

Tweede Kamer, Gewasbeschermingsmiddelen

VERSLAG VAN EEN COMMISSIEDEBAT

Concept

De vaste commissie voor Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur, de vaste commissie voor Infrastructuur en Waterstaat, de vaste commissie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport en de vaste commissie voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening hebben op 8 oktober 2026 overleg gevoerd met mevrouw Bertram, staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat, de heer Erkens, staatssecretaris van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur, en mevrouw Hermans, minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, over:

- **de brief van de staatssecretaris van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur d.d. 10 juni 2026 inzake stand van zaken gewasbescherming (27858, nr. 764);**
- **de brief van de staatssecretaris van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur d.d. 14 juli 2026 inzake hoofdlijnenconvenant gewasbeschermingsmiddelen (27858, nr. 770);**
- **de brief van de staatssecretaris van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur d.d. 7 juli 2026 inzake rapport "Verkenning rekenmethode voor veilige afstand tussen gewaspercelen en omwonenden" van RIVM en WUR (27858, nr. 769);**
- **de brief van de staatssecretaris van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur d.d. 18 september 2026 inzake ontwerpbesluit wijziging van het Besluit gewasbeschermingsmiddelen en biociden in verband met aangepaste beoordelingsmethoden, uitbreiding van een adviestaak van het Ctg b en enkele technische wijzigingen (27858, nr. 771).**

Van dit overleg brengen de commissies bijgaand geredigeerd woordelijk verslag uit.

De voorzitter van de vaste commissie voor Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur,
Steen

De voorzitter van de vaste commissie voor Infrastructuur en Waterstaat,
Huizenga

De voorzitter van de vaste commissie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport,
Mohandis

De voorzitter van de vaste commissie voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening,
Bromet

De griffier van de vaste commissie voor Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur,
Jansma

Voorzitter: Steen
Griffier: Bosman

Aanwezig zijn elf leden der Kamer, te weten: Bromet, Flach, Goudzwaard, Grinwis, Den Hollander, Chris Jansen, Kostić, Lohman, Van der Plas, Podt en Steen,

en mevrouw Bertram, staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat, de heer Erkens, staatssecretaris van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur, en mevrouw Hermans, minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Aanvang 10.01 uur.

De **voorzitter**:

Goedemorgen allemaal. Van harte welkom bij deze vaste Kamercommissie voor Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur. Fijn dat u er allemaal bent, op de tribune en via het internet. Natuurlijk heet ik onze bewindspersonen, de minister van VWS, de staatssecretarissen van LNV en IenW van harte welkom aan tafel. Fijn dat u en uw ondersteuning er zijn. Natuurlijk heet ik ook de Kamerleden van harte welkom. Wij gaan vandaag met elkaar debatteren over gewasbeschermingsmiddelen. Als ik zo de aanloop naar deze dag van vandaag heb gezien, dan belooft het een mooi debat te worden. Voordat we gaan debatteren, doe ik zoals gebruikelijk even de huishoudelijke mededelingen. Die zijn een groot deel van u misschien wel bekend, maar het is altijd goed om die nog even met u door te nemen. U debatteert vandaag met elkaar met een onbeperkt aantal interrupties, tenzij ze 30 seconden of langer duren. U heeft er eigenlijk vier. Als u een interruptie van onder de 30 seconden heeft, is die gratis. Als die boven de 30 seconden is, heeft u er meteen twee verspeeld. Doet u dat twee keer, dan bent u dus uw interrupties kwijt. Wij doen interrupties in tweeën. Dit is zodat wij met elkaar 15.00 uur halen. Het lijkt een luxe, maar dat is het niet. U heeft vijf minuten spreektijd. We gaan daar best wel strak op sturen, zoals u inmiddels ook van mij gewend bent. Zo zorgen we er met elkaar voor dat we om 15.00 uur deze zaal kunnen verlaten, want dan gaan we weer andere dingen doen hier. Ja, ik denk dat ik erdoor ben. We gaan beginnen met de eerste spreker van vandaag. Dat is mevrouw Podt van D66.

Mevrouw **Podt** (D66):

Dank u wel, voorzitter. Boeren die ik spreek, willen hun bedrijf gezond doorgeven met een bodem die leeft, schoon water in de sloot en sterke gewassen. Omwonenden die ik spreek, willen in een gezonde omgeving wonen en niet naar binnen moeten rennen als er wordt gespoten. Die twee kunnen goed samengaan, maar dan moet er nog wel heel wat gebeuren.

Voorzitter. Ik begin met het convenant, want ik denk dat daaruit iets moois kan komen. Er wordt gesproken over een forse reductie, een nationaal reductiedoel. Er komt een onafhankelijke gegevensautoriteit en er komen afspraken over water, natuur en de leefomgeving. Maar — de maar is belangrijk — er moet geleverd worden. Ik kijk daarbij speciaal even naar de staatssecretaris. We hebben dit namelijk vaker gezien. Er was eerder een convenant. Er waren actieplannen met doelen, uitvoeringsagenda's en een toekomstvisie. Er waren plannen en papier. Maar rechtszaken stapelen zich inmiddels op vanwege de vervuiling van natuur en omgeving. Er is een enorme toename van middelen met pfas erin. Onze drinkwaterbronnen zijn niet veilig voor chemische middelen. Daarom moet er deze keer iets liggen met tanden.

Voorzitter. Ik snap daarom de gekozen volgorde niet. Van onderop beginnen met een convenant klinkt mooi, maar de WUR gaat nu bekijken wat er kan en pas later wordt er gekeken naar wat moet. Dus hoe ziet het er dan straks uit als de sectortafel klaar is en het geheel niet optelt tot dat wat nodig is om bijvoorbeeld de Kaderrichtlijn Water te halen of de druk op Natura 2000 te verlichten? Kan de staatssecretaris dat uitleggen?

De voorzitter:

Mevrouw Podt, u krijgt een interruptie van mevrouw Bromet van PRO.

Mevrouw **Bromet** (PRO):

Misschien komt mevrouw Podt er zo meteen nog op, maar ik vraag het toch. Het is inderdaad doorspekt met goede bedoelingen als het gaat over het beschermen van het milieu, maar ondertussen zijn de clubs die opkomen voor de natuur en het milieu uit de gesprekken gestapt. Is dat dan niet heel erg tekenend? Wordt het daarmee niet gewoon een feestje van de industrie?

Mevrouw **Podt** (D66):

Ik kom daar nog op, dus als mevrouw Bromet mij toestaat, zou ik heel graag het stukje over het convenant heel even af willen maken. Ik kan in ieder geval wel zeggen dat ik niet blij ben dat die clubs eruit gestapt zijn en dat ik dat ook als een probleem zie, maar ik kom daar zo nog op als u mij toestaat.

Kamerlid **Kostić** (PvdD):

We hebben in 2019 afgesproken dat de hoeveelheid emissie uit bestrijdingsmiddelen nagenoeg nul moet zijn in 2030. Vindt D66 dat dat een harde afspraak moet zijn?

Mevrouw **Podt** (D66):

Laat ik beginnen met zeggen dat ik het eigenlijk best gênant vind dat we hier nu weer zitten. Ik zie lid Kostić ook knikken. We hebben natuurlijk gewoon een enorme stapel aan dingen met elkaar afgesproken die gewoon nooit zijn nageleefd. We hebben gewoon wat te doen. Een van de dingen die ik wel goed vind aan dit convenant is dat er natuurlijk is gezegd: we gaan helemaal geen stappen terugzetten; we gaan uit van hetgeen er ligt. Ik ga er dan van uit — dat is misschien ook een goede vraag aan de staatssecretaris — dat als die afspraken er eerder lagen, we dat ook gaan doen.

Kamerlid **Kostić** (PvdD):

Maar het kabinet heeft het ook over een doel voor 2040. Wat is dan precies het verschil dat je nog kan halen als je eigenlijk al hebt gezegd dat het in 2030 nagenoeg nul moet zijn? Wat ga je dan nog doen in die tien jaar daarna?

Mevrouw **Podt** (D66):

Ik denk dat we met elkaar de verdrietige constatering hebben te doen dat we dit natuurlijk gewoon niet gedaan hebben met elkaar. Dat is precies de reden dat ik zeg: er zit veel in dit convenant. Als we dit gaan doen, komt het ergens op uit waarop we allemaal hopen met elkaar, namelijk die forse vermindering, die emissies naar beneden, de natuur die er weer op vooruitgaat en alles wat daarbij hoort, maar dan moet het dus wel gebeuren.

Mevrouw **Bromet** (PRO):

Daar hebben wij als overheid natuurlijk ook instrumenten voor. Dat heet "wetgeving". Waarom moeten we dan nu eerst weer allemaal om de tafel in plaats van dat we gewoon regels stellen?

Mevrouw **Podt** (D66):

Volgens mij is het een tweetrapsraket. Op het moment dat het kan en mogelijk is, zou ik er altijd de voorkeur aan geven om dat in samenspraak te doen met de mensen die het moeten gaan doen. De reden daarvoor is dat ik denk dat het dan sneller en beter kan, en dat we niet achter iedere deur een controleur van de NVWA moeten neerzetten. Dat gezegd hebbende, denk ik dat de mensen uit de sector, in ieder geval die die ik spreek, de druk voelen, de maatschappelijke en politieke druk die er op dit moment is, om er echt wat aan te gaan doen. Mocht dat niet het geval zijn, dan hebben we natuurlijk ook met elkaar de afspraak gemaakt wat de staatssecretaris dan gaat doen. Dan worden er namelijk gewoon vanuit het kabinet stappen gezet om dat te gaan doen. Er is dus een stevige stok achter de deur.

De **voorzitter**:

Volgens mij kunt u nu door met uw betoog, mevrouw Podt.

Mevrouw **Podt** (D66):

Kijk eens aan.

De **voorzitter**:

We gaan even een stuk door nu.

Mevrouw **Podt** (D66):

Sorry?

De **voorzitter**:

Neeneenee, het lid Kostić wilde graag nog een interruptie doen, maar ik laat u even dit stuk van uw betoog afmaken.

Mevrouw **Podt** (D66):

All right. Voorzitter. Naast droogte zijn bestrijdingsmiddelen een drukfactor op de natuur, die ook de vergunningverlening raakt. Dus hoe komen de afspraken over de zonering aankomend jaar rond natuurgebieden volwaardig terug in het convenant en andersom? Welke beschermende maatregelen rond Natura 2000-gebieden wil de staatssecretaris op korte termijn treffen voor middelen waarvan negatieve effecten op die gebieden niet kunnen worden uitgesloten?

Voorzitter. Dan de gegevensautoriteit in het convenant. Er wordt namelijk benadrukt dat we kunnen leren van het succes bij antibiotica. Zeker. Maar de belangrijkste les daarvan is dat drastische vermindering alleen lukt met een strikt doel en duidelijke consequenties als dat niet wordt gehaald. Is de staatssecretaris dat met mij eens?

Dan de gegevens. Toezichthouders en onderzoekers zijn cruciaal voor goede monitoring en handhaving, maar krijgen, zo zie ik staan, alleen toegang met waarborgen. Waarom is dat? Kan de staatssecretaris toezeggen dat deze mensen altijd toegang krijgen tot alle gegevens die zij nodig hebben?

Tot slot, hier. Ik kom terug op het punt van mevrouw Bromet. Het is ontzettend pijnlijk dat natuurorganisaties het convenant niet hebben getekend. Volgens mij raakt dat aan een groter probleem, namelijk vertrouwen. Omwonenden maken zich zorgen om hun gezondheid, voelen zich niet gehoord, stappen naar de rechter en krijgen daar gelijk. Na al die eerdere plannen is hun vraag begrijpelijk: waarom zou het convenant wel lukken en waarom zouden ze deelnemen aan de dialoogsessies die worden voorgesteld? Hoe zorgt de staatssecretaris ervoor dat natuurorganisaties betrokken blijven en omwonenden weer vertrouwen krijgen in dit proces en de uitkomsten? Dit was mijn stukje over het convenant.

De voorzitter:

Dan is dat een mooi en natuurlijk moment voor mevrouw Den Hollander om haar interruptie te plaatsen.

Mevrouw **Den Hollander** (VVD):

Het laatste wat mevrouw Podt zegt, deel ik. Het is ontzettend jammer dat ze niet getekend hebben, maar ik heb daar toch een iets andere beschouwing op. Volgens mij zijn die organisaties tot het einde toe betrokken geweest, is er een onderhandelingsakkoord gesloten en heeft alleen de achterban besloten om niet te tekenen. Hoe kijkt mevrouw Podt ernaar dat ze eigenlijk een akkoord hebben en dan toch niet meedoen?

Mevrouw **Podt** (D66):

Ik heb daar niet zo'n mening over. Ik vind dat belangenorganisaties zelf moeten besluiten of ze wel of niet aan dingen meedoen, op welk moment in het proces dat ook is. Ik kan alleen zeggen dat ik dat heel erg zonde vind, en ik mag toch hopen dat mevrouw Den Hollander dat met mij eens is, en dat dat tot op zekere hoogte natuurlijk ook wel wat te maken heeft met de zaken waar deze mensen de afgelopen — wat is het? — twintig jaar tegenaan zijn gelopen, namelijk dat allerlei tafels waaraan zij zaten, niet hebben geleverd.

Mevrouw **Den Hollander** (VVD):

Erkent mevrouw Podt dan wel dat alle input van de organisaties tot het eind aan toe wel is meegenomen, tot aan het bereiken van het akkoord, waarmee ze dus zelf akkoord waren, maar alleen hun achterbannen niet, en dat zij dus nu zelf ook niet leveren?

Mevrouw **Podt** (D66):

Nee, ik heb werkelijk geen idee. Ik zou niet weten wie wat heeft aangeleverd. Volgens mij is dat bij ons niet bekend. Tenminste, niemand heeft mij dat verteld. Ik heb natuurlijk wel achter de schermen met de organisaties gesproken, zowel de organisaties die nog aan tafel zitten als de organisaties die hebben gezegd dat zij niet willen tekenen. Ja, en ik heb natuurlijk wel het een en ander gehoord over waarom ze dat niet hebben gedaan, maar deze informatie is mij onbekend.

Kamerlid **Kostić** (PvdD):

De Tweede Kamerbel blijft maar gaan, maar ik ga het proberen. Mevrouw Podt zei: er is een stok achter de deur; het kabinet gaat ingrijpen als het niet werkt. Maar ja, dan zijn we weer een paar jaar verder en is kabinet eigenlijk al weg. Vindt mevrouw Podt, samen met de Partij voor de Dieren, dat we nu al keiharde garanties moeten bieden voor de gezondheid en dat we maatregelen moeten treffen?

Mevrouw **Podt** (D66):

Ik weet niet waar lid Kostić "een paar jaar" vandaan haalt. Volgens mij hebben we met de staatssecretaris afgesproken dat het convenant uiterlijk eind dit jaar wordt opgeleverd. Volgens mij is dat het moment om te evalueren of dat oplevert wat wij willen dat het oplevert en of daar eventueel nog dingen van het kabinet voor nodig zijn. Ik ben vrij ongeduldig op dit vlak, maar dat geduld heb ik nog wel.

Kamerlid **Kostić** (PvdD):

Dan hebben we elkaar verkeerd begrepen. We zijn het wel met elkaar eens dat het stuk dat er nu ligt gewoon een keizer zonder kleren is. Er staat nog niks. Eigenlijk hoor ik nu van D66 dat ik nog veel kan verwachten voor het einde van het jaar. Dat hoop ik dan ook.

Tot slot de vraag of u bereid bent om een pesticidetaks in te voeren, zoals in Denemarken, om de innovaties in de sector aan te jagen.

Mevrouw **Podt** (D66):

Lid Kostić verwacht veel van wat er nog moet gebeuren. Ik kan zeggen: ik ook. Dat delen wij dus.

Een pesticidetaks. Ik moet eerlijk zeggen dat ik het systeem uit Denemarken niet ken. Ik zou me best kunnen voorstellen dat dat wat oplevert, omdat meer gebruik dan natuurlijk duurder is, maar ik ken de precieze insteek van wat ze in Denemarken hebben gedaan niet. Daar zouden we dus eens naar moeten kijken.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Dan hebben we een interruptie van mevrouw Van der Plas.

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

Mevrouw Podt zei aan het begin van haar betoog dat omwonenden niet naar binnen willen hoeven rennen als een boer met gewasbeschermingsmiddelen bezig is op zijn land. Maar hoe denkt mevrouw Podt dat bij burgers dat beeld van naar binnen willen rennen, ontstaan is? Ik ken die burgers niet, hoor. Maar mevrouw Podt misschien wel.

Mevrouw **Podt** (D66):

Ik ken die burgers wel. De reden dat ze dat doen, is dat dat aangeraden wordt door de GGD. Dat rennen staat er misschien niet bij, maar op de site van de GGD staat namelijk wel: naar binnen gaan, ramen en deuren dichtdoen, was naar binnen halen, huisdieren naar binnen halen en kinderen naar binnen halen.

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

Ik denk dat er heel veel polarisatie is rondom het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Heel veel boeren die gewasbeschermingsmiddelen gebruiken, doen dat al met precisietechnieken. Ze spuiten niet meer het hele veld vol, maar kijken echt waar de ziektedruk is. Ik denk dat we eigenlijk een beetje moeten stoppen met mensen heel bang maken, want dat gaat niemand helpen. Vindt mevrouw Podt dat ook?

Mevrouw **Podt** (D66):

Ik ben sowieso tegen mensen bang maken. Ik denk wel dat de GGD natuurlijk advies geeft op basis van hetgeen zij weten, beschikbaar hebben en waarop zij expert zijn, namelijk de gezondheid van mensen. Ik ben het trouwens ook zeer met mevrouw Van der Plas eens dat er veel boeren zijn die dat uitstekend doen. Helaas zijn er ook voorbeelden van boeren die het niet zo netjes doen. Ik kan mij goed voorstellen dat de GGD op dat moment tegen mensen zegt "ja, daar moet je gewoon wel voorzichtig mee zijn" en dat mensen dan zeggen "dan ga ik dus naar binnen met mijn kinderen", en dat geeft geen goed gevoel.

De voorzitter:

Nee, we doen interrupties in tweeën. U gaat door met uw termijn, mevrouw Podt.

Mevrouw **Podt** (D66):

Voorzitter. Als wij de kraan openzetten, stroomt daar het schoonste water van de wereld uit, maar dat is niet vanzelfsprekend. De ILT waarschuwt voor TFA, een type pfas dat onder meer via bestrijdingsmiddelen in ons water terechtkomt. TFA breekt niet af en kunnen we nog niet uit ons drinkwater filteren. Het komt dus via de kraan ons lichaam binnen. Als we niets doen, zit TFA straks ook in het diepe grondwater en dan is er geen enkele waterbron meer schoon. We kunnen dan dus achteraf voor miljarden gaan zuiveren of we kunnen ervoor zorgen dat TFA niet in ons water terechtkomt. Daartoe nam deze Kamer eerder een motie aan voor een Europees verbod op pfas-pesticiden en om te kijken welke nationale maatregelen genomen kunnen worden om deze rommel uit ons drinkwater te houden. Hoe staat het daarmee?

Voorzitter. Het Ctgb kan pas per 2028 een aantal pfas-houdende middelen beoordelen. Met de respijtperiode blijven deze schadelijke stoffen nog tot 2029 in gebruik. Vindt de staatssecretaris het verdedigbaar dat dit spul nog drie jaar in ons water terecht blijft komen? En zo nee, wat gaat hij hieraan doen? Het Ctgb lijkt, zo lezen we in het ILT-advies, ook onvoldoende mandaat te hebben om de overige stoffen zelf goed te kunnen onderzoeken. Wat kan staatssecretaris hier nog aan doen?

Voorzitter. Ik denk dat we geen tijd te verliezen hebben. Aan de slag.

De voorzitter:

Dank u wel, mevrouw Podt. Dan kijk ik naar mevrouw Van der Plas voor haar eerste termijn. Gaat uw gang.

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

Voorzitter, dank u wel. Als je sommige discussies op sociale media of hier in de Kamer moet geloven, is een appel tegenwoordig bijna een gezondheidsrisico en kun je je kinderen beter geen broccoli geven. Iedereen lijkt ineens toxicoloog. Onze boeren worden weggezet alsof ze iedere ochtend opstaan met het plan om Nederland te vergiften. Maar loop eens een ziekenhuis binnen en vraag een arts waar mensen ziek van worden. Die ziet ernstige infecties, complicaties van diabetes en gezondheidsproblemen door overgewicht. Die ziet ouderen die vallen, hun heup breken en nooit meer thuiskomen. De NOS meldde vorige week nog dat vorig jaar gemiddeld ruim 21 Nederlanders per dag overlijden na een val. Dat is een werkelijkheid waarmee artsen te maken hebben. Ondertussen maken we elkaar op internet, maar ook hier in de Kamer bang voor een aardbei. Je kunt zo druk bezig zijn met gezond eten verdacht maken dat je mensen uiteindelijk ongezond laat eten. Welke volksgezondheid dienen

wij als ouders geen fruit meer in de broodtrommel stoppen? Wat schieten we ermee op als iemand groente laat liggen, omdat biologisch te duur is en gangbaar zogenaamd niet deugt?

De **voorzitter**:

En daar heeft mevrouw Bromet een vraag over.

Mevrouw **Bromet** (PRO):

Wat vindt mevrouw Van der Plas ervan dat baby'tjes als ze aan de borst bij hun moeder drinken, pfas binnenkrijgen?

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

Nu wordt daar een-op-een een relatie gelegd met gewasbeschermingsmiddelen, maar pfas zit in tienduizenden spullen die wij dagelijks gebruiken. Wij kijken ook kritisch naar pfas, maar dat een-op-een alleen bij de landbouw te leggen, is gewoon niet aan de orde.

Mevrouw **Bromet** (PRO):

Dan misschien even een andere vraag aan mevrouw Van der Plas. In de landbouw komt 21.000 kilo TFA via pesticiden in het water. 21.000 kilo! In de industrie is dat 2.000 kilo. Dat bewijst toch wel dat die pesticiden een groot aandeel vormen?

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

We weten dat er jaarlijks 190.000 kilo aan geneesmiddelenresten in het water terecht komt. Aan gewasbeschermingsmiddelen is dat slechts 14.000 tot 17.000 kilo. Voor gewasbeschermingsmiddelen is dat dus vele malen minder. Er worden ook resten van gewasbeschermingsmiddelen in water gevonden die eigenlijk al uit de jaren tachtig en negentig stammen en die allang niet meer worden gebruikt, maar die vanwege de moeilijke afbreekbaarheid in het water worden gevonden. Ik wil de agrarische sector gewoon complimenteren met het feit dat die steeds beter met gewasbeschermingsmiddelen omgaat en meer precisietechnieken gebruikt. De sector moet ook de ruimte van onze overheid krijgen om dat verder te doen, bijvoorbeeld met innovaties. Maar ik verzet mij gewoon echt tegen het beeld waarin boeren toch worden neergezet als diegenen die gewoon willens en wetens Nederland willen vergiften. Dat beeld ontstaat wel een beetje doordat er op deze manier over gewasbeschermingsmiddelengebruik gesproken wordt.

Mevrouw **Podt** (D66):

Ik denk dat het goed is dat mevrouw Van der Plas aandacht vraagt voor die boeren die het goed doen. Daar moeten we gewoon blij mee zijn. Ik denk dat het ook goed is dat mevrouw Van der Plas aandacht vraagt voor gezondheid. Maar wat vindt zij er dan van dat de hoeveelheid pfas-bestrijdingsmiddelen in twee jaar, dus van 2022 tot 2024, bijna verdubbeld is en dat dat dus de middelen zijn die inderdaad invloed hebben op de schildklier, de lever, het hormoonsysteem, het ongeboren kind enzovoort?

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

Ik denk dat er gewoon goed onderzoek nodig is op dat punt. Zeker. Met alle schadelijke stoffen die mensen binnenkrijgen, moeten we voorzichtig omgaan. Daar moet goed onderzoek naar gedaan worden. Even los van gewasbeschermingsmiddelen en zoals ik net al zei: in tienduizenden spullen die wij dagelijks gebruiken zit pfas. Natuurlijk moeten we kijken naar de schadelijke effecten van schadelijke pfas-stoffen. Dat lijkt mij evident.

Maar nogmaals, ik verzet mij wel tegen het beeld dat ontstaat — ik zeg niet dat mevrouw Podt dat beeld schetst, maar dat ontstaat op deze manier wel — dat boeren eigenlijk alleen maar bezig zijn met het toebrengen van schade aan de gezondheid van bewoners. Sinds het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen zijn er geen hongersnoden meer geweest in Noordwest-Europa, even los van de Tweede Wereldoorlog. Ik bedoel hongersnoden die veroorzaakt worden door misoogsten, ziekten en plagen.

De voorzitter:

Mevrouw Van der Plas, u mag tot een conclusie komen.

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

Wat gezondheid betreft zijn er dus sinds de komst van gewasbeschermingsmiddelen meer mensen gezond gebleven dan ziek geworden of doodgegaan.

Mevrouw **Podt** (D66):

Het Ctgb doet nu dat onderzoek waarover mevrouw Van der Plas het heeft, op dit moment. Dit gebeurt naar aanleiding van alle vondsten uit Denemarken, dat hierop natuurlijk al eerder heeft ingegrepen. Nogmaals, gezien het feit dat het de afgelopen twee jaar verdubbeld is en we nog drie jaar moeten wachten op de uitslag van die onderzoeken, zou mevrouw Van der Plas mijn oproep om te kijken of we dat kunnen versnellen, willen ondersteunen?

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

Zorgvuldigheid moet boven snelheid gaan. Dat vind ik. Als het snel en zorgvuldig kan, dan zeg ik ja. Als het snel kan omdat we alleen maar snelheid willen maken en de onderzoeken uiteindelijk ofwel niet deugen of nog losse eindjes hebben, dan zeg ik nee.

Kamerlid **Kostić** (PvdD):

De ILT zegt al dat het voor onze drinkwaterbescherming en gezondheid noodzakelijk is om pfas en pesticiden snel uit te faseren. Dat is een heel duidelijke oproep van de ILT. Zij zien namelijk ook dat bestrijdingsmiddelen een van de grootste bronnen van pfas in de vorm van TFA zijn. Erkent mevrouw Van der Plas dat?

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

Dat antwoord is hetzelfde als het antwoord dat ik net aan mevrouw Podt gaf: zorgvuldigheid moet boven snelheid gaan. Het moet zorgvuldig worden onderzocht. Dat is iets waar mensen wat aan hebben en waardoor je ook de juiste maatregelen kunt treffen, als dat nodig blijkt te zijn. Maar we hebben niets aan het in een soort van paniekstand heel snel allerlei dingen uitfaseren zonder dat er goed duidelijk is gemaakt wat het dan precies is en waar het dan precies vandaan komt. Beleid moet daarbij — daar blijf ik bij — haalbaar, betaalbaar en uitvoerbaar zijn. Als we komen tot een situatie waarin er rücksichtslos gewasbeschermingsmiddelen worden verboden, dan krijgen we namelijk grote problemen met ziektes, plagen en schimmels in Nederland. Dan krijgen we misoogsten en dan hebben we een ander probleem.

Kamerlid **Kostić** (PvdD):

We weten al dat pfas uit bestrijdingsmiddelen ongezond zijn voor ons. Hoe langer je dus wacht met echte maatregelen, hoe groter de kans dat mensen en zelfs baby's hier ziek van worden. Vindt mevrouw Van der Plas dat acceptabel?

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

Ik doe niet mee aan deze paniekzaaijerij en bangmakerij. Ik heb net mijn antwoord gegeven en daar blijf ik bij.

De heer **Lohman** (CDA):

Ik heb er een beetje moeite mee dat mevrouw Van der Plas polarisatie de ene kant op gebruikt om aan de andere kant een punt te maken. Ik heb bijvoorbeeld helemaal niet het idee dat boeren bezig zijn met het vergiftigen van het milieu. Is mevrouw Van der Plas het met mij eens dat gewasbeschermingsmiddelen nog steeds een risico vormen voor mens, dier en milieu, ondanks de inspanningen van de sector? Wat is dan, wat mevrouw Van der Plas betreft, de ambitie om de impact op het milieu te verminderen?

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

Wij hebben een instituut dat het "Ctgb" heet. Dat is een wetenschappelijk instituut. We hebben de EFSA, de Europese voedselautoriteit. Hier in de Kamer wordt altijd gezegd dat we moeten vertrouwen op onze instituties en dat we ze niet zwart moeten maken. We moeten er dus op vertrouwen dat daar wetenschappelijk onderzoek gedaan wordt en dat middelen die toegelaten worden ... Alles wat je te veel hebt, is natuurlijk altijd slecht. Ik heb nu een kopje koffie voor me, maar als ik er vandaag 40 drink, dan voel ik me vanavond niet zo lekker. De dosis bepaalt dus het gifgehalte en ook of je ergens ziek van wordt. Je wordt niet meteen ziek van een druppeltje gewasbeschermingsmiddel. Natuurlijk kijken wij daar goed naar. Ik weet niet of ik meewerk aan polarisatie. Ik zie bijvoorbeeld gewoon dat een heleboel boeren al een middelvinger omhooggestoken krijgen als ze überhaupt al met een machine op het land staan.

De **voorzitter**:

Rondt u af?

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

Het kan ook zijn dat ze vloeibare meststoffen ...

De **voorzitter**:

Rondt u af, mevrouw Van der Plas?

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

... of kalk op de akker doen. Dan worden ze eigenlijk al meteen uitgescheiden en gaat de vinger omhoog. Dat beeld is wel ergens door ontstaan. Dat komt niet door mij.

De **voorzitter**:

Meneer Lohman. De interrupties mogen compact, maar de antwoorden mogen ook wat compacter.

De heer **Lohman** (CDA):

Zegt u dat tegen mij? Ik doe mijn best, mevrouw de voorzitter. Mevrouw Van der Plas weet natuurlijk ook dat het Ctgb over de toelating van middelen gaat en dat het gebruik ervan iets anders is. Ik laat me ook niet vertellen — dat zegt u niet specifiek tegen mij — dat ik instituties als het Ctgb zwartmaak. Maar mijn vraag werd toch niet helemaal beantwoord. Wat voor ambitie is er? U geeft aan dat er veel gebeurt in de agrarische sector. Daar ben ik het mee eens, maar wat zou dan volgens de BoerBurgerBeweging

een ambitie moeten zijn om te komen tot nog minder impact op mens, dier en milieu?

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

De ambitie is dat je synthetische gewasbeschermingsmiddelen kan vervangen door groene of biologische middelen; daarover hebben we het natuurlijk al vaak met elkaar gehad in deze Kamer. Daarvoor is dan wel nodig dat de toelating wat sneller gaat. Dit soort debatten hebben wij hier jarenlang gevoerd. Daar wordt hard aan gewerkt, maar dat gaat niet snel genoeg. Als een boer een goed alternatief heeft dat haalbaar, betaalbaar en uitvoerbaar is, dan zal hij dat altijd gebruiken. Boeren, ook fruittelers en akkerbouwers, schreeuwen al heel lang om een snellere toelating van biologische gewasbeschermingsmiddelen. We weten ook dat er in de fruitteelt en in de groenteteelt al heel veel biologische middelen worden gebruikt ter bestrijding van ziekten, plagen of schimmels.

Mevrouw **Podt** (D66):

Hier noemt mevrouw Van der Plas nu echt een goed voorbeeld van iets wat je zou moeten doen: het sneller toelaten van groene middelen. Daar vraagt de sector om en dat wordt volgens mij ook breed gedragen in deze Kamer. Ik vraag me wel af waarom de BBB dan tegen het amendement van mevrouw Bromet en mijzelf gestemd heeft om precies hiervoor 3 miljoen extra vrij te maken voor het Ctgb.

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

Daar wil ik dan straks graag even op terugkomen. Ik moet de amendementen namelijk nog eventjes goed bekijken en zien welke overweging wij daar hebben gemaakt. Het zal misschien ook te maken hebben met overwegingen die erin staan of allerlei andere haken en ogen die wij hebben gezien. Staat u mij toe om dat dan straks in de tweede termijn te beantwoorden.

Mevrouw **Podt** (D66):

Ik waardeer de zorgvuldigheid. Vol verwachting klopt mijn hart.

De **voorzitter**:

Mevrouw Van der Plas, vervolgt u uw termijn.

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

Wie de roe krijgt, wie de gard? Dat is de volgende zin volgens mij. Oké, ik ga verder.

Ik was gebleven bij het volgende. Wat schieten we ermee op als iemand groente laat liggen omdat biologisch te duur is en gangbaar zogenaamd niet deugt? Het Voedingscentrum is duidelijk: de gezondheidsvoordelen van groente en fruit zijn groot. We hebben net ook een heel mooi pakket met groente en fruit gekregen. De risico's van daar te weinig van eten zijn veel groter dan de mogelijke risico's van resten van bestrijdingsmiddelen. Ook dat verdient een plek in dit debat. Daarom vraag ik de minister van VWS of haar bekend is of er steeds meer mensen geen groente en fruit meer durven te eten vanwege deze zorgen. Wordt dat onderzocht? Kan zij bevestigen dat het eten van groente en fruit, ook uit de gangbare teelt, gezonder is dan uit angst groente en fruit te vermijden? Wil zij dat dan luid en duidelijk uitdragen? Wie biologisch wil kopen moet dat vooral doen, maar laten we ouders niet het gevoel geven dat ze tekortschieten als ze gewoon een zak appels bij de supermarkt kopen. Gezond eten mag geen luxeproduct worden. Laat ik toch nog maar benoemen dat biologische telers

ook gewoon bepaalde gewasbeschermingsmiddelen mogen gebruiken. Gangbare telers zetten eveneens biologische alternatieven in. Zonder goede bescherming tegen ziekten en plagen dreigen misoogsten, waardoor voedsel schaarser en duurder wordt.

Voorzitter. BBB wil veilig voedsel, bescherming van boeren en omwonenden, en minder milieubelasting. Daarvoor hebben we kennis, werkbare regels en beschikbare alternatieven nodig. Vorige week donderdag was er een bijeenkomst over — sorry, ik gebruik even een Engelse term — integrated crop management. In een vijfjarige pilot werkten Van Iperen, FarmPlus en Agrifirm samen met twee akkerbouwbedrijven. Minder milieubelasting en een rendabele teelt was hun inzet. Volgens de aangeleverde resultaten biedt doelsturing mogelijkheden. Geef boeren inzicht in de milieubelastingspunten en laat hen leren van vergelijkbare bedrijven. Beoordeel meerdere jaren, want het weer en de ziektedruk houden zich niet aan een beleidskalender.

Aan de staatssecretaris van LVVN vraag ik hoe hij deze praktijkkennis benut. Hoe maakt hij het vergelijken van bedrijfsresultaten structureel beschikbaar zonder nieuwe papierwinkel? Hoe worden verschillen tussen teelt- en grondsoorten en weersomstandigheden eerlijk meegewogen? Ook adviseurs kunnen helpen. Welke mogelijkheden ziet hij om hun beloning sterker te verbinden aan vermindering van milieubelasting in plaats van aan middelenverkoop? De deelnemers waarschuwen wel heel duidelijk voor middelen die verdwijnen, terwijl werkbare alternatieven ontbreken. Denk aan fytoftora in aardappelen. Welke teelten dreigen vast te lopen? De Kamer zou hier eigenlijk jaarlijks een overzicht van moeten krijgen. Daar heeft een meerderheid namelijk ook om gevraagd, maar ik heb nog niks voorbij zien komen.

Voorzitter. Precisietechnieken verdienen ruimte. De input die we vorige week tijdens de bijeenkomst kregen, beschrijft knelpunten tussen het gebruik van precisietechnieken en wettelijke gebruiksvoorschriften. Wil LVVN met het Ctgb onderzoeken welke voorschriften effectieve precisietoepassing belemmeren en hoe die verantwoord kunnen worden aangepast?

Aan de staatssecretaris van lenW vraag ik: kunnen we waterkwaliteitsproblemen gerichter aanpassen op basis van metingen en herkomst? Welke mogelijkheden bestaan er voor maatregelen rond specifieke stoffen en gebieden, zoals emissiereducerende technieken en passende afstanden tot sloten, in plaats van generieke maatregelen en landelijke verboden? De sector noemt daarvoor een apothekerskast: toegelaten middelen alleen onder aanvullende voorwaarden inzetten waar dat verantwoord is. Willen beide staatssecretarissen onderzoeken waar dit mogelijk is?

Bij pfas en TFA moeten nieuwe inzichten serieus worden genomen. Kan de staatssecretaris van lenW aangeven welke bronnen bijdragen aan de belasting van ons water, ...

De voorzitter:
Rondt u af?

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):
Ja. Kan de staatssecretaris aangeven welke maatregelen aantoonbaar werken en hoe

landbouw en andere sectoren evenredig worden aangesproken?

Dank u wel.

De voorzitter:

Dank u wel. Meneer Jansen van de PVV, uw eerste termijn.

De heer Chris Jansen (PVV):

Dank u wel, voorzitter. Voor de PVV staat één ding als een paal boven water: onze voedselvoorziening, onze voedselzekerheid en de fantastische boeren en tuinders die hier dagelijks voor zorgen, moeten we met al onze macht beschermen. Nederland behoort wereldwijd tot de absolute top als het gaat om innovatie, productiviteit en duurzame teelt. Nog wel, want we zien een kabinet en linkse klik stevast kiezen voor angstmakerij en groene dogma's over stikstof en gewasbescherming. Kijk nou eens naar de keiharde feiten, bijvoorbeeld van de NVWA: 98,3% van ons Nederlandse groente en fruit bevat geen enkele overschrijding van de residunorm. Sterker nog, ruim een derde, 34,2%, is zelfs volledig residuvrij. In onze glastuinbouw worden biologische bestrijders al op vrijwel 100% van het areaal ingezet bij gewassen als tomaten, komkommers en chrysanten. In de open teelt zorgen verplichte spuittechnieken voor een driftreductie van 75% tot zelfs 99%.

Kortom, Nederland doet het op het gebied van gewasbescherming gewoon het beste ter wereld, met afstand. Het is daarom tijd dat we stoppen met deze politieke hetze en keuzes maken op basis van gezond verstand en wetenschap. Neem het roekeloos schrappen van de TFA-middelen. WUR-onderzoek laat zien dat het schrappen van diflufenican bij wintertarwe leidt tot 50% opbrengstverlies. Bij aardappelen en suikerbieten dreigen door schimmels verliezen tot wel 30%. Als we chemische gewasbestrijding als noodzakelijke resetknop dus uit het medicijnkastje of apothekerskastje van de telers slopen, helpen we onze eigen voedselvoorziening keihard om zeep. Gelukkig zit er toch nog enig gezond verstand en kiest de staatssecretaris er op basis van RIVM- en WUR-inzichten terecht voor om boeren geen rigide en wetenschappelijk onzeker spuitzonerekenmodellen op te leggen.

Voorzitter. We moeten niet blind middelen verbieden, maar juist inzetten op slimme innovaties. Door zaadbehandeling en precisietoepassing in de opkweekfase te stimuleren, hoeft er verderop in de keten minder gespoten te worden. Het convenant gewasbescherming biedt de kans om hier ketenbreed harde afspraken over te maken. Laten we vooral ophouden met die typisch Nederlandse ziekte van nationale koppen en strenger willen zijn dan buurlanden. In de grensregio's zien we nu al dat Nederlandse boeren zwaar worden benadeeld ten opzichte van hun Duitse en Belgische burens. Een convenant moet zorgen voor een gelijker Europees speelveld, in plaats van dat de verschillen nog groter worden.

Tot slot een boodschap aan de linkse klik onder aanvoering van D66 en PRO.

De voorzitter:

Voordat u dat doet, heeft de heer Lohman een boodschap voor u, althans, een vraag, denk ik.

De heer Lohman (CDA):

Of ik dan ook hoor bij de linkse klik, hoor ik naast mij. Dat is even mijn vraag. Nee, dat was niet mijn vraag. Mijn vraag was of supermarktoorganisaties, onder andere het CBL, en de glastuinbouw wat u betreft onder de groene klik vallen.

De heer **Chris Jansen** (PVV):

Volgens mij zijn er heel veel die onder de groene klik vallen. Ik noemde er nu net twee, D66 en PRO, maar ik wil best Partij voor de Dieren en misschien ook wel het CDA noemen, omdat die ook af en toe een beetje — laat ik het netjes zeggen — afdwalen.

De heer **Lohman** (CDA):

Het is natuurlijk een serieuze vraag. U geeft namelijk aan dat er al heel veel gedaan wordt in de glastuinbouw en door supermarkten om gewasbeschermingsresiduen en -gebruik te verlagen. Wat is dan dus de motivatie daarachter, als zij niet bij een groene klik horen?

De heer **Chris Jansen** (PVV):

Volgens mij is iedereen voor niet-onnodig gebruik van beschermingsmiddelen. Dat is ook door een aantal andere mensen hier aan tafel al gezegd. Iedereen heeft oog voor de gezondheid van mensen. We hebben van de week alleen ook een debat gehad over de leefomgeving, waarbij pfas aan bod kwam. Meerdere Kamerleden die hier aanwezig zijn, hebben een aantal maanden geleden dat prikje genomen waarmee je uiteindelijk de uitslag kon krijgen over hoeveel pfas er in je bloed zat. Ik zei daar heel eerlijk over dat ik nooit iets heb gedaan om te voorkomen dat ik pfas in mijn lichaam krijg en toch was bij mij een van de uitslagen — je krijgt er twee — vrijwel nul en was de andere op een niveau waarover ik me totaal geen zorgen hoefde te maken. Pas bij 20% was het zorgwekkend en ik zat rond de 5%. Met andere woorden, ja, het is zo dat je wilt voorkomen dat veel mensen pfas in hun lichaam krijgen, zeker onnodig, maar je moet geen angst zaaien. Ik heb er nooit iets aan gedaan en toch zijn de waarden dermate laag dat ik me geen zorgen maak.

De **voorzitter**:

Mevrouw Podt. O, nee? Dan ga ik naar het lid Kostić.

Kamerlid **Kostić** (PvdD):

Weet mijn collega dat de meeste Nederlanders wel meer pfas in hun bloed hebben dan gezond voor hen is?

De heer **Chris Jansen** (PVV):

Er zijn onderzoeken die inderdaad aangeven dat veel mensen een te hoge dosis pfas in hun bloed hebben. Alleen, er was net ook al een discussie over met mevrouw Van der Plas: dat is natuurlijk niet alleen maar toe te schrijven aan de landbouw en beschermingsmiddelen. Ik geloof dat 40% van heel veel van de ellende komt uit het buitenland, vanuit het Ruhrgebied, vanuit België of zelfs vanuit Frankrijk. Daar hebben wij ook last van. Hetzelfde is dat heel veel producten in het productieproces gewoon standaard wat ik even "besmet raken" noem met pfas, waardoor mensen dag en nacht aan dat soort middelen blootgesteld zijn. Van het glas water tot de kop koffie, maar ook je deodorant, alle producten die wij hebben, ook je kleding, overal zit in principe pfas in.

Kamerlid **Kostić** (PvdD):

Zou mijn collega ook willen stoppen met het elke keer in het hoekje van "de linkse klik"

schuiven, terwijl het hier gewoon gaat om de gezondheid van mensen? Dat zou ons moeten allemaal moeten verbinden, links, rechts, midden. Er is een brief gestuurd door meer dan 400 artsen, die zeiden: je moet nu echt ingrijpen; je moet nu echt maatregelen nemen om mensen te beschermen tegen de bestrijdingsmiddelen. Vindt mijn collega die mensen, die artsen ook een linkse kliek?

De heer **Chris Jansen** (PVV):

Ik ben even op het verkeerde moment onderbroken, want ik ging die linkse kliek toelichten aan de hand van een voorbeeld. Ik vind het prima hoor om die discussie hier te voeren. Laat ik het zo stellen: iedereen die onnodig angst aanjaagt, schaar ik onder de linkse kliek. Dat is totaal onnodig en mensen worden er alleen maar bang van, terwijl daar vaak niet eens aanleiding toe is.

Mevrouw **Bromet** (PRO):

Dan ga ik het ook proberen. De voorzitter van de drinkwaterbedrijven, een VVD'er, waarschuwt voor pfas in ons drinkwater. Is dat ook iemand van de linkse kliek?

De heer **Chris Jansen** (PVV):

Drinkwaterpartijen waarschuwen ook voor heel veel andere zaken die in het drinkwater terecht zijn gekomen. De zuivering van ons drinkwater kost ontzettend veel geld. Er was een periode dat meneer Jansen aan de andere kant van de tafel zat. Toen hebben ook weleens een keer een discussie gehad over blotebillendoekjes die wel of niet in het water terechtkomen. Ook daar is een enorme discussie over. Dat vond de Kamer overigens in meerderheid geen enkel probleem.

De **voorzitter**:

Oké. Vervolgt u uw betoog. O, er is toch een interruptie van mevrouw Podt.

Mevrouw **Podt** (D66):

Ja, voorzitter. Ik vind dit toch wel fascinerend. Nogmaals, de hoeveelheid pfas-bestrijdingsmiddelen is in twee jaar tijd bijna verdubbeld. Dan kan je natuurlijk zeggen dat niet alle pfas van bestrijdingsmiddelen komt, maar we zien wel dat er een hele grote groei is. Dat is zorgelijk en dat vinden ook de waterbedrijven. Dan zegt de heer Jansen zelf: zuiveren van water is heel duur. Nou, ik kan hem vertellen dat water met pfas erin filteren miljarden gaat kosten. Wie wil de oud-staatssecretaris dan dat dit gaat betalen?

De heer **Chris Jansen** (PVV):

Deze vraag hebben we ook eens eerder gehad. Er zijn best wel een aantal posten op de begroting waar het kabinet geld voor uittrekt, maar waar de PVV altijd iets anders over denkt. Denk even aan ontwikkelingssamenwerking; denk aan massa-immigratie. Dat kost ons nog veel meer miljarden, zeg ik ook maar even. Mensen krijgen hier gedurende vijf jaar zo'n beetje de hele wereld cadeau, terwijl Nederlanders daar keihard voor moeten betalen en werken.

Mevrouw **Podt** (D66):

Ik heb net gehoord dat mensen die andere mensen onnodig angst aanjagen de linkse kliek zijn. Ik ben dus benieuwd waar dit dan over gaat. Maar nogmaals, je kan toch niet zeggen: dat kost miljarden; daar leg ik me dan maar bij neer? Dat vind ik een hele wonderlijke redenatie.

De heer **Chris Jansen** (PVV):

Volgens mij zei mevrouw Podt net zelf dat er op sommige punten een bijna Kamerbrede consensus is, of misschien zelfs wel helemaal Kamerbreed. Wij zijn ook niet tegen toelating van biologische middelen, maar wel met de kanttekening: zelfde of een betere werking; zelfde of een lagere prijs. Dat zijn wel dingen die wij eraan verbinden, want de sector wordt al op ongeloofelijk veel manier geconfronteerd met allemaal extra regels. Op het moment dat je in Nederland iets wilt verbieden terwijl het in andere landen nog wel is toegestaan, praat je in het perspectief van de PVV over een nationale kop, en daarmee maak je het jezelf onmogelijk. Dat zijn dus de restricties die wij eraan verbinden. Het is niet zo dat wij niet, net als andere partijen hier in de Kamer, denken dat groene middelen misschien wel beter zijn dan andere middelen. Maar die zijn nog niet overal voorradig.

De **voorzitter**:

Meneer Jansen, gaat u door met uw eerste termijn.

De heer **Chris Jansen** (PVV):

Ik was blijven hangen bij die boodschap aan de linkse klik onder leiding van D66 en PRO. Hoe hypocriet is het om miljarden aan ontwikkelingshulp over te maken aan derdewereldlanden, maar tegelijkertijd hun voedselvoorzieningskraan dicht te draaien? Door onze hoogwaardige exportproducten en -zaden kapot te maken met doorgeslagen spuitverboden voldoen ze niet meer aan de eisen van die landen en storten we juist daar de voedselzekerheid in het moeras. Dat is misschien iets om over na te denken, zeg ik via u, voorzitter.

Dan heb ik nog enkele concrete vragen aan de staatssecretarissen dan wel de minister. Kunnen de bewindslieden toezeggen dat onze land- en tuinbouwers toegang blijven houden tot een goedgevuld medicijnkastje met chemische middelen als noodzakelijke resetknop? Is de staatssecretaris het met de PVV eens dat wetenschappelijke oordelen van Ctgb, EFSA en ECHA leidend zijn en dat Nederland geen extra nationale verboden oplegt op middelen die Europees veilig zijn bevonden? Is de staatssecretaris bereid om via het convenant afspraken te maken over zaadbehandeling en precisietoepassingen en toe te zien op een gelijk Europees speelveld? De laatste vraag: welke concrete stappen zet het kabinet om het verduurzamingsloket van het Ctgb sneller te laten functioneren, zodat alternatieven tijdig op de markt komen?

Voorzitter. Concluderend, voor de PVV zijn onze boeren, onze voedselzekerheid en gezond verstand op een. Nu is het nog hopen dat dat ook bij de rest snel doorbreekt.

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dank u wel, meneer Jansen. Voordat ik ga naar de eerste termijn van de heer Goudzwaard, heet ik de heren Grinwis en Flach van harte welkom aan deze tafel. Gewas groeit, maar de tafel ook. Fijn dat u er bent. Meneer Goudzwaard, het woord is aan u.

De heer **Goudzwaard** (JA21):

Dank u wel, voorzitter. Nederland heeft een agrarische sector waar veel landen jaloers op zijn. In een klein, dichtbevolkt land produceren onze boeren en tuinders hoogwaardig voedsel en werken zij aan het verminderen van de impact op hun omgeving. De

groente- en fruitbox die wij vandaag hebben ontvangen is daarvan een smakelijk voorbeeld. Ik hoop dat mijn collega's iets voor me overlaten.

Voorzitter. Een goede oogst is geen vanzelfsprekendheid. Boeren en tuinders moeten hun gewassen kunnen beschermen tegen ziekten, plagen en schimmels. Dat hoor ik meerdere mensen hier zeggen. Van links tot rechts wil volgens mij namelijk iedereen voorkomen dat oogsten mislukken. Tegelijkertijd is er steeds meer, en heel terecht, aandacht voor de bescherming van omwonenden, consumenten en onze leefomgeving. Wij willen hun blootstelling aan gewasbeschermingsmiddelen natuurlijk zo veel mogelijk beperken. Dat vraagt om samenwerking, innovatie, een deugdelijk beleid en zeker ook duidelijke communicatie.

Voorzitter. Gelukkig zijn daartoe ook mogelijkheden, want op 14 juli dit jaar hebben BO Akkerbouw, Greenports Nederland, LTO Nederland en NAJK het hoofdlijnenconvenant ondertekend. Dit gaat telers helpen om hun gewassen nog meer te verduurzamen en biedt tegelijkertijd perspectief op rechtszekerheid en de stabiliteit om voor langere termijn te investeren. Dat hebben ondernemers namelijk ook nodig. Dit hoofdlijnenconvenant vormt daarvoor het kader, met de afspraken op hoofdlijnen. Na de zomer moeten deze verder worden uitgewerkt in deelconvenanten, heb ik begrepen. Die moeten uiterlijk eind dit jaar vastgesteld worden. De staatssecretaris gaf het al aan in zijn brief: het hoofdlijnenconvenant is een onderhandelingsakkoord en moet in samenhang met de deelconvenanten tot een geborgde realisatie van alle doelen gaan leiden. Staatssecretaris, ligt de uitwerking nog op koers om uiterlijk eind dit jaar vastgesteld te gaan worden?

Voorzitter. Dan moeten we het natuurlijk ook nog hebben over de veelbesproken Food and Feed Omnibus. Hoewel de Raad heeft ingestemd met het Ierse voorstel voor het Omnibuspakket, moet het Europees Parlement volgens mij nog positie innemen. Dat houdt in dat die stemming van 5 oktober is uitgesteld en dat leidt wat JA21 betreft tot kwalijke vertragingen. Een sneller beschikbaarheid van groene gewasbeschermingsmiddelen is immers noodzakelijk om de sectoren verder te verduurzamen. De voorstellen van de Europese Commissie zorgen ervoor dat met name de groene, vaak minder belastende, middelen sneller beschikbaar kunnen worden voor telers.

Elke keer als wij op werkbezoek zijn, horen we de steeds terugkerende signalen van ondernemers: wij willen best die omschakeling maken naar het gebruik van groene middelen, maar zorg dat deze beschikbaar zijn tegen een financieel gezonde prijs, zodat ons voedsel ook kan concurreren met voedsel uit andere landen en Nederlanders ook gewoon Nederlands voedsel kunnen eten. Dat is wel zo circulair, zou ik zeggen. Dan wordt voedsel niet onnodig door supermarkten geïmporteerd.

Voorzitter. Dan noem ik de TFA-vormende pfas-gewasbeschermingsmiddelen. Recent RIVM-onderzoek laat een bemoedigende daling zien van de hoeveelheden pfas in het bloed, onder meer van PFOA en PFOS. Maar dat betekent niet dat wij achterover kunnen leunen. JA21 neemt de zorgen over TFA serieus, maar vindt dat maatregelen zorgvuldig moeten worden afgewogen. Boeren en tuinders moeten hun gewassen effectief kunnen blijven beschermen. Volgens de ILT komt door gebruik van deze middelen naar schatting 21.000 kilo TFA vrij. Ik hoorde het mijn collega's net ook al zeggen. De beleidsreactie wijst daarbij ook op andere bronnen, zoals industriële

lozingen en de afbraak van geneesmiddelen. Mijn vraag aan de staatssecretaris is: hoe groot is de bijdrage van die andere bronnen en welke maatregelen neemt het kabinet om ook die aan te pakken? Kan de staatssecretaris van LVVN bijvoorbeeld per relevante teelt aangeven waar het wegvallen van TFA-vormende middelen echt tot knelpunten gaat leiden, welke alternatieven er dan beschikbaar zijn en wanneer de ontbrekende alternatieven kunnen worden verwacht? Dat kan overigens ook gewoon per brief. Tot slot wil ik graag weten hoe de staatssecretaris ervoor zorgt dat die alternatieven sneller worden toegelaten en voor telers ook betaalbaar en praktisch uitvoerbaar zijn.

De WUR waarschuwt dat vervangingen door andere middelen of maatregelen in een aantal gevallen onvoldoende is. Bovendien kan een smaller middelenpakket het risico op resistentie vergroten. JA21 wil minder pfas én een betrouwbare voedselproductie. Daarom moet de aanpak van TFA samengaan met een concreet plan voor effectieve alternatieven. Telsers hebben weinig aan alternatieven die alleen in beleidsbrieven effectief blijken.

De voorzitter:
En u rondt af.

De heer **Goudzwaard** (JA21):
Zij moeten hun oogsten kunnen beschermen, zodat gezond Nederlands voedsel, juist in onzekere geopolitieke tijden, beschikbaar en betaalbaar blijft.

Dank u.

De voorzitter:
Dank u wel. Meneer Lohman van het CDA, aan u uw eerste termijn.

De heer **Lohman** (CDA):
Dank, voorzitter. Je zult maar staatssecretaris of minister zijn en over gewasbescherming gaan. Natuur- en milieuorganisaties roepen: minder! Boeren en telers zien hun middelenpakket verdwijnen en zijn in paniek, zijn bezorgd. Ze weten niet hoe ze hun gewassen in de benen kunnen houden en vragen: wanneer is het genoeg? Je ligt misschien wakker van de frustratie, paniek en woede van omwonenden die vlakbij een perceel wonen en zich zorgen maken om hun gezondheid. Je praat je de blaren op de tong met supermarkten en ketenpartijen die het liefst zo min mogelijk of helemaal geen resten willen hebben op producten die zij verkopen aan hun klanten, maar die je vragend aankijken, want tja, als de consument nou maar wat duidelijker zou vragen om helemaal schoon geteeld voedsel en meer zou betalen, ja, dan ...

Helaas, dan had de staatssecretaris maar geen staatssecretaris moeten worden en de minister geen minister, en wij geen Kamerlid. Samen moeten we de ambitie hebben om de wereld beter te maken en dat samen te fiksen.

De voorzitter:
Dat is een heel mooi punt. Ik denk dat meneer Jansen van de PVV daar een heel constructieve interruptie op heeft.

De heer **Chris Jansen** (PVV):

Nou, voorzitter, misschien over die laatste opmerking van mijn collega. Sommige dingen doe je ook niet voor je plezier, zeg ik dan maar. Nee, maar mijn vraag aan het CDA, aan de heer Lohman, is de volgende. Ik hoorde hem net "wanneer is het genoeg?" zeggen, weliswaar in een andere context. Nou zit de heer Lohman met zijn partij in het kabinet. We zijn op alle mogelijke manieren — denk aan de stikstofbrief — de sector om zeep aan het helpen. Wanneer is het genoeg? Hoeveel boeren moeten er weg van het CDA?

De heer **Lohman** (CDA):

Ik ben het niet met de meneer van de PVV eens dat wij bezig zijn om de sector om zeep te helpen.

De heer **Chris Jansen** (PVV):

Kan de heer Lohman dan ontkennen dat de maatregelen die het kabinet voorstelt, betekenen dat heel veel boeren hun bedrijf niet kunnen voortzetten omdat ze op de verkeerde plek zitten? Kan de heer Lohman dan ook aangeven waarom de cijfers niet kloppen dat er tienduizenden stuks vee moeten verdwijnen? Kan de heer Lohman dan ook aangeven dat dat niet betekent dat hele dorpsgemeenschappen daardoor ontregeld raken en heel veel mensen niet meer weten wat hun toekomstperspectief is? Misschien kan de heer Lohman daar een kleine reflectie op geven.

De heer **Lohman** (CDA):

Ik begrijp de achtergrond van de vraag nu wat beter. Ik ken natuurlijk alle zorgen en ook een aantal cijfers die u naar voren brengt. Die heb ik gelezen in rapporten of stukken die daarover verschijnen. Het gaat volgens mij over de stikstofbrief en de uitwerking daarvan. Ik ben het met u eens dat als we kijken naar wat daar nu ligt, we een hele stapeling zien aan maatregelen die ook nog uitgewerkt moeten worden en dat er grote zorgen zijn. Voor dit soort vragen moeten we natuurlijk eigenlijk bij de minister zijn, maar daar is het kabinet nu mee bezig. Het is belangrijk dat een aantal dingen binnen die stikstofbrief en op het gebied van gewasbescherming gaan worden gerealiseerd, maar dat moet door de agrarische sector zelf gedaan worden. Die moeten ook in staat gesteld worden om dat te doen. Dat is dus de inzet, in ieder geval die van het CDA. Daar is het kabinet volgens mij ook mee bezig.

De **voorzitter**:

Vervolgt u uw betoog.

De heer **Lohman** (CDA):

Ja. Ik was gebleven bij waar we het over eens zijn. Emissies en milieubelasting van water, bodem, lucht en risico's voor bestuivers moeten fors teruggebracht worden. Boeren en tuinders moeten hun gewassen kunnen blijven telen en beschermen, en moeten in Nederland actief kunnen blijven. De gezondheid van mensen die op en rond landbouwbedrijven wonen noch die van consumenten mag in gevaar komen. Wat is hiervoor nodig? De Food and Feed Omnibus kan helpen, maar moet samengaan met de ontwikkeling van alternatieven, feitelijke monitoring en een verdere vermindering van de milieubelasting. Het convenant moet sturen op resultaat: niet op kilo's of aantallen middelen, maar op daadwerkelijke belasting van water, bodem, natuur en leefomgeving. Boeren moet een praktische route geboden worden om daar te komen. Een reductiedoel alleen is geen transitiebeleid, maar leren en steeds verbeteren wel.

Ik heb hierover een aantal vragen, met name aan de staatssecretaris van LVVN. Is er

een deugdelijke nulmeting vastgesteld voor waar we nu staan en waar u heen wilt, of spreken we straks over reductiedoelen zonder zinvolle baseline? Hoe worden de MIG-scores gebenchmarkt en worden telers gemotiveerd om milieubelasting terug te dringen? Hoe kijkt u naar de kritiek dat de inzet te eenzijdig op milieubelastingspunten leunt, dat de Milieumeetlat en de MIG niet volledig geschikt zijn en dat daarin gezondheid onvoldoende meegewogen wordt? Ziet u het risico dat er dit jaar een handtekening wordt gezet onder reductiedoelen terwijl het gesprek over wat die cijfers betekenen daarna nog door kan lopen? Hoe zorgt u dat het convenant straks concreet handelingsperspectief biedt? Bent u bekend met de memo van het CLM over het correcte gebruik van de Milieumeetlat? Bent u bekend met het plan van onder anderen Hans Blonk, dat dit voorjaar op een congres van Foodlog werd gepresenteerd? Hoe kijkt u hiernaar? Is dit besproken in het kader van het convenant?

Het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen vlak naast woningen of scholen leidt tot begrijpelijke onrust. Ik zei al: de bescherming van gezondheid en leefomgeving moet hier vooropstaan. Tegelijkertijd kan het niet zo zijn dat iedere gemeente zelf moet uitvinden welke afstand veilig en verantwoord is. Het landelijke kader voor gevoelige functies moet daarom duidelijke en stevige bescherming bieden, gebaseerd op de best beschikbare kennis. Omwonenden moeten erop kunnen vertrouwen dat hun gezondheid wordt beschermd en telers moeten weten waar ze aan toe zijn. Wat mag op dit moment "aantoonbaar veilig" heten? Hoe onderbouwd is die claim? Hoe weten we of dat kader in de praktijk genoeg beschermt? Wordt daadwerkelijke blootstelling rond woningen en scholen, waterwingebieden en Natura 2000-gebieden gemeten en gevolgd? Komt er een mechanisme om normen snel aan te scherpen als nieuwe kennis daartoe aanleiding geeft?

We hebben een samenhangend systeem van motivatie, controle en handhaafbaarheid nodig. Dat vraagt om een inspanning van de hele keten, de overheid inclusief. Waar ligt de verantwoordelijkheid van de keten precies? Als boeren en telers hun milieubelasting moeten verlagen, welke prijs-, inkoop- en investeringsafspraken worden dan van ketenpartijen gevraagd om dat economisch mogelijk te maken?

Voorzitter, ik rond af. Dit dossier moet nu verder gebracht worden. Nederland is het aan zijn stand en aan boeren en tuinders verplicht om te laten zien dat het kan: hoogwaardig voedsel produceren in een schoon milieu zonder zorgen voor burgers en omwonenden. Laten we dit samen oppakken.

Dank u wel.

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

Ik vind de bijdrage van de heer Lohman op bepaalde punten wel erg aanmatigend richting boeren, alsof boeren niet de kennis hebben. Boeren moeten een spuitlicentie hebben en cursussen volgen. Het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen heeft gewoon heel hoge kosten. Mijn vraag aan de heer Lohman is wat hij bedoelt met "schoon geteeld voedsel".

De heer **Lohman** (CDA):

Ik begrijp eigenlijk niet zo goed welk deel van mijn bijdrage aanmatigend bedoeld is of zo geïnterpreteerd wordt door mevrouw Van der Plas, dus voordat ik antwoord op de tweede vraag geef, leg ik die vraag even terug.

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

Volgens mij stellen we geen wedervragen. Ik heb een vraag gesteld aan de heer Lohman. Ik heb geen vraag gesteld over ... Ik heb geconstateerd dat ik hem op punten aanmatigend vind, maar mijn vraag was: wat verstaat de heer Lohman onder "schoon geteeld voedsel"?

De heer **Lohman** (CDA):

Schoon geteeld voedsel is voedsel dat binnen de grenzen van milieugebruiksruimte geteeld wordt. Daar proberen we volgens mij in het kader van het convenant afspraken over te maken met de agrarische sector, die daar inderdaad heel actief in meedenkt. Allerlei resultaten uit het verleden tellen daarbij ook mee, net als innovatie, waar mevrouw Van der Plas een aantal keer op heeft gewezen.

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

Over scholen en omwonenden gesproken, bij de Welkoop zie ik op zaterdag weleens de karren vol liggen met allerlei middelen en insecticiden, busjes tegen muggen, vliegen, larven en noem alles maar op. Mensen hoeven helemaal geen spuitlicentie of iets te hebben. Die hoeven helemaal geen kennis te hebben. Hoe kijkt de heer Lohman daartegen aan?

De heer **Lohman** (CDA):

Ik vind dat mevrouw Van der Plas een terecht punt maakt. We hebben het inderdaad heel vaak over de landbouw, maar er zijn natuurlijk veel meer bronnen van schadelijke middelen die in het milieu terechtkomen. Daar heeft u in uw bijdrage ook op gewezen. Overigens gaat de Omnibus ook over biociden, zoals dat heet als het gebruikt wordt in huis, tuin en keuken. Ik zie dat dus niet als of-of, maar als en-en.

De heer **Chris Jansen** (PVV):

Ik hoor de heer Lohman spreken over begrijpelijke onrust bij woningen en scholen nabij weilanden. Mijn vraag aan de heer Lohman is: hoe zou dat toch komen?

De heer **Lohman** (CDA):

Ik en meerdere mensen hier hebben ook met omwonenden gesproken. Volgens mij was er gisteren zelfs ook nog een item over bij Nieuwsuur. Mensen wonen naast een gebied, zien machines en ruiken soms ook dingen. Ik denk dat het voor een deel misschien overdreven is of dat niet al die zorgen terecht zijn, maar ze maken zich daar wel zorgen over. Ik vind het heel terecht dat daar in het kader van het convenant serieus over gesproken wordt.

De heer **Chris Jansen** (PVV):

Ik was vorige week ook in Nieuwspoort toen er door een aantal sectorpartijen werd gesproken over het convenant. Het dilemma zit 'm juist in de communicatie, want volgens mij zijn heel veel mensen angstig omdat ze niet weten welk middel er gebruikt wordt. Ze horen wel aan alle kanten: het is gif en je gaat eraan dood. Volgens mij is dat precies hetgeen waar wij als Kamer ook naar moeten kijken: hoe gaan wij nou zorgen dat mensen niet onnodig angstig worden gemaakt? Kan de heer Lohman aangeven hoe hij daartegen aankijkt?

De heer **Lohman** (CDA):

Ook dat ben ik echt volledig met de heer Jansen eens. Ik denk dat wij daar geen goede rol in spelen in deze Kamer. Er werd net al gesproken over polarisatie. Meerdere leden van deze Kamer hadden het over gif en mensen die er bang voor zijn. Ik denk dat zorgen terecht zijn en dat er een heel belangrijk veiligheidssysteem omheen georganiseerd wordt. Ik denk dus dat het aan ons is om die discussie de komende tijd, minder hysterisch, wil ik wel zeggen, te gaan voeren. Wij hebben daar namelijk een belangrijke rol in.

Mevrouw **Bromet** (PRO):

Ik wilde eigenlijk een andere vraag stellen, maar nu word ik wel getriggerd. Over welke partijen en mensen heeft de heer Lohman het nu als hij het heeft over "hysterisch", "bangmakerij" en "polarisatie" als het gaat over de angst van omwonenden voor landbouwgif?

De heer **Lohman** (CDA):

Ik had het ten eerste over de omwonenden. Dat was ook nog het punt van de heer Jansen. Kijk, de mensen die daar wonen, hebben daar direct mee te maken. Ik woon zelf niet naast zo'n gebied. Je kan daar wetenschappelijk van alles over lezen, maar ik kan me voorstellen dat als je er heel direct mee te maken hebt en er pal naast woont, je heel erg benieuwd bent naar wat er gaat gebeuren om bijvoorbeeld drift te reduceren en minder schadelijke middelen te gebruiken. Dus ja, ik vind dat die bezorgdheid terecht is. Nogmaals, er is hier vandaag al een aantal keer gesproken over misoogsten aan de ene kant en allerlei risico's waar niet altijd een causale wetenschappelijke relatie voor vast te stellen is aan de andere kant. Ik vind dus dat we een rol hebben om dat debat minder gepolariseerd te voeren. Daarnaast zijn er inderdaad actiepartijen en influencers — daar moet je niet al te veel naar luisteren — die zeggen: als je een appel eet en je spoelt die niet af, dán ... Dat vind ik hysterisch, ja.

Mevrouw **Bromet** (PRO):

Maar de heer Lohman had het over partijen hier in de Kamer, dus dan wil ik ook weten over wie hij het heeft en wat die partijen dan gezegd hebben om zogenaamde polarisatie aan te wakkeren, want ik heb het nog niet gehoord.

De heer **Lohman** (CDA):

Nou ja, volgens mij was dat in eerdere debatten en hier net ook. Ik heb mevrouw Van der Plas er net op aangesproken en ik heb uw bijdrage nog niet gehoord. Ik denk dat dit een beter debat verdient, waarbij we niet over gif en over ... We moeten de risico's serieus nemen, maar niet te veel overdrijven. Ik spreek u daar nu nog niet persoonlijk op aan, maar ik ben heel benieuwd naar uw bijdrage.

Kamerlid **Kostić** (PvdD):

Een van de grote problemen in dit dossier is dat er veel grote onzekerheden zijn. Dat causale verband is dus heel moeilijk direct aan te tonen, en toch zijn er heel veel artsen die zeggen: je moet hier uit voorzorg veel meer maatregelen nemen. Is mijn collega het daarmee eens?

De heer **Lohman** (CDA):

Ik ben het er heel erg mee eens dat het heel complex is. Het causale verband kan bij een aantal ziektes waar het regelmatig over gaat, inderdaad niet vastgesteld worden. Dat wil niet zeggen dat er geen reden is om het te onderzoeken, dat er geen zorgen zijn

en dat het geen risico met zich meebrengt. Ik denk dat het voorzorgsbeginsel, waar u het over heeft, heel belangrijk is. Alleen, dat moet je afwegen tegen andere belangen die er ook zijn, bijvoorbeeld voedselproductie. Ik denk dat dat de kern van de discussie is. Als je het voorzorgsbeginsel volledig toe zou passen, zou je namelijk helemaal niks meer kunnen doen. Dat is precies het spanningsveld waarover we hier steeds een debat hebben.

Kamerlid **Kostić** (PvdD):

Maar als je voedselproductie gewoon in stand kan houden voor de Nederlanders en je extra maatregelen kan nemen om de gezondheid te beschermen — het RIVM heeft al gewaarschuwd voor de risico's op parkinson — is mijn collega het toch met ons eens dat je die nu gewoon moet nemen na jarenlang debat hierover?

De heer **Lohman** (CDA):

Ik ben het er ook mee eens dat er maatregelen moeten worden genomen. Daar gaat dit debat volgens mij ook over. Er zijn reductiedoelen en daar gaan we aan werken. Daar heb ik ook een aantal vragen over gesteld. Ik ben het er niet mee eens dat er niks is gebeurd. Dat is wel een beeld dat soms wordt geschetst. In Europa is er 50% minder middelengebruik. Dat is niet voldoende — anders zouden we hier niet zitten om over een convenant te spreken — maar de grote uitdaging is om voedselproductie in stand te houden en de belasting op milieu en gezondheid zo goed mogelijk beperken, tot een minimum, zou ik willen zeggen. Waar die balans ligt, is inderdaad een heel ingewikkelde vraag.

De heer **Flach** (SGP):

Mag ik heel even vragen wat de spelregels zijn rond de interrupties? Die had ik namelijk gemist.

De **voorzitter**:

Zeker. Het is goed om iedereen daar nog even aan te herinneren. We hanteren de 30 secondenregel, dus alles tot 30 seconden is gratis en alles boven de 30 seconden kost u twee interrupties. U heeft er vier, dus u mag twee keer de 30 seconden overschrijden. Interrupties doen we in tweeën. De afspraak is dat compacte vragen vragen om compacte antwoorden en dat uitgebreide vragen ook vragen om compacte antwoorden.

De heer **Flach** (SGP):

Goed, voorzitter. Het CDA legt de verantwoordelijkheid heel sterk bij boeren en telers en wil behoorlijk stevige restricties opleggen. Dat is tenminste de afdrank van het betoog. Kijkt de heer Lohman ook naar de effecten van bijvoorbeeld vlooiënbanden met fipronil en waterdichte jassen die nog steeds geproduceerd worden met materialen van Chemours uit Dordrecht? Ik bedoel: focussen we ons wel op de goede groep?

De heer **Lohman** (CDA):

Ik wil niet zeggen dat u niet goed naar mijn betoog heeft geluisterd, maar ik herken me niet in het beeld dat ik alle verantwoordelijkheid bij de agrarische sector leg. Ik heb met name aandacht gevraagd voor de verantwoordelijkheid van de hele keten. Ik heb ook gezegd dat het een ingewikkeld vraagstuk is, aangezien de consument zou moeten vragen om schonere producten, en daardoor ook zou moeten betalen. Dan zou er in de hele keten meer opgebracht kunnen worden. Daar kunnen de innovaties en de reductie dan van betaald worden. Dat is de theorie, maar hoe komen we tot de praktijk? Daar

proberen we dit convenant voor neer te zetten, maar het is absoluut niet alleen een taak voor de boeren en tuinders. Er zijn een paar partijen van beide kanten die daar steeds de nadruk willen op leggen. Nou, die partijen zijn in dit geval ... Wacht, dit gaat buiten de orde, toch?

De voorzitter:

Gaat u door met uw antwoord, meneer Lohman.

De heer Lohman (CDA):

We kunnen het daar zo meteen misschien over hebben. Meneer Flach, uw vraag ging over biociden of andere bronnen. Dat neem ik ook mee. Volgens mij zit dat in het beleid en in de Food and Feed Omnibus. Misschien moeten we de vraag zo meteen nog aan de staatssecretaris stellen. Nogmaals, het is niet of-of maar en-en.

De heer Flach (SGP):

Mijn vraag ging helemaal niet over biociden, want fipronil is allang verboden in gewasbeschermingsmiddelen. Dat zit gewoon nog in vlooienbanden voor honden, die massaal in ons water zwemmen. Waterdichte jassen gaan dit seizoen ook veel over de toonbank. Zouden we de consument, die u ook noemde, niet veel meer moeten aanpakken in hun aankoopgedrag, in die zin dat daar nog steeds het grote lek zit van stoffen die ons water vervuilen?

De heer Lohman (CDA):

Nogmaals, ik ben het met u eens dat alle bronnen die zorgen voor schadelijke stoffen in ons milieu, aangepakt zouden moeten worden, waar het ook vandaan komt. Ik ken de verhalen over halsbanden. Ik ben het met u eens dat de consument daar een grote rol in speelt. Dan zit ik wel te zoeken naar wat we daar als overheid aan kunnen doen. Moeten we het verbieden om bepaalde dingen op de markt te brengen? Dat zou een route zijn, maar met voedsel is dat wel iets lastiger. Dat is ook een van de vragen die ik aan de staatssecretaris heb gesteld: hoe ga je zorgen dat de keten daar verantwoordelijkheid in neemt? Een laatste redmiddel zou misschien zijn om het op de markt brengen van een aantal dingen te verbieden.

Mevrouw Bromet (PRO):

Ik kom na afloop van dit debat in het tweeminutendebat met een motie om vlooienbanden met fipronil te verbieden. Kan ik dan rekenen op de steun van het CDA?

De heer Lohman (CDA):

Daar gaan we naar kijken. Ik ga nu niet alvast ons stemgedrag toelichten, maar ik vind dat een goed idee. We gaan daar met interesse naar kijken.

Mevrouw Van der Plas (BBB):

Ik wil nog even terugkomen op het huishoudelijke gebruik. Is de heer Lohman bekend met het feit dat het gebruik van schoonmaakazijn verboden is? En is hij ervan op de hoogte dat dit volop wordt verkocht en gebruikt door consumenten om onkruid te bestrijden en tegels schoon te maken?

De heer Lohman (CDA):

Ik herken de problematiek met huis-, tuin- en keukenmiddelen die een negatief effect hebben op het milieu. Dat ontken ik ook niet, dus ik denk dat daar ook naar gekeken

moet worden, net als naar de uitstoot van de landbouw. Ik vind het dus interessant dat er steeds wordt verwezen naar een ander deel van de keten, terwijl ik in mijn hele betoog heb gezegd: het moet over álle schakels, over álle middelen gaan die in het milieu terechtkomen.

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

Ik zeg dit ook even richting de staatssecretaris. Bij de Albert Heijn wordt schoonmaakazijn verkocht, en de Albert Heijn zegt daar gewoon bij: geschikt voor tuintegels. Het is een verboden middel. Hier moeten we echt iets aan gaan doen, omdat dit gewoon een zuur middel is dat consumenten echt aan de lopende band gebruiken. Dat zie je ook in de reviews: "Echt fantastisch tegen het onkruid!", "fantastisch voor de tegels!". Wat vindt de heer Lohman daarvan?

De heer **Lohman** (CDA):

Ook dit vind ik een interessant voorstel. Als u op dat vlak met iets komt, dan zal ik daar met interesse naar kijken. Maar nogmaals, het gaat óók daarover. Dus het leidt niet af van de totale opdracht van het verminderen van de milieupact, vanuit álle bronnen. Dus dit is ook een bron waar ik dan naar zou kijken.

De **voorzitter**:

Meneer Lohman, maakt u uw termijn af. Die was af? Heel goed. Dan is het de beurt aan mevrouw Bromet van PRO voor haar eerste termijn.

Mevrouw **Bromet** (PRO):

Voorzitter, dank u wel. Ik wilde eigenlijk positief beginnen. Want ik heb in de verkiezingscampagne in de bollenstreek gesproken met mensen die daar ter plekke een convenant afspraken om gifgebruik te verminderen, en ze waren daar zeer gemotiveerd. Ik zag ook een filmpje van LTO Noord; ik vond het heel goed dat LTO het aandurfde om met boeren in gesprek te gaan over wat ze nou eigenlijk op hun land gebruiken. Heel veel boeren waren best wel geschrokken van wat ze daar zelf gebruikten. Ik vind het dapper van LTO. Ook een compliment voor de Lidl-supermarkten, die aangekondigd hebben hun assortiment aan biologische producten te verdubbelen en die ook zeggen dat het de winkel uit vliegt. Dus de biologische aardbeien waren deze zomer niet aan te slepen, en nou is Lidl toch niet echt een supermarkt alleen maar voor de rijken. Dat wilde ik even vooraf zeggen. Er zijn heel goede ontwikkelingen in de samenleving.

Ik ben dus ook niet per se tegen een convenant. In dit geval vind ik het ook goed dat er in het convenant dat nu besproken wordt, aandacht is voor de biologische landbouw, dat er een prominente plek is voor de financiering van fundamenteel agro-ecologisch onderzoek en dat er een risicofonds is voor telers die stappen maken met de vermindering van pesticidegebruik en voor bioboeren die schade hebben door de vervuiling van hun teelt met bestrijdingsmiddelen die van buiten de biolandbouw komen.

Ik vind het ook goed dat er gesproken wordt over het gebruik van bestrijdingsmiddelen in natuurgebieden, maar ik vind het wel gek dat er wordt gesproken over "minimalisatie", want bestrijdingsmiddelen horen gewoon niet in de natuur thuis. Ik krijg daar graag een reactie op van de staatssecretaris. Het convenant gaat over bovenwettelijke reductiedoelen in de verschillende sectoren. Die worden van onderaf bepaald en opgeteld; dat vinden wij toch iets te vrijblijvend.

De Gegevensautoriteit Gewasbescherming gaat ervoor zorgen dat de sector gaat benchmarken, gaat vergelijken hoe dat gebruik tussen verschillende boeren is. Er wordt daarbij vaak verwezen naar de aanpak die succesvol was bij antibiotica, maar daar kwam de reductie tot stand omdat er ook een stok achter de deur was, namelijk dat de dierenartsen geen middelen meer zouden mogen verkopen op het moment dat de reductie niet behaald zou worden. Dat ontbreekt bij de Gegevensautoriteit Gewasbescherming. Moet daar niet ook een stok achter de deur komen, vraag ik aan de staatssecretaris. Anders is het een praatcircus van mensen die allemaal van goede wil zijn, maar er nog wel 30 jaar over kunnen doen als ze willen. Ik vind het net als mevrouw Podt zeer zorgelijk dat Natuur & Milieu het convenant niet heeft ondertekend en dat de reden daarvoor is dat er geen reductiedoelen en ook geen stevige maatregelen in staan. Dat ontbreekt er echt aan. Wat is dan de rol van de overheid? Dan kunnen partijen toch gewoon gezellig aan tafel gaan zitten met elkaar en zorgen voor minder reductie, maar wat hebben wij daar dan als overheid nog te zoeken? Dat hadden ze ook allang kunnen doen, maar dat is niet gebeurd.

Ik heb daar dus best wel zorgen over, en daarom een aantal vragen aan de staatssecretaris. Is hij het ermee eens dat voor de evenwichtigheid en de uitwerking van de convenantsafspraken de natuurclubs gewoon aan tafel moeten zitten? En wat gaat hij doen om ze weer aan tafel te krijgen? Komen er reductiedoelen voor 2030? En wat doet de staatssecretaris als de Kamer strengere eisen wil stellen dan in het convenant zijn afgesproken? Uiteindelijk zijn wij hier natuurlijk het hoogste orgaan en stellen wij wetten op.

Voorzitter. Glyfosaat is al jaren een doorn in het oog van PRO en van veel omwonenden en natuurliefhebbers. In de trein onderweg hiernaartoe zag ik alweer heel veel geel gespoten grasland. Er zijn diverse moties aangenomen in de afgelopen jaren om dat te verbieden en dat is ook een hele mooie symbolische maatregel, want het is heel zichtbaar voor mensen. Het is ook niet nodig. Er zijn alternatieven. Waarom zou je ook niet in zo'n convenant afspraken maken over symbolische maatregelen die iedereen tonen dat het de goede kant opgaat? Want als ik door Nederland reis en elke keer in het voorjaar of in het najaar dat kapotgespoten gras zie, dan word ik daar niet blij van. Het gaat hier heel veel over gezondheid, maar ik maak me ook hele grote zorgen over de natuur. De insectenpopulatie is ontzettend afgenomen. De natuur is de basis van de landbouw. Waarom zou je die kapot spuiten als je die nodig hebt? Dat gaat gewoon echt niet de goede kant op. Ik verzet me ook tegen het beeld dat dat de polarisatie zou aanwakkeren, want ik zit hier met een bepaalde ideologie in de politiek en ik heb argumenten voor mijn standpunten. Data heeft niks te maken met polarisatie, maar dat heeft te maken met zorgen die een heleboel bewoners delen met PRO.

Voorzitter. Dan nog de pfas-houdende bestrijdingsmiddelen. Ik ben bij de drinkwaterbedrijven ...

De voorzitter:

En daarmee rondt u af? Want u bent door uw tijd heen.

Mevrouw Bromet (PRO):

De drinkwaterbedrijven maken zich zeer, zeer, zeer grote zorgen, niet alleen over het drinkwater nu maar ook in de toekomst. Daar moet zo snel mogelijk een eind aan komen. Ik heb net in een interruptie in de richting van mevrouw Van der Plas de

hoeveelheden bestrijdingsmiddelen genoemd die uitgestoten worden in de landbouw ten opzichte van de industrie. Dat is echt gigantisch.

De **voorzitter**:

Uw laatste zin.

Mevrouw **Bromet** (PRO):

Daar moet zo snel mogelijk een einde aan komen.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Meneer Flach heeft een interruptie voor u.

De heer **Flach** (SGP):

De interrupties moeten kort zijn, dus ik heb een korte vraag. Waarom denkt mevrouw Bromet dat boeren en telers gewasbeschermingsmiddelen gebruiken als ze daadwerkelijk zo gevaarlijk zijn als mevrouw Bromet dat voorstelt?

Mevrouw **Bromet** (PRO):

Ik wil allereerst niet alle boeren en alle telers over een kam scheren. Er zijn een heleboel koplopers, en dat zijn niet alleen biologische boeren, die die middelen gewoon niet gebruiken. Zij zijn tegelijkertijd ook een voorbeeld voor al die boeren en telers die het nog wél gebruiken en soms ook niet eens weten wat ze op hun land gebruiken. Dat blijkt uit het filmpje van LTO Noord dat ik zag. Dat zit 'm dus in voorlichting, maar dat zit ook in iets anders. Het zit 'm erin dat er een hele sterke industrie achter zit, die heel veel geld verdient over de rug van deze boeren. Ja, er komen adviseurs van die industrie op het erf en die zeggen: dat moet je echt zo doen. Dat geeft ook een zeker gebruiksgemak, het kost minder tijd om je werk te doen als boer. Dus er zitten een heleboel perverse prikkels in die het je gewoon laten gebruiken, als je je er iets minder zorgen over maakt of als je gerustgesteld wordt in de zin van "het is allemaal wel veilig, want het is getest".

De heer **Flach** (SGP):

Het roept heel veel vervolgvragen op, maar ik stel er toch maar één. De belangrijkste reden is dat oogsten anders kunnen mislukken. Mijn vraag is heel kort: mevrouw Bromet wil toch net als ik niet terug naar tijden van hongersnood?

Mevrouw **Bromet** (PRO):

Dat is altijd het verwijt dat mij gemaakt wordt: welke maatregel ik ook bepleit, het zou uiteindelijk eindigen in een hongersnood. Dat is absoluut niet aan de orde. Er is ook helemaal geen bewijs voor dat er een hongersnood dreigt als er een oogst mislukt. Ik zou best willen praten over fondsen voor mislukte oogsten als dat risicovol is. Het gaat mij erom dat we uiteindelijk — ik hoor straks graag ook van de staatssecretaris of dat het doel is — teruggaan naar een zeer kleine hoeveelheid, of misschien wel nul chemie in de gewasbescherming. Dat gaat niet tot hongersnoden leiden. Dat bewijst de biologische landbouw. Daar mislukt weleens een teelt, maar door teelten te diversifiëren spreid je ook risico's.

De heer **Lohman** (CDA):

Ik heb een vervolgvraag over die laatste opmerking. Het beeld van mevrouw Bromet is dat we toe moeten naar geen of vrijwel geen gebruik van chemie. Wat is er volgens mevrouw Bromet nodig om daar te komen? Ze heeft het vaak over wetgeving, maar als

dingen verboden worden, hoe kunnen we boeren dan in staat stellen om dat soort transitie te maken?

Mevrouw **Bromet** (PRO):

Er wordt altijd gedaan alsof er een wereld is waarin iedere boer bestrijdingsmiddelen gebruikt. Als er een verbod op zou worden ingesteld, bijvoorbeeld op het doodspuiten met glyfosaat, zou er een hongersnood uitbreken. Dat is niet waar. Er zijn een heleboel boeren die geen chemie gebruiken. Die bewijzen dat dat ook kan. Je hoeft je grasland niet kapot te spuiten. Er kan weleens een misoogst plaatsvinden. Ik wil best in gesprek over regelingen om de pijn dan te verzachten. Ik denk wel dat we uiteindelijk toe moeten naar praktisch nul. Nogmaals, er zitten hele grote bedrijven achter die hier veel geld mee verdienen. Ik gun die bedrijven ook de groene middelen. Daar ben ik namelijk helemaal niet op tegen. Elke keer wordt het argument gebruikt ...

De **voorzitter**:

Rondt u af, mevrouw Bromet?

Mevrouw **Bromet** (PRO):

Het argument dat wordt gebruikt, is dat je het ene moet doen om de groene middelen mogelijk te maken. Het amendement van mevrouw Podt en mij is bedoeld om daarvoor meer geld vrij te maken. Ik zou zeggen: wees welkom.

De **voorzitter**:

Dank u wel. O, ja, u heeft er nog één. Ik twijfelde hoeveel u er had gebruikt, maar u mag nog een vervolgintruptie plegen.

De heer **Lohman** (CDA):

Ik houd het kort. "Hongersnood" heb ik niet gezegd. Dat is een voorbeeld van overdrijving. U gaf net dat voorbeeld. Ik vind het steeds dreigen met hongersnood een voorbeeld van hysterisch communiceren over dit soort zaken. Maar het is wel zo dat het terugbrengen van chemie kan leiden tot misoogsten en andersoortige oogsten. Ook binnen de biologische sector zijn er voorbeelden van biologische boeren die weer terugschakelen naar gangbaar, omdat ze zich zorgen maken over verspilling en klimaatverandering. Dit is geen vraag; dit is een antwoord.

De **voorzitter**:

Dat duurt inmiddels al 40 seconden, meneer Loman.

De heer **Lohman** (CDA):

Nogmaals, ik vraag mevrouw Bromet wat er van de keten verwacht moet worden om ervoor te zorgen dat de transitie naar minder chemie tot stand gebracht wordt.

Mevrouw **Bromet** (PRO):

Ik had het net al over de supermarkten. Ik denk dat die daar een belangrijke rol in spelen. Feit is wel dat zij nu voorlopen op de politiek. Zij doen meer dan wij doen. Wij hebben drie instrumenten: wetgeving, belastingheffing, bijvoorbeeld op bestrijdingsmiddelen, en subsidiëring. Ik zou alle drie die instrumenten willen inzetten. Het instrument van het covenant vind ik daarbij een beetje slap.

De heer **Flach** (SGP):

Een persoonlijk feit. De heer Lohman zegt dat het noemen van het woord "hongersnood" een vorm van hysterisch communiceren is. Dat is kennelijk hoe het CDA daarnaar kijkt. Ik wil wel benadrukken dat dat niet de insteek van mijn betoog is en dat hongersnooden sinds de introductie van gewasbeschermingsmiddelen zijn verdwenen. We willen niet terug naar die tijd. Dat kun je heel nuchter en analytisch met elkaar vaststellen. Ik snap niet hoe dat op enige wijze kan overkomen als hysterisch communiceren.

De voorzitter:

Dat was een persoonlijk feit van meneer Flach.

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

Het is helemaal niet hysterisch om te denken aan hongersnooden. In Sri Lanka besloot de regering in 2021 dat alles van de ene op de andere dag biologisch moest worden. 20% van de rijstproductie verdween binnen een halfjaar en de theeproductie halveerde. Er ontstonden ernstige voedseltekorten en een diepe financiële crisis. Er waren voedselrellen, waarbij de situatie bijna uitliep op een burgeroorlog. Vindt mevrouw Bromet ook niet dat een hongersnood wel degelijk een risico is als je zomaar van alles gaat verbieden, terwijl je geen vervangende middelen hebt?

Mevrouw **Bromet** (PRO):

Nee. Wij zijn als Nederland geen Sri Lanka. Wij hebben twee weken geleden het debat over voedselzekerheid gevoerd. We hebben een enorme veestapel en we verbouwen veevoer op de plek waar we ook voer voor mensen kunnen verbouwen. Op een veel kleiner stuk grond kunnen misoogsten ook als risico worden ingerekend. Dat is dus helemaal niet aan de orde. Voor de voedselzekerheid en om hongersnood in de toekomst te voorkomen zijn er hele grote omslagen nodig — dat ben ik wel eens met mevrouw Van der Plas — maar dat zit 'm meer in onze vee-industrie dan in het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen.

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

Het ging mij om het voorbeeld dat het verbieden van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen van de ene op de andere dag wel degelijk gevolgen kan hebben voor de productie van voedsel. Dat is mijn punt. Dat wordt hier gewoon glashard ontkend, maar dit is een voorbeeld van een aantal jaar geleden.

Mevrouw **Bromet** (PRO):

Ik ontken het helemaal niet. Ik heb het over misoogsten. Ik denk dat als je geen chemie gebruikt, het risico groter is dat er af en toe misoogsten zijn. Daarvoor hebben we allerlei methodes, zoals het kweken van resistente gewassen en diversificatie, waar ik het net over heb gehad, in plaats van een monocultuur. Er zijn een heleboel dingen te verzinnen in plaats van te zeggen dat het van de ene op de andere dag gebeurt. Ik bepleit hier ook niet dat we morgen van de ene op de andere dag moeten stoppen met chemie. Ik ben wel voor de uitfasering daarvan. Ik wil heel graag een debat voeren over de risico's die we dan lopen en de manieren waarop we die opvangen, maar dat kan op heel veel andere manieren dan met alleen chemie.

De voorzitter:

Dank. Dan is het nu toch echt tijd voor de termijn van mevrouw Den Hollander van de VVD.

Mevrouw **Den Hollander** (VVD):
Excuus. Zal ik het nu met microfoon proberen?

De agrarische sector in Nederland is van hoge kwaliteit. Onze boeren en tuinders leveren veilige producten, werken efficiënt en behoren tot de koplopers in de wereld op het gebied van kennis, techniek en innovatie. Dat is niet vanzelf ontstaan; dat is het resultaat van vakmanschap, investeringen en voortdurende bereidheid om de teelt te verbeteren. Die kwaliteit moeten we koesteren en borgen. Tegelijkertijd staat de sector voor een lastige opgave: we vragen telers om de milieubelasting verder terug te dringen, de waterkwaliteit te verbeteren en te telen met weerbare rassen. Wij staan als VVD achter deze opgave, maar daar moeten wel haalbare stappen en werkbare oplossingen tegenover staan.

Terwijl de eisen toenemen, neemt het aantal beschikbare gewasbeschermingsmiddelen af. Nieuwe, biologische en innovatieve middelen komen vaak niet snel genoeg beschikbaar. Daardoor raakt de gereedschapskist leger, terwijl ziekten, plagen en schimmels niet verdwijnen. Met het oog op geïntegreerde gewasbescherming zou ik aan de staatssecretaris willen vragen of er al een update te geven is over de voortgang van de uitvoering van de motie die ik samen met enkele andere fracties heb ingediend tijdens het notaoverleg over gewasbescherming.

Voorzitter. De verduurzamingsopgave vraagt onder andere om regels die aansluiten op de omstandigheden van verschillende teelten. Daar hoort ook een gelijk Europees speelveld bij. Zolang Europese richtsnoeren ontbreken, mogen nationale beoordelingsmethoden niet onnodig leiden tot afwijkingen die Nederlandse telers op een achterstand zetten. Verschillen moeten wetenschappelijk onderbouwd en noodzakelijk zijn. Voorkom dus onnodige nationale koppen. Hierover heb ik een aantal vragen aan de staatssecretaris. Welke concrete nationale en Europese belemmeringen voor geïntegreerde gewasbescherming zijn inmiddels geïnventariseerd en wanneer worden deze weggenomen? Wat kan Nederland zelf doen om de toelating van biologische en innovatieve middelen te versnellen, met behoud van de onafhankelijke veiligheidstoetsing door het Ctgb? Hoe voorkomt de staatssecretaris dat middelen sneller verdwijnen dan alternatieven beschikbaar komen? De VVD hoort graag concrete stappen en termijnen, zodat ondernemers weten waar ze aan toe zijn.

Voor de VVD waren het bij elkaar brengen van partijen en het maken van duidelijke afspraken belangrijke doelen van het Convenant toekomstbestendige gewasbescherming. We moeten blijven proberen om de polarisatie in de samenleving — daar werd ik in de gemeente Westerveld dagelijks mee geconfronteerd — te verminderen en mensen bij elkaar te brengen. In mijn schriftelijke vragen van 5 augustus heb ik daarom gevraagd naar het ontbreken van maatschappelijke organisaties in het convenant. Het is enorm jammer dat er een onderhandelingsresultaat is bereikt met alle partijen, maar dat de achterbannen vervolgens niet akkoord gaan. Dat helpt niet bij het voor mij zo belangrijke doel van het convenant: het verminderen van de polarisatie. Op welke wijze worden de maatschappelijke partners toch weer betrokken in het vervoltraject om te komen tot deelconvenanten? Wat mogen we verwachten van alle partijen?

Bij de verdere uitwerking van het convenant is een goede impactbeoordeling nodig. Kijk niet alleen naar beoogde vermindering van middelengebruik, maar ook naar emissies

die effect hebben op andere milieuonderdelen, de beschikbaarheid van alternatieven en de bedrijfseconomische gevolgen voor telers. Een maatregel kan op één punt winst opleveren, maar op andere onderdelen nieuwe problemen veroorzaken. Kan de staatssecretaris toezeggen dat deze samenhang bij de deelconvenanten zichtbaar wordt gemaakt en dat de Kamer inzicht krijgt in de verwachte effecten?

Voorzitter, tot slot. We moeten de agrarische sector vertrouwen, maar we moeten ook duidelijk zijn over de naleving. Het zorgvuldig toepassen van middelen en het voorkomen van emissies horen bij professioneel ondernemerschap. Heldere, landelijke, toepasbare en wetenschappelijk onderbouwde regels zijn nodig voor telers, omwonenden en gemeenten. Zo voorkomen we een lappendeken van lokale normen en juridische procedures, en ontstaat er ruimte om gezamenlijk te werken aan een toekomstbestendige landbouw. Hoe gaat de staatssecretaris zorgen voor die duidelijkheid en rechtszekerheid?

De VVD kiest voor een koers waarin gezondheid, waterkwaliteit en natuur worden beschermd en waarin boeren en tuinders kunnen blijven produceren en innoveren. Minder belasting van de leefomgeving en behoud van hoogwaardige Nederlandse teelten moeten geen tegenstellingen zijn, maar dat lukt alleen met realistische termijnen, meetbare afspraken, gerichte investeringen en voldoende middelen in de gereedschapskist. Onze inzet is dat de verduurzaming hand in hand gaat met een gezond verdienvermogen. Daarop zullen wij de voorstellen van de staatssecretaris beoordelen.

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dank u wel.

De heer **Chris Jansen** (PVV):

De VVD schetst dat ze zowel de omgeving en omwonenden als ondernemers en industrie allemaal wil helpen in deze discussie. Niet alles kan; het een bijt soms het ander. Waar ligt dan voor de VVD het zwaartepunt?

Mevrouw **Den Hollander** (VVD):

Volksgezondheid staat voorop voor de VVD. Dat betekent dat wij afwegingen maken, in de landbouwportefeuille maar ook in andere portefeuilles, waarbij er soms ook gevolgen zijn voor de agrarische sector. Denk bijvoorbeeld aan de geitenhouderij, maar ook aan gewasbescherming. Wij vinden het ook heel goed dat de staatssecretaris bezig is met het convenant, om juist te kijken hoe je daar balans in brengt.

De heer **Chris Jansen** (PVV):

Dat betekent dus, als ik goed luister, dat ondernemers het kunnen vergeten als volksgezondheid prevaleert bij de VVD. Is dat wat ik mevrouw Den Hollander hoor zeggen?

Mevrouw **Den Hollander** (VVD):

Daarmee trekt de PVV het natuurlijk weer volstrekt in het belachelijke. U vraagt wat de prioriteit is; dat is de volksgezondheid. Voor de volksgezondheid is ook goede voeding van belang en voor goede voeding is een gezonde agrarische sector van belang. Daar

raken we volgens mij juist weer de kern.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Ik dacht dat we naar het lid Kostić zouden gaan, maar eerst heeft meneer Grinwis nog een vraag voor mevrouw Den Hollander.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):

Ik vond het wel een genuanceerde bijdrage, maar ik zat er een beetje mee wat dat dan concreet betekent, bijvoorbeeld voor een afstandsnorm. Uit het convenant komt nu nog geen eenduidige afstandsnorm. Nu wordt vaak 50 meter gehanteerd. Waar wil mevrouw Den Hollander op uitkomen?

Mevrouw **Den Hollander** (VVD):

Waar wij op uit willen komen, is dat er minder milieubelasting is van gewasbeschermingsmiddelen, maar dat er tegelijkertijd wel voldoende voedselproductie mogelijk blijft. Een generieke afstandsnorm is op dit moment nog niet van toepassing; er is jurisprudentie over bijvoorbeeld nieuwe situaties waarbij je die norm moet hanteren. Wij denken dat het mooie van het convenant is dat partijen proberen het met elkaar daarover eens te worden. Daarom is het ook belangrijk dat de natuurorganisaties weer aan tafel komen.

De **voorzitter**:

Dan is het nu wél tijd voor de bijdrage van het lid Kostić in eerste termijn.

Kamerlid **Kostić** (PvdD):

Voorzitter. Als we het hebben over bestrijdingsmiddelen, hebben we het over gezondheid: die van boeren en die van ons allemaal, maar zeker die van omwonenden van velden met landbouwgif. Zij sturen mij berichten over wat ze meemaken. Het gaat in de Kamer vaak over economische belangen; degenen met die belangen hebben het 06-nummer van de bewindspersonen en zitten aan elke tafel waar belangrijke besluiten worden genomen, maar gewone burgers hebben dat privilege niet. Vandaag wil ik die mensen een stem geven.

Ik heb een aantal brieven van die omwonenden meegenomen voor de bewindspersonen; die wil ik graag via de bode meegeven. Ik citeer er wat stukjes uit: "Iedere keer, vier tot vijf maanden per jaar, wordt wekelijks een cocktail van bestrijdingsmiddelen gespoten op twee meter van de trampoline van mijn kind in de tuin. Maanden waarin vertoeven in de tuin fijn zou moeten zijn en waarin je groente en fruit uit je moestuin zou moeten kunnen eten, maar voor ons maanden waarin de chemische geur zo sterk is, dat het leidt tot prikkende luchtwegen en hoofdpijn. De zorgen rondom onze gezondheid en met name die van onze kinderen zijn groot." "Zoals de meeste mensen die zich uitspreken tegen de giftigheid van lelieteelt, hebben wij ook te maken met pesterijen en bedreigingen. Ik belde meerdere keren 112 vanwege geweld en bedreigingen. Er kwamen dreigbrieven, er ontplofte een bom in onze straat, en na alles wat er gebeurd is, fietst mijn dochter niet meer alleen naar school." En tot slot: "Ik heb mijn dieren al weggedaan en ik overweeg te verhuizen. Ik wil dat de overheid ons in bescherming neemt. Het is te ingewikkeld om het zelf te doen. De teler begrijpt het probleem niet. Gemeente en provincie zeggen dat ze niks kunnen. Tot we weten hoe schadelijk de stoffen zijn, zou de overheid ze niet in onze huizen en tuinen moeten toelaten."

De heer **Flach** (SGP):

Ik vind eigenlijk wel iets van de bijdrage van collega Kostić tot op dit moment. Ik zou het netjes willen houden en het "populistisch" willen noemen. Er wordt hier een betoog gehouden, of geciteerd uit een brief, waarvan niemand de juistheid kan controleren. Er wordt ook op geen enkele wijze onderscheid gemaakt tussen alle telers in heel Nederland. Er wordt op deze manier echt een heel lelijke verdachtmaking neergelegd bij mensen die gewasbeschermingsmiddelen gebruiken, en ik zou lid Kostić willen vragen om daarmee te stoppen.

Kamerlid **Kostić** (PvdD):

Ik vind dit echt weer zo typisch van de SGP. Helaas! Ik heb meermaals benadrukt dat de Partij voor de Dieren er ook voor de boeren is. Die zitten ook vast in dit vreselijk ziekmakende systeem, letterlijk en figuurlijk. Die moeten we helpen, maar er moet wel duidelijkheid komen. Zo kan het echt niet langer! Wat ik schets, zijn gewoon eerlijke verhalen van mensen, mensen die ik zelf heb gesproken. Die gaan niet tegen mij liegen. Die suggestie van de SGP is al verwerpelijk. Ik heb ze gebundeld, slechts een paar daarvan, voor de bewindspersonen. Ik heb hier nog een boekje, dat misschien ook iets is voor de SGP, om daarvan iets mee te nemen, juist omdat de economische belangen hierbij vaak worden meegenomen, in alle afwegingen. Ze zijn tot nu toe gewoon leidend geweest in het beleid van kabinetten. Dan is het toch niet meer dan logisch dat ik hier even het verhaal van deze burgers kom vertellen? Ik wil niet dat ik meteen word weggezet als een soort boerenhater of dat die mensen worden weggezet als een soort leugenaars. Dit zijn reële problemen, waar mensen tegen aanlopen. Ze willen geen ruzie met boeren en ze willen geen ruzie met de overheid, maar er is op dit moment niemand die ze helpt. Ze smeken niet alleen de SGP, maar elke partij die hier zit, gewoon: help ons!

De heer **Flach** (SGP):

Ik ga graag over mijn eigen bijdrage. Die zal ik straks ook geven. Het punt dat ik hier benoem, is dat er wordt geciteerd uit een brief die wij niet kennen, die wij ook niet op juistheid kunnen controleren en waarin zaken als een bom en kinderen die niet veilig over straat kunnen langskomen. Als je het nou hebt over hysterisch communiceren: daarmee leg je een soort zweem van verdachtmaking over een hele sector. Daar wil ik me in ieder geval verre van houden. Als het lid Kostić daar niet mee wil stoppen, heb ik in ieder geval mijn punt duidelijk gemaakt dat ik het heel oneigenlijk vind om op deze manier een debat te beginnen.

Kamerlid **Kostić** (PvdD):

Maar dit is toch echt kwalijk? Er wordt hier gewoon een frame neergelegd over dergelijke echte, reële zorgen maar ook ervaringen van mensen. Ze worden als een soort leugenaars weggezet. Dat vind ik echt kwalijk! Dit geluid mag ook een keer worden gehoord in deze Kamer, zonder dat meteen wordt gedacht dat de boeren hierbij het probleem zijn. Deze mensen geven de schuld niet aan boeren. Ze vragen de overheid om ze te helpen, zowel die boeren als die mensen, want ze komen er niet uit daar in de regio. Dat hebben we vaak gezien. De polarisatie die is ontstaan, komt doordat het kabinet niet voldoende ingrijpt en onvoldoende duidelijkheid geeft; dat geldt overigens voor meerdere kabinetten daarvoor. Dat is waar ze tegen aanlopen. Ik vraag de SGP dus echt om hiermee te stoppen en mensen niet zo weg te zetten.

De **voorzitter**:

Ja. Rondt u af.

Kamerlid **Kostić** (PvdD):

Ja, ik rond af.

De **voorzitter**:

Gaat u verder met de inhoud van uw betoog.

Kamerlid **Kostić** (PvdD):

Voorzitter. Al in 2019 heeft Nederland vastgesteld dat er in 2030 nagenoeg nul emissie moet zijn naar het milieu. We zijn al tien jaar verder en we zijn er nog lang niet. Er is nog steeds veel te veel landbouwgif in ons water en in onze natuur en het is inmiddels ook een van de grootste bronnen van pfas in Nederland geworden. Het RIVM concludeerde in 2021 dat er een mogelijk verband is tussen pesticiden en ziekten zoals parkinson. Wat gaat dit kabinet doen? Het gaat opnieuw een convenant sluiten met de sector; het is een keizer zonder kleren. De ambities worden nog eens tien jaar vooruitgeschoven, maar het is tekenend dat ondanks de grote zorgen over gezondheid, gezondheid niet is meegenomen in de beoordelingssystematiek van het convenant. Vindt de minister van Volksgezondheid dat dat wel aangepast moet worden?

Voorzitter. Het is tijd voor echte maatregelen. Daarmee stellen wij een aantal concrete maatregelen voor. Eén. Leg wettelijke reductiedoelen vast voor 2030, waarbij de gezondheid van mens, dier en milieu leidend is: nul emissie naar het milieu in 2030, zoals afgesproken. Twee. Verbied met spoed alle pfas-houdende bestrijdingsmiddelen en in 2027 in ieder geval de bestrijdingsmiddelen die in landen als Denemarken al zijn verboden. Daarover ligt er ook al een motie van de Partij voor de Dieren. Drie. Zorg dat in 2030 minimaal 15% van het landbouwareaal biologisch wordt en help boeren daadwerkelijk om die omslag te maken. Als Denemarken het kan, kunnen wij het ook. De heer Holmbeck, expert op dit gebied, heeft de Kamer laatst geïnformeerd over wat Nederland van Denemarken kan leren. Kan het kabinet daar per brief op reageren? Vier. Voer een landelijke stop op uitbreiding van niet-biologische sierteelt en bollenteelt in. De meeste mensen willen liever gezonder water en voedsel dan een bosje bloemen voor het buitenland. Vijf. Voer een pesticidentaks in. Gebruik de opbrengst voor het natuurherstel en schoon water en om boeren te helpen omschakelen. Zes. Voer aangenomen moties uit over bijvoorbeeld het verbod op glyfosaat en het gebruik van DDAC in groene aanslagreinigers. Het zorgt voor chemische brandwonden bij inname door mensen en dieren. Katten verbranden hun tong en pootjes. Zeven. Registreer centraal bij een publieke instantie waar, wanneer en welke bestrijdingsmiddelen worden gebruikt en maak dat openbaar en leg dat uit. Acht. Stel uit voorzorg een landelijke spuitvrije zone van minimaal 800 meter in. Laat ondertussen wetenschappers hun onderzoek naar een veilige spuitzone snel afmaken. Negen. Bescherm de natuur. Neem maatregelen om te zorgen dat we ons houden aan het verslechteringsverbod voor Natura 2000-gebieden en aan de Natuurherstelverordening: geen chemische teelten in de buurt van Natura 2000-gebied. Tot slot ...

De **voorzitter**:

Daar heeft u een interruptie over van mevrouw Den Hollander.

Mevrouw **Den Hollander** (VVD):

Het lid Kostić heeft een helder betoog over hoe zij het graag zou zien. Waar is die 800 meter op gebaseerd?

Kamerlid **Kostić** (PvdD):

Excuus. Ik zei "100 meter", maar ik spreek een beetje snel, dus misschien verklaart dat alles.

Mevrouw **Den Hollander** (VVD):

Dat scheelt alweer, ja!

Kamerlid **Kostić** (PvdD):

Dat scheelt alweer. Nou, dan hebben we een compromis!

De **voorzitter**:

Nu hebben we mevrouw Den Hollander gerustgesteld, lid Kostić. Zo snel kan het gaan. Dat was 'm, mevrouw Den Hollander? Ja.

Kamerlid **Kostić** (PvdD):

Hoeveel seconden heb ik nog, voorzitter?

De **voorzitter**:

Eén minuut. Er is eerst nog een interruptie van de heer Lohman.

De heer **Lohman** (CDA):

Ik wilde even vaststellen dat de verhalen die ik van het lid Kostić hoor op zich ook in de media zijn verschenen, dus daarvan wel even akte. U noemt een aantal praktische suggesties. Ik heb proberen mee te schrijven. Mijn vraag daarover is de volgende. Er zitten toch een aantal dingen in, zoals 50% biologisch, een verbod van dit, een verbod van dat, waarbij inderdaad wel de indruk wordt gewekt dat het op het bord van de boer terecht komt. Dat bedoelt u niet, maar dat is vaak wel de consequentie van dit soort maatregelen. Hoe kunnen we er dus voor zorgen dat dit inderdaad in de hele keten als verantwoordelijkheid wordt gezien?

De **voorzitter**:

Via de voorzitter toch ook, meneer Lohman.

Kamerlid **Kostić** (PvdD):

Dank u wel. Fijn, deze toevoeging. Het is ook moeilijk om dit allemaal in de beperkte spreektijd te gieten, maar daarom zei ik ook: help boeren met die overschakeling. Leg die 15% biologische landbouw waar we al heel lang naar streven en niet eens van in de buurt komen, nu wel vast, maar zorg er ook voor dat boeren daarin mee kunnen komen. Neem dat wel mee als uitgangspunt, zoals je gezondheid en de bescherming van water moet meenemen als kaders, dus als uitgangspunt. Richt wat boeren maar ook de supermarkten en de hele keten zouden moeten doen, binnen die kaders in. Het moet niet andersom. Je moet niet alleen maar kijken wat er economisch haalbaar is voor die supermarkten en de keten en dan pas kijken wat we nog kunnen regelen voor de gezondheid. Dat is volgens mij echt de wereld op zijn kop. We moeten dat omdraaien. De gezondheid van mens, dier en milieu moet centraal staan en daar moet je zo veel mogelijk de hele sector en de hele keten in helpen. Daarom noemde ik ook het voorbeeld vanuit Denemarken en van de expert die we hier laatst hebben uitgenodigd,

die hele concrete maatregelen voor Nederland heeft voorgesteld. Daarom vraag ik het kabinet ook om daarop te reageren.

De **voorzitter**:

Helaas, meneer Lohman, u bent door uw interrupties heen.

De heer **Lohman** (CDA):

Hè, jammer.

De **voorzitter**:

Jammer.

De heer **Chris Jansen** (PVV):

Ik vind het wel interessant. Denemarken wordt nu een paar keer genoemd, ook door andere collega's. Denemarken wordt gezien als een soort walhalla, maar Denemarken hanteert ook vier keer de tiphoogte bij windturbines. Is dat dan ook hetgeen waar wij in Nederland naar zouden moeten streven of is dat niet het geval?

De **voorzitter**:

We houden het wel even on-topic, dus het lid Kostić mag hier van mij ook heel kort op antwoorden.

Kamerlid **Kostić** (PvdD):

Nee, je moet gewoon kijken wat echt goed is voor burgers, dier, natuur en milieu. Daar staat de Partij voor de Dieren altijd achter. Denemarken is op geen enkele manier het perfecte plaatje, maar we kunnen er gewoon heel veel van leren op veel verschillende vlakken. Ik heb daar een aantal voorbeelden van uitgelicht.

De **voorzitter**:

U heeft nog één vervolginerruptie, van de heer Jansen, tenzij die gaat over iets wat niet op de agenda staat.

De heer **Chris Jansen** (PVV):

De reden dat ik juist de combinatie maak, is dat het daar ook gaat om de gezondheid van mens, dier en milieu. Dan zeg ik: het lijkt wel alsof hier sprake is van cherrypicking, want de ene keer zijn ze heel goed en de andere keer zijn ze heel slecht.

Kamerlid **Kostić** (PvdD):

Ik vind het een onnavolgbaar verhaal van mijn collega, Chris Jansen. Ik noemde concrete voorbeelden vanuit Denemarken die we zouden kunnen opvolgen als het gaat om de bescherming van dier, natuur en milieu tegen bestrijdingsmiddelen, maar ook om boeren en de rest van de keten verder de juiste kant op te helpen. Daar ging mijn betoog over. Ik heb niks vanuit de nieuwe PVV gehoord. De PVV heeft ons in het verleden altijd bijgestaan om bestrijdingsmiddelen te beperken. Daar is een draai in gekomen. Ik vind dat eerlijk gezegd kiezersbedrog, maar het is uiteraard aan de PVV om daar keuzes in te maken.

De **voorzitter**:

U mag een persoonlijk feit maken, meneer Jansen, maar geen interruptie plaatsen.

De heer **Chris Jansen** (PVV):

We zijn nog steeds dezelfde PVV als altijd. Dat is meer dan genoeg.

De **voorzitter**:

Lid Kostić, u rondt uw betoog af.

Kamerlid **Kostić** (PvdD):

Fijn dat we in ieder geval misschien tot een spuitvrije zone van 100 meter kunnen komen. Het laatste, tiende voorstel is: stop met vrijstellingen voor alle verboden middelen. Een stof is niet voor niets verboden. Doe daar ook echt iets mee.

Voorzitter. 400 artsen deden eerder al de oproep aan het kabinet om de bovengenoemde maatregelen te nemen. De overheid hoeft niet te wachten totdat honderd procent bewezen is dat bepaalde stoffen de gezondheid schaden. Bij sterke signalen hoor je uit voorzorg in te grijpen. Het enige wat mensen thuis nu willen weten is of deze bewindspersonen alle mogelijke maatregelen nemen om de gezondheid van hun kinderen te beschermen. Het is tijd dat het antwoord daarop volmondig ja is, zonder mitsen of maren. Voor de gezondheid en voor de natuur, maar ook voor de boeren, die nu vastzitten in dit ziekmakende systeem: ga aan de slag.

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Meneer Grinwis, ChristenUnie. Het is aan u.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):

Voorzitter, dank u wel. In weinig dossiers lopen de emoties zo hoog op als bij gewasbeschermingsmiddelen. Alleen al de benaming verradt de loopgraven waarin we soms terechtkomen. Voor de een gaat het om gewasbeschermingsmiddelen of plantmedicijnen, voor de ander om landbouwgif. Gelukkig leven we niet in een emotiecratie — toch? Wie een stap buiten die loopgraven zet, ziet dat er meer overeenstemming is dan verschil. We willen allemaal dat mens, dier en omgeving goed worden beschermd. Daarom moet het gebruik omlaag en moeten we ook snel aan de slag. De uitdaging is wel om dat op een verstandige manier te doen, met innovatie, precisielandbouw, een breed middelenpakket en dus ook alternatieven.

Daarom is het goed dat er een convenant gewasbescherming ligt. Onder leiding van de ons welbekende oud-collega Segers is er nu op hoofdlijnen een akkoord bereikt. Maar wat is het ongelofelijk jammer dat maatschappelijke organisaties vlak voor tijd zijn teruggekrabbeld, nog voor de uitwerking van het convenant in deelakkoorden was begonnen, waardoor de stem van de natuur en omwonenden dreigt te verstommen. Wel mee onderhandelen, een onderhandelaarsakkoord bereiken en dan weglopen; daar vind ik wel wat van. Wat doet het met het draagvlak onder en het vertrouwen in het convenant? Hoe wil de staatssecretaris ervoor zorgen dat deze input alsnog deel wordt van de uitwerking van het convenant, zodat het niet alleen een akkoord wordt van de sector, maar van de hele samenleving? Ik hoor ook graag van de andere bewindspersonen hoe zij betrokken zijn bij dit convenant en hoe de leefomgeving en gezondheid gewaarborgd worden. Het zou toch echt mooi zijn als er weer een paar organisaties aan tafel zouden kunnen komen.

Voorzitter. Gemeenten, ontwikkelaars en omwonenden hebben behoefte aan een helder en voorspelbaar kader, zodat duidelijk is waar ze kunnen bouwen en wonen. Kan de uitwerking van dit convenant daar een basis voor bieden? Een uniform en landelijk kader met een gezondheidkundige bovengrens voor bewoning kan namelijk juridisch houvast geven bij het beoordelen van vergunningverlening voor woningbouwplannen. In een heel aantal gebieden van ons land, zoals de Betuwe, staat de woningbouw hierdoor echt onder druk. Er moet duidelijkheid komen.

Over vergunningverlening gesproken: hoe verhouden de afspraken uit het convenant zich tot de stikstofplannen van dit kabinet? In de zones wil het kabinet gewasbeschermingsmiddelen namelijk fors inperken, althans dat stond in de brief van 26 juni. Hoe zorgen we ervoor dat deze twee trajecten echt op elkaar aansluiten en dat het niet een ongewenste stapeling gaat worden? Hoe zorgt de staatssecretaris ervoor dat telers daar niet worden overspoeld door maatregelen die niet op elkaar zijn afgestemd? Als telers echt de kans willen krijgen om over te stappen op andere teelt of andere beschermingsmiddelen, moeten zij hun producten kunnen verkopen, want telers zijn afhankelijk van de keten, die niet onnodige eisen moet opleggen, maar moet meedenken en meebewegen. Welke rol ziet de staatssecretaris voor de keten weggelegd? Hoe zorgen we ervoor dat groothandelaren, maar ook bijvoorbeeld fastfoodketens de ontwikkeling van nieuwe teelten niet in de weg staan door hele strenge eisen voor hun producten? We hebben eerder discussies gehad over de frietaardappelen. Die kunnen we ons nog wel herinneren. Maar welke afspraken wil de staatssecretaris daar met de keten over maken?

Met dit convenant worden er stevige afspraken met de sector gemaakt die vaak verder gaan dan wettelijk van ons wordt gevraagd. In ruil daarvoor stelt de overheid geld beschikbaar om telers te helpen om die stap te zetten. Maar hoe verhoudt dit beschikbare geld zich tot het doel? Zouden we niet nog grotere stappen kunnen zetten als we de telers extra ondersteuning bieden? Staat de staatssecretaris daarvoor open als we daarmee milieu- en gezondheidsdoelen dichterbij kunnen brengen? Hoewel er in het convenant nu mooie afspraken gemaakt kunnen worden, lees ik nog weinig concreets over naleving en handhaafbaarheid. Collega Den Hollander zei daar ook al wat over. Hoe gaat daar handen en voeten aan gegeven worden? Hoe wordt dit convenant meer dan een papieren tijger? Want als er telers zijn die de afspraken aan hun laars lappen, verstieren ze het voor hun collega's in de hele akkerbouw en tuinbouw. Hoe wil de staatssecretaris bijsturen als blijkt dat sectorale doelen niet worden gehaald?

Voorzitter. Als we het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen willen verminderen, dan moeten we niet primair kijken naar verboden en beperkingen, maar vooral naar innovaties die telers helpen om minder middelen te gebruiken. In precisielandbouw ligt een enorme kans om het gebruik van beschermingsmiddelen heel drastisch in te perken, soms wel met 95%. Daar liggen enorme kansen, zowel voor gezondheid en milieu als voor de boer. Maar als ik het convenant lees, lees ik daar nog niet zo heel veel over. Is de staatssecretaris het met mijn fractie eens dat dit een belangrijke route is naar het verminderen van gewasbeschermingsmiddelen? Hoe wil hij deze route vormgeven en boeren ondersteunen? Zou dit ook niet een prominentere plek moeten krijgen in het convenant?

Mijn laatste punt is de milieu-indicator gewasbescherming. Het convenant verwacht veel

van de milieu-indicator gewasbescherming, de MIG. Hiermee wordt door een puntensysteem inzichtelijk voor telers hoe zij het doen en waar zij nog kunnen verbeteren. Dit maakt ook benchmarking mogelijk. Maar hoever staat het nou met de ontwikkeling van de MIG? Ik hoor dat er nog veel werk verzet moet worden met testen en validatie van modellen. Wanneer denkt de staatssecretaris dat deze klaar zijn voor gebruik? En bij wie ligt de ontwikkeling van deze tool nu precies? Is de overheid of iemand anders straks de eigenaar van deze tool? Is de MIG uiteindelijk ook geschikt om bij telers te gaan handhaven? Of zijn de systemen daar niet geschikt voor? Ik ben wel benieuwd, want het is een heel belangrijke indicator waar volgens mij best wel veel potentie in zit.

Tot zover, voorzitter.

De voorzitter:

Dank aan de heer Grinwis. Mevrouw Den Hollander voor een interruptie.

Mevrouw **Den Hollander** (VVD):

Ik zou graag de vraag terug willen stellen aan de heer Grinwis. Denkt de ChristenUnie ook aan bepaalde zoneafstand?

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):

Ik denk dat er helderheid moet komen. Ik denk dat mevrouw Den Hollander daar meer over kan zeggen dan ik, want zij is wethouder geweest in een gemeente waar dit nogal tot emoties leidde. Ik denk dat gemeenten erbij geholpen zijn als er een landelijke norm komt, maar tegelijkertijd moet er ook ruimte zijn voor maatwerk waarbij je rekening kunt houden met bijvoorbeeld aanplanting, bepaalde heggen. Het ene gebied is het andere niet. In het Rivierengebied bijvoorbeeld staan de boomgaarden soms best wel dicht op de bebouwing, maar ter bescherming staat er bij wijze van spreken wel een soort bomenhof of heg tussen de boomgaard en de bewoonde wereld. Daar moet je dus wel rekening mee houden, maar ik denk wel dat het een gemiste kans zou zijn als er geen duidelijkheid komt vanuit het Rijk over wat de norm is waar gemeenten op kunnen bouwen en waar omwonenden op kunnen rekenen.

Mevrouw **Den Hollander** (VVD):

Mijn tweede vraag is van een iets andere orde. Ik hoor de heer Grinwis ook duidelijk vragen om meer geld voor innovatie. Gezien de vaak goede samenwerking tussen de VVD en de ChristenUnie op landbouwgebied is mijn vraag: zullen we samen kijken of we daarvoor een mooi initiatief of mooie motie kunnen maken?

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):

Met alle plezier neem ik deze uitnodiging met beide handen aan. We hebben binnenkort weer de begrotingsbehandeling, dus laten we eens kijken wat er nog nodig is. Ik ben ook wel benieuwd naar wat de staatssecretaris hierover zegt, want hij vindt het ook een belangrijke route. Tegelijkertijd denk ik wel dat als we bovenwettelijk wat gaan verwachten van de sector, we ook de ruimte daarvoor moeten geven. Ik ben benieuwd hoe de staatssecretaris dat ziet. Vindt hij dat er voldoende ruimte is? Zo niet, dan weten we wat ons te doen staat, collega Den Hollander.

De voorzitter:

Dank u wel. Volgens mij mevrouw Podt nog. Nee? Dat was 'm dan. Dan ga ik naar de

heer Flach.

De heer **Flach** (SGP):

Voorzitter, dank u wel. Wist u dat Hollandse spruitjes drie keer zoveel vitamine C bevatten als Spaanse sinaasappels? De teelt van spruiten en andere Hollandse gewassen moeten we koesteren. Bij gewasbescherming moet het daarom niet alleen gaan over minder milieubelasting maar ook over behoud van voedselproductie. Het is goed dat de staatssecretaris met sectorpartijen werkt aan een convenant voor minder milieubelasting, maar is behoud van productie van Hollandse aardappelen, groenten en fruit daarbij het uitgangspunt? Komt de staatssecretaris snel met een nationale voedselstrategie zodat deze betrokken kan worden bij het convenantstraject?

De SGP wil voldoende gewasbeschermingsmiddelen in de medicijnkast houden. Hoe meer middelen boeren achter de hand hebben om in te grijpen als de nood aan de man is, hoe verder ze durven gaan met experimenten om in te zetten op minder milieubelasting. Waarom wordt het toelatings- en ontheffingsbeleid eigenlijk buiten het convenantstraject gehouden? Zeker als het gaat om vrijstellingen en ontheffingen is er nationale bewegingsruimte, en wij zijn nu veel strenger dan elders. Vindt de staatssecretaris met mij dat als boeren geïntegreerd gewasmanagement en precisietechnieken toepassen én hun milieubelasting minimaliseren, zij een bredere middelenkeuze verdienen? Net als bij antibiotica moeten derdekeusmiddelen niet aan de voorkant verboden worden, maar beschikbaar blijven voor uitzonderlijk gebruik onder voorwaarden.

De Gegevensautoriteit Gewasbescherming kan met inzetten op benchmarking een belangrijke rol spelen bij het terugdringen van milieubelasting van middelen. Deze moet snel opgezet worden. Wordt daarmee niet gewacht op het convenantstraject? En hoeveel budget is daar eigenlijk voor gereserveerd? En, ook niet onbelangrijk, hoe worden de gegevens van boeren beschermd?

Boeren kunnen het niet alleen. Wat gaat de staatssecretaris van ketenpartijen vragen? De McDonalds van deze wereld zullen moeten inzetten op inkoop van piepers van weerbare rassen. Onze telers verdienen eerlijke kansen. Supermarkten moeten groente en fruit met vlekjes en plekjes accepteren, en het kan ook niet zo zijn dat ze appels en courgettes in de schappen leggen met residuen van middelen die hier verboden zijn. Dus wel gelijke monniken, gelijke kappen. Hoe gaat de staatssecretaris ervoor zorgen dat ook McDonalds, Albert Heijn en andere ketenpartijen gaan leveren?

De SGP blijft graag zo dicht mogelijk bij de werkelijkheid. Werkzame stoffen in Natura 2000-gebieden betekenen nog niet dat de natuur in gevaar is en ook niet dat de landbouw de schuldige is. Waterkwaliteitsproblemen zijn heel divers. Maar 2% van de KRW-normoverschrijdingen komt door gewasbeschermingsmiddelen. Wat betreft prioritaire stoffen voor de KRW is maar in acht gebieden voor een handvol stoffen sprake van structurele normoverschrijdingen. Worden hier nu al gebiedsprocessen opgestart om dit gericht aan te pakken? Dit hoeft niet te wachten op een afgetikt convenant.

Voorzitter. Het is goed dat er afspraken over de zonering komen naast gevoelige bestemmingen en Natura 2000-gebieden. Boeren hebben rechtszekerheid nodig. Gemeenten zien door de rigide spuitvrije zones van 50 meter veel woningbouwplannen

in gevaar komen. Zo wordt in de Betuwe 40% van de woningbouwprojecten geraakt. We moeten deze zones echt kleiner gaan maken, met ruimte voor maatwerk. Het maakt nogal uit of je gebruikmaakt van precisietechnieken en windsingels of niet. In Zweden kunnen telers kiezen tussen een vaste veiligheidsafstand of het gebruik van een onlinebeslisboom en een spuitlogboek om de afstand te bepalen.

De voorzitter:

Als u daar eventjes pauzeert, ga ik mevrouw Bromet de gelegenheid geven voor een interruptie.

Mevrouw **Bromet** (PRO):

Het aantal insecten in Nederland is met 75% afgenomen en het aantal vlinders met 86%. Maakt de heer Flach zich daar ook weleens zorgen over in het kader van het idee dat je de schepping ook goed moet beschermen?

De heer Flach (SGP):

Zeker, want biodiversiteit is in de schepping gelegd en is geen linkse hobby. Laat ik dat ook maar een keer zeggen. Daar moeten we dus echt serieus naar kijken, maar ik pleit daarbij voor een heel nuchtere aanpak en om niet allemaal één schuldige te kiezen, namelijk een sector die al heel veel doet aan reductie en precisie enzovoorts, maar breder te kijken. We hebben het net gehad over de vlooienbanden. Er zit van alles in wat wij aan medicijnen innemen. Ik heb daar zelf jaren in gewerkt. Wat mensen allemaal naar binnen stoppen, is ongelooflijk, en het komt ook allemaal in het drinkwater terecht. Als we dat doen, laten we dan ook echt goed kijken naar waar het dan daadwerkelijk vandaan komt.

Mevrouw **Bromet** (PRO):

Het is een beginnetje. Ik ben in ieder geval blij met de erkenning. Ik ga met de heer Flach om tafel om te kijken of we samen een motie over die vlooienbanden kunnen opstellen.

De heer Flach (SGP):

Zo snel kan het inderdaad gaan. Ik rond dat stukje over Zweden af. Gaat de staatssecretaris zijn licht opsteken in Zweden en wordt ingezet op subsidiëring van akkerranden naast gevoelige bestemmingen via het ANLb? De staatssecretaris wil pfas-houdende gewasbeschermingsmiddelen versneld uitfasen, maar we weten onder meer ook dat de aardappelteelt het dan heel moeilijk gaat krijgen. Er zijn gewoon geen geschikte alternatieven. Vier op de vijf teelten komen dan in de gevarezone. De Kamer vroeg per motie om inzicht in teeltknelpunten en de effectiviteit en de milieubelasting van alternatieven en om een bijbehorend plan van aanpak. Dat was de motie-Goudzwaard c.s. De staatssecretaris zegt — dat zeg ik even gechargeerd — in zijn brief: sectorpartijen moeten maar zelf zien waar de knelpunten zitten en ik ga gewoon door. Dat is niet wat de Kamer vroeg. Mijn vraag is of de staatssecretaris de motie alsnog gaat uitvoeren.

Wat gaat het Rijk de agrarische sector bieden? De staatssecretaris wil 250 miljoen uittrekken voor het convenant gewasbescherming. Hoe gaan we dit persbericht terugzien in de begroting? Het hoofdlijnenconvenant is vaag over een publiek-privaat risicofonds. Gaat dit ervan komen? Wordt de reikwijdte van het Investeringsfonds Duurzame Landbouw verbreed, zodat akkerbouwers ervoor in aanmerking kunnen

komen zonder aan de stikstofeis te hoeven voldoen? Toepassing van precisietechnieken biedt veel kansen voor minder milieubelasting. Het zijn wel grote investeringen.

Tot slot. Het merendeel van de graszaadteelt in Nederland betreft Engels raaigras met een oppervlakte net boven de 5.000 hectaregrens voor kleine toepassingen. Is hier geen mouw aan te passen? De 5.000 hectare is heel arbitrair en andere lidstaten gaan hier soepeler mee om.

De voorzitter:

Dank u wel. U heeft nog een vraag van mevrouw Podt.

Mevrouw **Podt** (D66):

Ik vroeg me het volgende af. Kortgeleden hadden we met elkaar een debat over de Omnibus. Toen heb ik een motie ingediend om een signaleringssysteem in te richten, zodat je tijdig kunt ingrijpen als er echt schadelijke stoffen worden gebruikt. De SGP heeft daartegen gestemd. Ik ben daar eigenlijk best verbaasd over, dus misschien kan meneer Flach dat even toelichten.

De heer Flach (SGP):

Daar wil ik best nog wel op terugkomen, maar ik heb die motie nu niet voor me. Dat kan aan de overwegingen hebben gelegen. Dat weet ik niet precies.

Mevrouw **Podt** (D66):

Ik heb hoop op een tweede termijn, want ik krijg hier van twee collega's al ...

De voorzitter:

Ja, zeker. Dat noopt u allen, denk ik, tot een voortvarend debat.

Mevrouw **Podt** (D66):

Zeker. Het is nu niet aan ons. Het is nu aan de andere kant.

De voorzitter:

Zo is het. U gaat dan ook weer over de vragen terug. Ik kijk even naar meneer Flach. U was klaar met uw termijn? Ja. Als er geen andere interrupties meer zijn, gaan wij schorsen tot 12.45 uur. Dat is inclusief lunch. Dan zien wij de leden van het kabinet weer terug voor de beantwoording in eerste termijn.

De vergadering wordt van 11.57 uur tot 12.47 uur geschorst.

De voorzitter:

Goed. Beste mensen, het is 12.45 uur geweest. Dat betekent dat we weer gaan beginnen. We gaan door met de eerste termijn van de zijde van het kabinet. We hebben drie bewindspersonen in ons midden vanmiddag. Vooral de minister van VWS en de staatssecretaris van IenW hebben niet heel veel vragen gekregen, dus hun verzoek is dat zij het debat kunnen verlaten als zij hun deel hebben gedaan. We gaan dus zo met hen beginnen en dan eindigen we met de staatssecretaris van LNV. Dan kunt u hem daarna nog het hemd van het lijf vragen, tot maximaal 15.00 uur, of zoveel eerder als mogelijk, als u graag nog een tweede termijn wilt. Eerder mag, hoor ik van de staatssecretaris. Dat vinden we eigenlijk allemaal, dus laat dat dan de uitdaging zijn. Dan gaan we van start, met de eerste termijn van het kabinet. Ik geef het woord aan de

staatssecretaris van VWS. Excuus, de minister van VWS.

Minister Hermans:

Dat maakt helemaal niet uit, voorzitter. Dank, en dank voor de aan mij gestelde vragen. Dat zijn er inderdaad niet heel veel, maar daarmee zijn ze niet minder belangrijk. Ik doe het gewoon even op de volgorde waarin de vragen gesteld zijn. Ik begin met de vraag van mevrouw Van der Plas over de groente- en fruitconsumptie. Is het de minister ermee bekend dat steeds meer mensen geen groente en fruit meer durven te eten vanwege zorgen over de veiligheid daarvan, vanwege de effecten op de gezondheid? Het consumeren van groente en fruit is ongeloofelijk belangrijk. Ik wil benadrukken dat de voordelen van de consumptie van groente en fruit echt opwegen tegen de eventuele residuen van gewasbeschermingsmiddelen daarop. Dat blijkt ook uit de laatste Voedselconsumptiepeiling.

Mevrouw Van der Plas vroeg mij ook of er onderzoek naar wordt gedaan. Ja, dat doen we dus. We hebben een peiling gedaan. De laatste was in 2023. Toen zagen we een lichte stijging van de consumptie van groente en fruit. In 2030 volgt opnieuw zo'n peiling. Daarnaast hebben we de Consumentenmonitor voedselveiligheid van de NVWA uit 2025. Daaruit blijkt dat consumenten het meeste vertrouwen hebben in productgroepen als kruiden, verse groente en fruit, noten, kaas en broodproducten. Groente en fruit komen hier dus weer in terug. Daarmee heb ik volgens mij de vragen van mevrouw Van der Plas beantwoord.

Dan kom ik bij de vraag van het lid Kostić: hoe wordt gezondheid meegenomen in het convenant of in de beoordelingssystematiek? Voordat ik daarop inga wil ik graag één algemene opmerking maken. In het begin van het betoog van het lid Kostić zat de suggestie — althans, zo is die bij mij overgekomen; laat ik het zo zeggen — dat bedrijven hun weg weten te vinden naar ons en dat zij bij ons, bij het kabinet, aan tafel zitten, en gewone mensen niet. Daar wil ik echt afstand van nemen. Wij — ik, maar dat geldt ook voor mijn collega's hier aan tafel en in het kabinet — laten ons door heel veel verschillende partijen, organisaties en juist ook inwoners uit Nederland informeren.

In mijn geval zijn dat vaak patiënten. Ik heb gesproken met Q-koortspatiënten, met longcovidpatiënten, met andere PAIS-patiënten. Ik had onlangs een hele delegatie patiënten die aan Ehlers-Danlos lijden op bezoek. Ik spreek met leden van cliëntenraden en met ggz-cliënten; dat heb ik onlangs nog gedaan, toen ik op een HIC/IAT-afdeling op bezoek was. Ik heb gesproken met omwonenden die met deze problematiek te maken hebben, samen met het lid Kostić. Die gesprekken zijn ongeloofelijk belangrijk en waardevol, omdat ook die gesprekken input geven voor het beleid en voor de wet- en regelgeving die wij maken. Die gesprekken voer ik en die zal ik ook blijven voeren. Dat geldt niet alleen voor mij, maar voor alle leden van het kabinet.

Voorzitter. Dan het punt dat gezondheid niet meegenomen is in de beoordelingssystematiek. Vindt de minister dat daarin iets zou moeten worden aangepast? Het algemene beleid waar ik voor verantwoordelijk ben, waar wij met z'n drieën voor verantwoordelijk zijn, is dat het veilige gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en het realiseren van een gezonde leefomgeving een plek krijgen in het beleid. Daarom sluiten we ook zo'n convenant gewasbeschermingsmiddelen, omdat we daar aandacht voor willen hebben. Het doel van het convenant is een forse reductie van die schadelijke

gewasbeschermingsmiddelen, gebaseerd op milieubelasting. Daarvoor kijken we onder andere naar de Nationale Milieu Indicator. Die indicator kijkt naar schade voor mens en milieu, en daar valt ook het begrip "gezondheid" onder. Een parameter vergelijkbaar hiermee is er niet voor gezondheid, dus in die zin heeft het lid Kostić gelijk: het zit er niet als een aparte parameter in. Maar het is dus niet zo dat we er niet naar kijken of er geen aandacht voor hebben. Integendeel, VWS is niet voor niks betrokken bij dit convenant, in het bijzonder bij het deelonderwerp "leefomgeving".

Voorzitter. Het lid Kostić noemde aan het eind van de bijdrage een lijst van tien maatregelen, zeg ik uit mijn hoofd, die ook eerder al een keer door artsen onder de aandacht zijn gebracht. Concluderend werd er gevraagd — het klonk meer als een oproep — of het kabinet echt alle maatregelen neemt voor de gezondheid. Ik was niet van plan om op de tien maatregelen in te gaan, maar ik ga wel even in op hoe ik mijn verantwoordelijkheid zie en ook hoe ik mijn betrokkenheid zie bij dit convenant. Vanuit onze verantwoordelijkheid voor de publieke gezondheid zijn we aangesloten bij het convenant en de gesprekken daarover. Wat de volksgezondheid, de publieke gezondheid, betreft: we willen dat het convenant meer houvast gaat bieden aan gemeenten bij het kunnen bieden van bescherming aan omwonenden. Wij vragen daarbij ook aandacht voor de inbreng en de rol die GGD'en daar ook in kunnen spelen. Het voorbeeld van de afstandsnorm in Westerveld werd genoemd. Dat is een gemeente die dat zelf doet op basis van de ruimte die de Omgevingswet biedt. Maar welk kader kun je daar nou van maken en meegeven aan alle gemeenten in Nederland om daar, als zij dat willen, ook stappen in te kunnen zetten? Ik denk dat dat ook echt tegemoetkomt aan een van de zorgen die mij in ieder geval zijn bijgebleven uit het gesprek dat ik samen met het lid Kostić voerde, namelijk dat gemeenten dat houvast eigenlijk niet hebben en best veel vragen hebben. Dat leidt er snel toe dat je in allerlei juridische procedures terecht komt, in plaats van dat er duidelijkheid is over welke stappen je kunt zetten.

Voorzitter. Maar wat doen wij nou daarnaast om de goede maatregelen te kunnen nemen en te kunnen blijven nemen? Aanvullend wetenschappelijk onderzoek en aanvullende kennis zijn daarvoor natuurlijk ook ongelooflijk belangrijk. Op dit moment loopt het Onderzoek Bestrijdingsmiddelen en Omwonenden 2, het zogenaamde OBO-2. Dat is een langjarig onderzoek, maar eind van dit jaar verwachten wij de eerste resultaten. Dat is natuurlijk altijd weer een moment waarop je inzicht en input krijgt voor mogelijk aanvullende inzet.

Dan is er ook nog het SPARK-onderzoek. Daarin worden nieuwe testmethoden ontwikkeld om mogelijke neurodegeneratieve effecten beter te kunnen beoordelen binnen de risicobeoordeling van gewasbeschermingsmiddelen. Dat onderzoek loopt ook sinds 2023. Die resultaten worden in 2028 verwacht. Dat even in meer algemene zin op de oproep die ik beluisterde in de bijdrage van het lid Kostić.

Voorzitter. Tot slot een vraag van de heer Grinwis over onze betrokkenheid bij het convenant. Ik heb daar al wat over gezegd. Die is er, in het bijzonder via het deelconvenant, of het deelonderwerp, leefomgeving.

Tot zover, voorzitter.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Ik zie dat u nog een vraag heeft van het lid Kostić.

Kamerlid **Kostić** (PvdD):

Ik heb wel een vraag, maar ik heb eerst een persoonlijk feit naar aanleiding van de introductiewoorden van de minister. Ik begrijp dat de minister daar misschien een misverstand in heeft gezien. Ik was erbij toen de minister met omwonenden sprak over deze problematiek. Mijn punt was dat grote sectororganisaties wel het 06-nummer hebben van bewindspersonen of hun naaste ambtenaren, maar dat burgers dat gewoon niet hebben. Die sectoren zitten vaak, nu ook weer, heel stevig aan tafel om mee te beslissen over beleid. Dat is hier ook. De omwonenden zitten niet aan de convenanttafel om mee te beslissen. Dat wil ik meegeven.

De **voorzitter**:

Lid Kostić, dit is geen persoonlijk feit.

Kamerlid **Kostić** (PvdD):

Nou ... Nou, oké. Dan mijn vraag. Ik vond het wel belangrijk om dit eruit te lichten. Misschien toch een vraag op basis hiervan: vindt de minister van Volksgezondheid dat mensen die echt keihard geraakt worden door dit beleid, namelijk de omwonenden, ook aan die tafel moeten zitten om het beleid mede te bepalen?

Minister **Hermans**:

Ik vind het belangrijk om de stem te horen. Het gesprek waar wij samen aan hebben deelgenomen, is daarbij voor mij belangrijk. Er waren ook collega's van mij bij aanwezig, die aan de gesprekken deelnamen voor het convenant. Dus ik denk dat we op die manier ... Mijn blik valt nu op berichten van omwonenden over bestrijdingsmiddelen die we zojuist in ontvangst hebben genomen. Dat is wat mij betreft input. Het zijn relevante signalen, wilde ik zeggen, maar het is meer dan een signaal. Het zijn signalen om rekening mee te houden, want uiteindelijk sluit je een convenant af, maar dat is niet het doel. Het doel is wat we ermee bereiken voor, vanuit mijn perspectief gezien, de gezondheid van omwonenden. Zorgen van omwonenden komen via gesprekken en via dit soort verslagen die we net hebben gekregen, tot ons. Misschien mag ik daar nog iets aan toevoegen: we hebben de Actieagenda Industrie en Omwonenden. Die kent het lid Kostić zeker ook. Daarbij loopt een pilot voor hoe je dat beter kan vormgeven en hoe je omwonenden er beter bij kunt betrekken. Wij overwegen om zo'n zelfde pilot op te zetten in het kader van dit onderwerp. Daar zijn wij over in gesprek met LVVN.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Een korte vervolginterruptie. We doen het weer net als in de eerste termijn, de 30 secondenregel en in tweeën.

Kamerlid **Kostić** (PvdD):

Ook over die pilot heb ik gehoord dat de industrie aan tafel zit. Ze zitten dus overal. Ik was benieuwd naar hoe je die omwonenden veel beter bij die tafels betrekt. Maar goed, een concrete vraag: welke drie maatregelen, of twee maatregelen, zou de minister willen nemen om de gezondheid beter te beschermen, ook naar aanleiding van alle gesprekken die ze heeft gehad met omwonenden?

Minister **Hermans**:

Die pilot is dus expliciet gericht op het beter betrekken van omwonenden. Daarom

hebben we gezegd: kunnen we, indachtig hoe we dat nu doen in het kader van de Actieagenda Industrie en Omwonenden, dat ook doen rondom het thema "gewasbeschermingsmiddelen"? Ik zei "industrie", omdat dat de titel van de desbetreffende actieagenda is.

Dan wat maatregelen betreft. We zijn met een convenant bezig. Dat doen we samen met partijen aan tafel. Waar wij naar kijken, waar ik naar kijk, waar mijn collega's van het ministerie van VWS naar kijken, is: hoe draagt dit bij aan de publieke gezondheid? Ik vind het van groot belang dat er duidelijkheid en houvast in komt, zodat gemeenten handelingsperspectief hebben of zien in welke richting zij kunnen handelen. Ik vind zo'n voorbeeld van de gemeente Westerveld, dat overigens ook aan de orde kwam in het gesprek dat wij voerden, een heel mooi voorbeeld. Ik zou het heel goed vinden als het convenant daar meer duidelijkheid in geeft en er een kader voor schept.

De voorzitter:

U heeft ook nog een vraag van de heer Lohman.

De heer Lohman (CDA):

In het debat hiervoor ging het een aantal keer over reductiemiddelen ten opzichte van milieubelasting. Ik hoor u in uw antwoord ook terugkomen op milieubelastingpunten. Klopt het dat er gekozen wordt voor deze systematiek, omdat je daarmee kijkt naar gelijke indicatoren en middelen voor alle soorten landbouwpraktijken, zowel biologisch als gangbaar, of andere vormen van landbouw? Klopt dat?

Minister Hermans:

Ik zou de heer Lohman echt willen vragen om deze specifieke vraag aan de staatssecretaris te stellen. Misschien moet ik even zeggen waarom ik die milieu-indicator noemde, want ik denk dat uw interruptie, zeg ik via u, voorzitter, daarvandaan kwam. Die noemde ik om aan te geven dat daarin wordt gekeken naar effecten op mens en dier. In het geval van de mens gaat het ook over gezondheid. Dus op die manier wordt het erbij betrokken. Maar echt een indicator die op die manier meet, zoals de Nationale MilieuIndicator dat bijvoorbeeld doet, voor gezondheid, hebben we niet.

Kamerlid Kostić (PvdD):

De afspraken worden nu gemaakt met de sector. Maar hoe gaat de minister borgen dat de gezondheid echt goed wordt beschermd? Zegt ze dan dat gezondheidsexperts, artsen en omwonenden het er ook mee eens moeten zijn? Hoe gaat ze dat concreet borgen?

Minister Hermans:

Een belangrijke reden waarom wij aan tafel zitten, is om te kijken wat het effect op de publieke gezondheid is. Maar wij maken ons er ook hard voor om gezondheidsdeskundigen, waaronder die van de GGD'en, te betrekken bij de uitwerking van het convenant. Dat gebeurt ook. Dat vindt nu plaats.

De voorzitter:

Dank u wel. Nog één vervolgvraag van het lid Kostić.

Kamerlid Kostić (PvdD):

Ik zou graag willen weten hoe ze dat precies gaan toetsen. Gaan ze dan toetsen of het

voldoende voor de gezondheid is? Hoe gaat dat dan?

Minister **Hermans**:

Er wordt een convenant gesloten met betrokken partijen. Dat doen we omdat we de schadelijke effecten van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen willen reduceren. Dat zijn onder andere effecten op omwonenden, maar het gaat ook over de voedselveiligheid, ook een onderdeel van mijn verantwoordelijkheid. Dus waar we straks naar kijken als we die afspraken gemaakt hebben, is of die, natuurlijk in die reductie, met elkaar optellen tot wat we samen vinden dat ... Daar heeft het lid Kostić ook een aantal dingen over gezegd in haar bijdrage en volgens mij mevrouw Podt ook. Of nee, mevrouw Bromet. Daar gaat de staatssecretaris ongetwijfeld nog op in. Ik weeg natuurlijk ook echt wat dat dan betekent voor de publieke gezondheid. Uiteindelijk sluiten we dit convenant omdat het maken van afspraken altijd het wegen van belangen is. Het gaat hier om volksgezondheid, maar ook over ondernemers. Je moet alles met elkaar wegen. Ik vind het belangrijk dat we in elk geval heel transparant maken hoe de volksgezondheid daarin wordt meegewogen.

De **voorzitter**:

We moeten nog even. Is dit het voor de minister van VWS? Ja. Dan ga ik door naar de beantwoording door de minister, of nee, de staatssecretaris van lenW en dank ik de minister van VWS voor haar aanwezigheid hier.

Staatssecretaris **Bertram**:

Dank u wel, voorzitter. Ik heb vijf vragen genoteerd. Daar zal ik in volgorde van de sprekers op ingaan.

De eerste vraag was van mevrouw Podt. Die ging over de positie van de ILT en de verschillende signalen die zij hebben uitgezonden over de gewasbeschermingsmiddelen. De ILT heeft geen toezichthoudende taak bij het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, maar zij kan wel adresseren, signalen doorgeven. Daar maken we ook heel graag gebruik van, want al die signalen zijn zeer waardevol. Het Ctgb is nu bezig met een herbeoordeling van pfas-houdende gewasbeschermingsmiddelen. Dat zijn er 48 in totaal. Voor biociden gaat het om drie herbeoordelingen. Wij verwachten voor de pfas-herbeoordelingen begin '28 een resultaat en wat betreft de biociden moeten wij nog van het Ctgb horen wat het te volgen proces is.

Dan heb ik een vraag van mevrouw Van der Plas.

De **voorzitter**:

Eén momentje nog. Mevrouw Podt heeft nog een vraag.

Mevrouw **Podt** (D66):

Met alle respect voor de staatssecretaris, maar dat was echt geen antwoord op mijn vraag. Dit staat ook in de brief, dat het tot '28 gaat duren. Mijn vraag was: dit plus een respijtp periode van anderhalf jaar, maakt dat dat spul nog drie jaar wordt geloosd in ons milieu. Ik ga er toch van uit dat de staatssecretaris dat ook onwenselijk vindt. De vraag is wat we daar dan aan gaan doen.

Staatssecretaris **Bertram**:

Ik denk dat het heel lastig wordt om het Ctgb ... Ik ga er alles aan doen om dat te versnellen. We hebben die gesprekken. Tegelijkertijd weet je dat dit echt een proces is dat tijd kost, dat het tijd kost voordat je daar de inhoud van hebt. Begin '28 is eigenlijk voor het Ctgb al best snel. Wat wij wel doen, samen met de collega's van LVVN en VWS, is nog een keer bekijken waar we kunnen versnellen en of we eerder maatregelen kunnen nemen. Het Ctgb versnellen lijkt me echt lastig. Het is gewoon echt een lastig onderzoek.

Mevrouw **Podt** (D66):

We weten al wat er in Denemarken ligt en we weten dat er twee jaar lang een verdubbeling is geweest van pfas. Dus als we nu nog drie jaar gaan wachten, weet ik niet waar we dan zijn en wat dan de situatie van ons drinkwater is. Ik vind dat echt heel zorgelijk en ik begrijp niet dat hier nog niet echt rapper stappen op kunnen zetten.

De **voorzitter**:

De minister. Nee, de staatssecretaris. Goiedag zeg.

Staatssecretaris **Bertram**:

Misschien moeten we het als volgt afspreken. Ook de staatssecretaris van LVVN zal hier nog verder op ingaan. Ik neem uw zorg zeer serieus. We staan ook steeds contact met het Ctgb. Alles wat we kunnen doen — laat ik het dan zo zeggen — om te versnellen, zullen we doen. Tegelijkertijd weet je ook — dat is ook door een deel van uw commissie gezegd — dat sommige dingen tijd kosten. Laten we het volgende afspreken — de staatssecretaris gaat er nog op in zo meteen: we doen alles wat we kunnen doen om te versnellen, maar je wil wel een ordentelijke beoordeling hebben.

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

Ik ga daar nog even op door. Er kan een verdubbeling zijn, maar vaak heeft het gebruik van middelen ook met weersomstandigheden te maken. Er kan dus tijdelijk een verdubbeling optreden in bijvoorbeeld een nat jaar. Dan zijn gewassen gevoeliger voor schimmels. Dat hebben we ook gezien bij de toename, dat er meer gebruik was gemaakt van fungiciden. Dat zijn schimmelbestrijders. De vraag aan de staatssecretaris is of daar wel goed naar wordt gekeken, zonder dat we weer ineens allerlei paniekmaatregelen gaan nemen.

Staatssecretaris **Bertram**:

Ook hier is denk ik het antwoord: ja. We zoeken natuurlijk altijd naar een balans. Je wilt sommige dingen ook zeker weten. Zeker geen paniekmaatregelen, maar wel de urgentie voelend dat het belangrijk is. Wat we kunnen doen aan maatregelen, dat doen we, maar het moet wel gefundeerd zijn en je moet ook echt weten waar het over gaat. De staatssecretaris gaat hier nog verder op in.

De **voorzitter**:

Eerst mevrouw Bromet, dan het lid Kostić en dan mevrouw Den Hollander.

Mevrouw **Bromet** (PRO):

Ik begrijp dat het nu verdeeld is over twee bewindspersonen. Dat is op zich al iets om op te letten, want als twee mensen over iets gaan, gaat vaak helemaal niemand er meer over. Mijn vraag gaat over pfas en drinkwaterbedrijven. De drinkwaterbedrijven maken zich ongelofelijke zorgen over de pfas in drinkwater, die ze er niet meer uit kunnen

halen. Zij vragen echt om hele snelle maatregelen. Dan kun je bestrijdingsmiddelen beoordelen zoals je er altijd naar kijkt, maar misschien vraagt dit wel een andere systematiek.

Staatssecretaris **Bertram**:

Misschien mag ik dan gelijk een vraag van mevrouw Van der Plas beantwoorden, want een van haar vragen was hoe het nou zit. Wat kan lenW aangeven over de bronnen die bijdragen aan de belasting van ons water? Welke maatregelen werken aantoonbaar en hoe zit dat met landbouw en andere sectoren? De minister van lenW heeft overigens in november een debat met u. We zullen dat zeker goed voorbereiden. We hebben natuurlijk het impulsprogramma voor de Kaderrichtlijn Water. Iedere bron pakken we aan met een gerichte aanpak, maatregelen die aantoonbaar werken voor emissiereductie. We hebben de stroomgebiedbeheerplannen. We zijn ook constant met de bedrijven in gesprek om erachter te komen waar zij behoefte aan hebben. Ook daar heb je natuurlijk wel een onderbouwing nodig van wat er nu precies in het water aan de hand is. Ik weet in ieder geval zeker dat we ook voor het debat in november met die bedrijven in gesprek gaan om te kijken wat voor maatregelen er nog genomen zouden kunnen worden.

De **voorzitter**:

Een vervolgvraag van mevrouw Bromet.

Mevrouw **Bromet** (PRO):

Daar komt dan dus een derde bewindspersoon bij. Dat maakt het helemaal zorgwekkend. Ik heb de drinkwaterbedrijven ook gesproken. Die willen gewoon dat ermee gestopt wordt, omdat de drinkwaterbronnen vervuild raken. Dus ik heb het niet over stroomgebiedbeheerplannen. Ik heb het over drinkwater.

Staatssecretaris **Bertram**:

Misschien kunnen we daar het volgende over afspreken. Er komt in november echt een specifiek gesprek hierover. Wij staan in contact met die drinkwaterbedrijven. We weten ook hoe bezorgd ze zijn. Ik denk dat we in de aanloop naar dat debat hier wat specifieker op moeten terugkomen. Ik heb dat nog niet, maar we laten vanuit lenW de Kamer zo snel mogelijk weten hoe die gesprekken met de drinkwaterbedrijven zijn en wat wij concreet daarover kunnen afspreken.

Kamerlid **Kostić** (PvdD):

De staatssecretaris heeft het over zorgvuldigheid, maar we weten al dat pfas uit bestrijdingsmiddelen zeer schadelijk is voor water en gezondheid. Dat zegt de ILT ook. Die zeggen ook: neem zo snel mogelijk maatregelen. Waterbedrijven zeggen dat ook. Als Denemarken het gewoon doet, die bestrijdingsmiddelen met pfas verbieden, waarom kan dit kabinet dat niet doen? Wil de staatssecretaris daar samen met de andere bewindspersonen naar kijken?

Staatssecretaris **Bertram**:

Wij volgen hetzelfde traject als Denemarken. Het is dus niet zo dat het kabinet een beetje zit te wachten totdat. Het is voor ons natuurlijk echt een heel belangrijk traject. Wij volgen hetzelfde traject. Wat ik u toezeg, is dat we hier voor het volgende debat, in november, preciezer op terugkomen en dat wij uiteraard die gesprekken met de drinkwaterbedrijven blijven vervolgen.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Eén vervolgvraag van het lid Kostić.

Kamerlid **Kostić** (PvdD):

Wat ik niet begrijp, is waarom we het proces van Denemarken moeten herhalen als we weten dat het gevaarlijk is en dat elke dag dat je wacht gewoon extra gezondheidsschade oplevert. Er ligt een motie van de Partij voor de Dieren, aangehouden, die vraagt om dit echt te regelen volgend jaar. Ik vraag het kabinet om daar een maatregel op te nemen.

Staatssecretaris **Bertram**:

Het enige eerlijke antwoord is dat als je dit proces wil doen en je wil dat het enigszins juridisch houdbaar is, je dat ook gefundeerd moet doen. Daar zijn we echt heel serieus mee bezig. Dat mag u ook van ons verwachten. Zodra het zover is — we doen dat samen met de drinkwaterbedrijven — dan komen we daar natuurlijk op terug, maar het moet wel zorgvuldig gebeuren en het moet op een manier waarop wij het juridisch ook voldoende onderbouwd hebben.

De **voorzitter**:

Voordat ik het woord geef aan mevrouw Den Hollander voor haar interruptie, vraag ik ondertussen eventjes welk debat in november dat is. Wij zijn namelijk zoekende naar welk debat dat is, maar we kunnen het nog niet helemaal goed vinden.

Staatssecretaris **Bertram**:

Dat is het WGO Water.

De **voorzitter**:

Oké, dat is het WGO Water, waarvan wij volgcommissie zijn. Eerst mevrouw Den Hollander en dan mevrouw Bromet.

Mevrouw **Den Hollander** (VVD):

Even voor mijn beeldvorming: we maken ons natuurlijk allemaal zorgen over pfas. Dat geldt voor bijna iedereen, denk ik. Dat delen wij ook wel, maar is het niet ook zo dat er nu meer pfas-houdende middelen gebruikt worden omdat er verder bijna geen middelen meer zijn en er ook heel veel middelen van de markt af zijn, die misschien nog wel veel schadelijker waren en die dus ook werden teruggevonden in het water? Of komt de andere staatssecretaris daar straks op terug?

De **voorzitter**:

Ik zie de staatssecretaris ja knikken.

Mevrouw **Bromet** (PRO):

Ik hoor de bewindspersoon nu zeggen: we volgen hetzelfde traject als in Denemarken. Maar in Denemarken zijn dus al 26 pfas-houdende middelen verboden in 2025; dat is meer dan een jaar geleden. Hoe kan het dan hetzelfde traject zijn?

Staatssecretaris **Bertram**:

Ik wilde vooral betogen dat wij de stappen volgen zoals deze in Denemarken zijn gezet. We zijn nu ook bezig met onderbouwingen. We zullen sommige zaken ook echt goed juridisch onderbouwd moeten hebben. Zodra dat kan, komen we ook met die plannen

naar buiten. Maar dat is wel het traject en de onderbouwing die we nodig hebben.

Mevrouw **Bromet** (PRO):

Dan concludeer ik dat Denemarken dus veel sneller kan gaan dan Nederland, in ieder geval meer dan een jaar sneller. Hoe kan dat?

Staatssecretaris **Bertram**:

Ik vrees dat het eerlijke antwoord is dat Denemarken eerder begonnen is en dat wij nu onze stappen moeten zetten. Het moet ook per lidstaat gebeuren. Dat betekent dus dat we zélf ... We kunnen niet zeggen: Denemarken doet het, dus dan is het bij ons precies hetzelfde. Wij zullen onze eigen onderbouwing moeten maken, en daar zijn we mee bezig.

De **voorzitter**:

Mevrouw Van der Plas heeft nog een interruptie.

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):

In recent onderzoek van het RIVM hebben we ook gezien dat juist in provincies waar heel veel land- en tuinbouw is — het noorden en het oosten van het land en delen van Brabant — het grondwater nauwelijks pfas bevat. Het probleem zijn de gebieden die afhankelijk zijn van oppervlaktewater. Het grootste probleem ligt dan in West-Nederland, blijkt uit datzelfde onderzoek. Hoe wordt dit onderzoek van het RIVM meegenomen bij alle mogelijke eventuele maatregelen die er nog komen?

Staatssecretaris **Bertram**:

Mevrouw Van der Plas onderstreept eigenlijk hoe belangrijk het is dat we met onze eigen goede onderbouwing komen. Dus deze rapporten spelen natuurlijk ook een rol daarbij. Dat betekent ook dat we heel duidelijk moeten krijgen wat nu wat veroorzaakt. Hoe eerder we dat kunnen doen, hoe liever het ons is — daar gaat het helemaal niet om — maar die onderbouwing moet wel kloppen. Daarvoor maken we gebruik van alle bronnen die er zijn. Het RIVM is ook een hele belangrijke.

De **voorzitter**:

Volgens mij kunt u dan door met uw beantwoording.

Staatssecretaris **Bertram**:

Voorzitter. Ik had nog een vraag van mevrouw Van der Plas over schoonmaakazijn in de tuin. Het punt is dat het Ctgb schoonmaakazijn heeft toegestaan, maar er is een verschil tussen gebruik thuis voor schoonmaak en gebruik buiten in de bodem. Ik ben het eigenlijk zeer met u eens dat het onwenselijk is dat je dat als consument niet duidelijk krijgt. We zijn dus bezig met labelen. In dat traject van labelen willen we ervoor zorgen dat consumenten ook weten wat ze kopen.

De **voorzitter**:

Mevrouw Van der Plas, u bent door uw interrupties heen. Ja, helaas; dat is jammer. Mevrouw de staatssecretaris, vervolgt u uw beantwoording.

Staatssecretaris **Bertram**:

Voorzitter. Dan had ik een vraag van de heer Goudzwaard over TFA buiten de landbouw. We hadden het er net over hoe belangrijk analyses zijn. Uit analyses die

gedaan zijn in verschillende Europese landen blijkt dat koelgassen de belangrijkste bron van TFA zijn. Die zitten in koelkasten en airco's. De hoeveelheid gewasbeschermingsmiddelen die in het milieu terechtkomt, is groter dan de hoeveelheid industriële emissies daarin. De situatie waarin we nu zitten, is zoals ik net zei: het Ctgb is bezig met herbeoordelingen. We hebben er 100 aangeleverd; daarvan breken er 46 af naar TFA. Dat zijn ze dus weer aan het beoordelen en dat krijgen we begin 2028 terug.

Ten slotte had ik een vraag van het lid Kostić over de groene aanslagreinigers. Het Nationaal Vergiftigingen Informatie Centrum in Utrecht heeft aangegeven dat DDAC, dat in de groene aanslagreiniger zit, schadelijk zou kunnen zijn voor katten, in dit geval. Tegelijkertijd is het lastig om dat aangetoond te krijgen. Belangrijker is dat niet Nederland, maar de Europese Commissie bevoegd is om het gebruik van een werkzame stof goed te keuren. Dat zou dus eerst de Europese Commissie moeten doen; vervolgens zou Nederland dan als eerste moeten aantonen dat er een causaal verband is. We staan in contact met het vergiftigingscentrum in Utrecht en dat blijft ook zo. Het is lastig om dat causale verband aan te tonen. In dit geval is dat causale verband, zoals ik heb geschreven in mijn brief, nog niet aantoonbaar. Dat betekent niet dat we het laten liggen, maar het betekent wel dat we hierover in contact blijven met het vergiftigingscentrum.

Kamerlid **Kostić** (PvdD):

Het was gewoon zichtbaar in het nieuws: katten verbranden letterlijk hun tong en pootjes aan dat middel. Dat is aangetoond. Er ligt een aangenomen motie om dat middel bij wet te verbieden, dus nogmaals: waarom zou de staatssecretaris dat niet doen?

Staatssecretaris **Bertram**:

Omdat het eigenlijk precies is zoals ik in mijn brief heb beschreven. Het is dus geen ontkennen van wat het vergiftigingscentrum in Utrecht heeft geconstateerd. Daar komt het namelijk vandaan. In 40 gevallen is het geconstateerd. De loop der dingen is dat de Europese Commissie als enige bevoegd is om het gebruik van een werkzame stof als DDAC goed te keuren. Als we dit aanhangig zouden willen maken, moeten we dus eerst het causale verband aantonen en dat hebben we gewoon nog niet kunnen aantonen.

De **voorzitter**:

Tot slot, het lid Kostić.

Kamerlid **Kostić** (PvdD):

Ja, tot slot hierover: welk ander verband is er nodig als we al beelden hebben dat katten letterlijk hun tong en pootjes eraan verbranden? Kan de staatssecretaris op z'n minst een tijdlijn geven van hoe dit verder wordt gebracht en hoe hierover wordt teruggekoppeld aan de Kamer?

Staatssecretaris **Bertram**:

Wij staan echt in contact met dat vergiftigingscentrum. Om dit aan te tonen is een ingewikkelde kwestie. Het is dus niet zo dat we het laten liggen; het is wel zo dat het pas zin heeft om naar Europa te gaan als je dat causale verband hebt aangetoond.

De **voorzitter**:

Zijn er nog andere vragen voor de staatssecretaris?

Kamerlid **Kostić** (PvdD):

Ik had een vraag gesteld over de tijdlijn. Ik wil graag meer informatie krijgen over de vorderingen.

Staatssecretaris **Bertram**:

Ik wil natuurlijk echt alles naar de Kamer sturen wat relevant is en ik wil, als dat helpt, best nog een keer uitleggen dat dat causale verband op dit moment niet aangetoond kan worden. Het gaat om 40 gevallen. Het gaat dus ook om de vraag in welke volgorde je met deze zaken bezig moet zijn. Kortom, we laten het niet liggen, maar het is geen makkelijke kwestie om het aan te tonen. Als er behoefte aan is om dit nog een keer in een brief uiteengezet te krijgen, is dat natuurlijk prima.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Dan dank ik u hartelijk voor de beantwoording in deze termijn. Dank u voor uw aanwezigheid. Vanaf dit moment staat de staatssecretaris van LNVN er alleen voor.

Staatssecretaris **Erkens**:

Ik begreep dat heel veel interrupties al op waren, dus wie weet.

Voorzitter. Nee, ik heb niet vijf vragen om te beantwoorden, maar vijf mapjes waar ik doorheen zal lopen met u. Ik heb een korte inleiding. Dan ga ik in op vragen over het convenant in zijn algemeenheid. Daarna ga ik in op de specifieke indicatoren die gebruikt zijn in het convenant en de reductiedoelen. Het vierde mapje gaat over waterkwaliteit, leefomgeving en Natura 2000. Daarin zitten ook de resterende vragen over pfas. Tot slot heb ik nog een blokje overig, met de vragen die nergens in pasten.

Voorzitter. Ik begin met een korte inleiding. Vandaag spreken we over gewasbescherming. De meeste mensen denken dan meteen aan gewasbeschermingsmiddelen. Dat is niet ten onrechte, want daar is veel over te doen en daar is veel debat over, maar gewasbescherming is meer: het gaat niet alleen over gewasbeschermingsmiddelen, maar ook over andere maatregelen en methoden om gewassen te beschermen tegen ziekten, plagen en onkruiden. Deze bescherming is nodig. Voedselzekerheid vraagt immers om het beschermen van onze oogsten tegen ziekten, plagen en onkruiden. Gewasbescherming is ook nodig voor een teler om een kwalitatief goed product te produceren, wat de basis is van een rendabel bedrijf. Het zorgt ervoor dat we in Nederland kunnen garanderen dat de supermarkten kwalitatief goede producten van eigen bodem hebben.

Tegelijkertijd is er naar mijn mening ook een verandering nodig in het denken over gewasbescherming. Ik wil mij inzetten voor een geïntegreerd teelsysteem, waarbij gewasbeschermingsmiddelen het sluitstuk zijn. Het moet geen automatisme zijn dat er meteen aan middelen wordt gedacht als de gezondheid van een teelt wordt bedreigd. Het zou mooi zijn als we beginnen met het weerbaarder maken van de teelt en met natuurlijke vormen van bescherming. Ik zie dit al volop gebeuren op veel plekken. Als onderdeel van het convenant kijken we hoe we deze omslag breder kunnen realiseren.

Kijkend naar gewasbeschermingsmiddelen zien we twee kanten van de medaille. Enerzijds zijn er in de samenleving grote zorgen over het gebruik van deze middelen, zoals de effecten op gezondheid, natuur en water. Deze zorgen zijn terecht. Daarom zetten we met het convenant ook in op minder gebruik van

gewasbeschermingsmiddelen. Anderzijds zijn er grote zorgen bij de sector over de toenemende snelheid waarmee deze afbouw gepaard gaat. Zij zien effectieve synthetische middelen verdwijnen, maar worden tegelijkertijd geconfronteerd met de te trage toegang van nieuwe middelen en de opkomst van nieuwe ziektes en plagen door klimaatverandering. Deze zorgen deel ik ook. Als we niets doen, worden de oogsten en teelten namelijk onzeker. Daarmee komen de landbouw en de voedselvoorziening voor burgers onder druk te staan. Met het convenant willen we deze twee kanten echt bij elkaar brengen. We willen in gezamenlijkheid naar een teelsysteem dat veel minder gewasbeschermingsmiddelen nodig heeft, maar wel zorgt voor voldoende kwalitatief goed voedsel en een bedrijfsmodel dat toekomst heeft. Daarbij staat uiteraard de veiligheid van mens, dier en milieu voorop. Dat is ook het uitgangspunt van het kabinet.

De inzet in het convenant omvat een reductiedoel met de mogelijkheid om voortgang te meten en bij te sturen — daar zal ik straks nog verder op ingaan — maatregelen specifiek rond gevoelige functies in de leefomgeving, maatregelen voor de bescherming van de natuur in Natura 2000-gebieden, maatregelen voor de verbetering van de waterkwaliteit, en de ontwikkeling van kennis- en innovatieprogramma's, zodat agrarische ondernemers de transitie om toekomstbestendig te kunnen telen, effectief kunnen versnellen. Ik verwacht ook dat telers en ketenpartijen hun verantwoordelijkheid nemen, via het actief stimuleren van verduurzaming, bijvoorbeeld via leveringsvoorwaarden en ketenafspraken.

Voorzitter. Ik wil de Kamer uiteraard goed meenemen in het proces van het convenant. Een aantal vragen ging erover hoe de Kamer zich kan verhouden tot een convenant. Als er namelijk een convenant ligt dat u met z'n allen niet goed genoeg vindt, hebben we natuurlijk een probleem met elkaar. Wij voelen als Rijk de verantwoordelijkheid om te zorgen dat er een convenant komt dat voldoet aan beide kanten van de medaille. Daar ging ook het debat tussen de Kamerleden onderling over: zorg voor voldoende alternatieven, zodat de teelt beschermd kan worden, maar ga ook snel aan de slag met de verdere afbouw van de schadelijkheid en de effecten die daarbij optreden.

Voorzitter. Ik zal de Kamer hier uiteraard regelmatig over blijven informeren, maar daarnaast nodig ik de Kamerleden ook graag uit om in november aan te sluiten bij de kerntafel van het convenant. Dat betekent dat u daar bijgepraat kunt worden door de convenantpartijen en dat u daar uw punten nog kunt meegeven. November lijkt me daarvoor een uitermate geschikt moment, omdat we in december willen toewerken naar het slotstuk, waarbij we grote knopen willen doorhakken. Dan kunt u als Kamer nog punten meegeven en dan kunt u, als het akkoord rond is, beoordelen of daaraan volgens u voldaan wordt of niet.

Voorzitter. Dan ga ik over naar de beantwoording van de vragen.

De voorzitter:

Maar voordat u dat doet, heeft u een vraag van mevrouw Bromet.

Mevrouw **Bromet** (PRO):

Dank voor de uitnodiging. Ik ben benieuwd hoe dat in z'n werk gaat. Zitten de natuurclubs daar dan ook weer aan tafel?

Staatssecretaris **Erkens:**

Daar ga ik straks uitgebreider op in. Ik heb deze week gesproken met de natuurclubs. Ik vond het inderdaad jammer dat zij niet mee konden tekenen. U heeft daar een onderling debat over gehad. Ik heb hen gesproken en ik heb hen uitgenodigd om mee te praten aan die tafel. De bereidheid om dat te doen is er van hun kant. De exacte vormgeving daarvan wordt nu ook uitgewerkt. Dat hebben we deze week besproken met elkaar.

De voorzitter:

Dan zou ik zeggen: gaat u door met het volgende blokje. Ik wacht even met het toestaan van interrupties tot het einde van het blokje.

Staatssecretaris Erkens:

Ja. Dan gaan we door naar de eerste vraag, van het lid Podt. Die gaat over de convenantdoelen. Van onderop beginnen klinkt mooi, maar de WUR gaat bekijken wat er kan en we gaan pas later bekijken wat er moet. Kan de staatssecretaris dat uitleggen? Er bestaan een aantal verschillende afspraken, zeg ik via de voorzitter richting het lid Podt, binnen het hoofdlijnenconvenant, die uitgewerkt worden in deelconvenanten. Eén daarvan is het bovenwettelijke reductiedoel, waarin we inderdaad van onderop kijken, in de sectorale deelconvenanten, wat er überhaupt mogelijk is als we het zouden stretchen. Dan moet u denken aan de stand van de techniek: wat is er al van bekend, wat verwachten we de komende jaren te kunnen ontwikkelen en welke randvoorwaarden zijn ervoor nodig om zo'n doel te kunnen bereiken? De WUR kijkt dus wel degelijk naar wat daarbinnen een ambitieus doel kan zijn. Dat tellen we bij elkaar op en dan komen we tot een generiek reductiedoel voor een hele sector.

Daarnaast, omdat dit het bovenwettelijke doel is, lopen er ook sporen voor leefomgeving, water en natuur. Daarop moeten nog additionele maatregelen getroffen worden om te voldoen aan de wettelijke verplichtingen en de doelen die we met elkaar gesteld hebben. Ik wil daarbij aangeven dat we twee dingen gaan doen. Er komt een bovenwettelijk reductiedoel waarmee we de sector uitdagen om de afbouw de komende jaren te versnellen. Daarnaast kijken we dus naar de drie doelen die de Kamer in het debat genoemd heeft en de afspraken die nodig zijn om die te borgen. Die staan los van elkaar, al zal generieke reductie natuurlijk wel helpen bij het bereiken van die doelen.

Dan een vraag van PRO, D66 en de VVD over maatschappelijke partners. Ik heb net aangegeven dat ik hen deze week heb gesproken en dat ik heb gezegd dat zij ook hun standpunten aan tafel kunnen delen en de boel scherp kunnen houden. We geven er nu met elkaar invulling aan in welke vorm dat het beste kan plaatsvinden, aangezien ze niet meegetekend hebben en dat waarschijnlijk ook niet zullen doen, terwijl ze wel die kennis, expertise en scherpste moeten inbrengen om een akkoord te krijgen dat in balans is. Dat werken we uit. Daarnaast heb ik ook gesproken met onder andere het RIVM deze week. We proberen meerdere partijen in te brengen die op zowel de deelonderwerpen als de hoofdtafel expertise, zienswijzen en standpunten kunnen inbrengen, zodat ze met elkaar de scherpste in het akkoord kunnen borgen.

De heer Grinwis had een vraag over de betrokkenheid van de bewindspersonen. Volgens mij heeft u die vraag net al deels beantwoord gekregen, via de collega's. Hij knikt instemmend. Dat gaat snel.

Dan een vraag van het lid Podt: hoe komen de afspraken rond zonering terug in het convenant en welke maatregelen worden genomen rondom Natura 2000-gebieden? Het

convenant is het primaire uitwerkingsspoor voor de maatregelen voor gewasbeschermingsmiddelen. Dat betreft ook de maatregelen voor de zones uit de ministeriële taskforce. Wij zetten ons ervoor in dat beide trajecten elkaar juist versterken en niet doorkruisen, waarbij het helder blijft dat de wettelijke doelen en de verantwoordelijkheden van het Rijk via het convenant niet ter discussie gesteld worden. Die moeten dus ingevuld worden. Voor de voortgang verwijs ik naar de Kamerbrief die dit najaar door de taskforce gestuurd zal worden over dit onderwerp. Het komt er dus op neer dat we die afspraken invullen via het convenant. Dat betekent wel dat er voldaan moet worden aan de wettelijke verplichtingen op het gebied van natuur die we onszelf gesteld hebben.

Kan de uitwerking van het convenant juridisch houvast bieden voor het beoordelen van vergunningverlening en hoe verhouden de afspraken uit het convenant zich tot de stikstofplannen? Dat was een vraag van de heer Grinwis. Het kabinet werkt aan afspraken voor het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen naast gevoelige functies en Natura 2000-gebieden. Boeren hebben daarbij zekerheid nodig. Daarom ontwikkelen we hierbinnen een landelijk beleidskader waarin we de juridisch houdbare opties verkennen. Het convenant is daarvoor het uitwerkingsspoor, zoals ik net aangaf. Het blijft helder voor ons dat de wettelijke doelen niet ter discussie komen te staan. We willen met elkaar een wettelijk beleidskader ontwikkelen waarmee je aan de ene kant voldoet aan de wettelijke doelen en waarmee je de zorgen op het gebied van bijvoorbeeld gezondheid kunt wegnemen, maar dat aan de andere kant juridisch stevig genoeg is om bijvoorbeeld af te zien van handhavingsverzoeken en van verschillende regels per gemeente en provincie, omdat wij met helder beleid vanuit het Rijk komen.

Dan nog een vraag van D66 in deze map, over de Gegevensautoriteit Natuur. Er wordt benadrukt dat we kunnen leren van het succes bij antibiotica. De belangrijkste les daarvan is dat drastische vermindering alleen lukt met een strikt doel en duidelijke consequenties. De vraag was of ik het daarmee eens ben. Dat was ook een vraag van het lid Bromet, zie ik. Ik vind dat een goed punt. Zoals ik net aangaf, werken we aan een generiek reductiedoel en aan wettelijke doelstellingen en kaders. Met betrekking tot leefomgeving, water en natuur zijn er gewoon wettelijke afspraken die wij gaan vastleggen in wetgeving. Daarop wordt gewoon gehandhaafd en daaraan moet je voldoen. Met betrekking tot het generieke reductiedoel vragen we nu ook aan de verschillende deelsectoren om die borging uit te werken in het convenant. Wij zullen dan vanuit het Rijk toetsen of die borging sterk genoeg is. Daarbovenop hebben we de afspraak gemaakt dat als er niet geleverd wordt op die tussendoelen, we ook met aanvullend beleid kunnen komen. Daarmee is de aanpak vrij vergelijkbaar met de antibiotica-aanpak die we eerder gehad hebben.

Voorzitter. Dan gaat het over toegang tot de gegevens voor de gegevensautoriteit. Dat is belangrijk voor toezichthouders en onderzoekers en daarmee ook voor monitoring. Er is een spanningsveld rondom de openbaarmaking van gegevens en toegang tot die gegevens voor toezichthouders en overheden. We zien dat het van belang is dat toezichthouders toegang krijgen tot de informatie die de autoriteit verzamelt, juist om de handhaving effectief te kunnen inrichten. We hebben het verwoord zoals het verwoord staat in het hoofdlijnenakkoord omdat we op dit moment bezien hoe het vormgegeven moet worden. We willen namelijk ook dat telers de gegevens inderdaad willen aanleveren en ervan uitgaan dat er zorgvuldig mee omgegaan wordt. Ik denk dat u ook wel de andere debatten kent die uw Kamer gevoerd heeft over de Wet open overheid,

bedrijfsspecifieke emissienormen et cetera. Daarom proberen we dit goed met elkaar af te spreken en uit te werken. Zo kunnen we aan de ene kant de telers geruststellen dat hun gegevens niet op straat belanden en is er aan de andere kant wel goed inzicht voor handhavers en onderzoekers.

Voorzitter. Dan heb ik nog een aantal vragen. Hoe maken we het vergelijken van bedrijfsresultaten structureel beschikbaar zonder een nieuwe papierwinkel? Door middel van een benchmarkingsysteem worden bedrijfsresultaten op basis van milieubelastingspunten met elkaar vergeleken. Een op te richten gegevensautoriteit maakt op geaggregeerd niveau rapportages van die zaken beschikbaar voor overheid en toezichthouders. Het moet dus geen additionele papierwinkel worden. Het moet telers juist inzicht geven in wat collega's goed doen, zodat zij kunnen bijsturen en daarvan kunnen leren.

Voorzitter. De volgende vraag heb ik grotendeels beantwoord. Die gaat over een stok achter de deur bij de gegevensautoriteit voor gewasbescherming. Die gegevensautoriteit zorgt ervoor dat er benchmarks zijn en dat telers van elkaar kunnen leren en zo reductie kunnen bewerkstelligen. Daarbij heb ik zelf ook gezegd dat er eigenlijk twee borgingsmechanismen zijn. Het eerste is het feit dat als er onvoldoende reductie is, het Rijk aanvullend beleid zal maken. Het tweede is de verwachting dat borgingsafspraken worden uitgewerkt in de deelconvenanten. Die zullen wij aan het einde van dit traject, eind dit jaar, toetsen met elkaar.

Ligt de uitwerking van het convenant nog op koers om eind dit jaar te worden vastgesteld? Ja. Het hoofdlijnenconvenant is voor de zomer afgesloten. Wij streven er dus naar om het voor de kerst af te hebben.

Hoe biedt het convenant een concreet handelingsperspectief voor telers? Dat was een vraag van de heer Lohman. De WUR is gestart met een traject voor de reductiedoelen. Daarbij kijken ze ook welke alternatieve gewasbeschermingspraktijken ontwikkeld kunnen worden of al beschikbaar zijn om die veel lagere milieubelasting te realiseren. Uit die analyse zal ook blijken welke kennis- en innovatieontwikkeling en welke sturing vanuit markt en keten nodig is om de sectoren op die toekomstbestendige manieren te laten telen. Dat nemen we ook mee in de uitwerking van het kennis- en innovatieprogramma, waarvoor we als Rijk ook budget gereserveerd hebben.

Kan de staatssecretaris toezeggen dat de samenhang bij de deelconvenanten zichtbaar wordt gemaakt en dat u inzicht krijgt in de verwachte effecten? Dat kan ik ten dele toezeggen. Er komt op het einde van het convenant geen doorrekening van de exacte effecten, maar we proberen dat aan de voorkant te borgen, juist door de doelen bottom-up op te stellen samen met de WUR en daarbij te onderzoeken wat haalbaar is en tegelijkertijd ambitieus. Daarnaast kijken we samen met de WUR naar de benodigde kennis en innovatie, omdat we er dan ook voor kunnen zorgen dat het verdienmodel overeind blijft terwijl we de transitie inzetten naar een duurzamere manier van telen. Daarbij is het ook van belang dat we de economische impact in beeld brengen, zeg ik tegen het lid Den Hollander.

Waar ligt de verantwoordelijkheid van de keten precies? Dat vroeg de heer Lohman. Vooropgesteld: ik hecht aan een sterke betrokkenheid van markt- en ketenpartijen bij het convenanttraject. Markt en keten zijn van groot belang om te komen tot ambitieuze

reductiedoelen en die ook te kunnen bewerkstelligen. In het hoofdlijnenakkoord zijn afspraken gemaakt over de betrokkenheid van markt- en ketenpartijen. Die worden nu uitgewerkt in sectorale deelconvenanten. Maar als u mij zou vragen op welke twee punten het met name zit, zou ik zeggen dat het ten eerste zit op de bijdrage aan een omslag naar een meer duurzame teelt en ten tweede op het garanderen en mogelijk maken van de afzetmarkten voor de producten die in Nederland geteeld worden, volgens de standaarden die wij met elkaar afspreken. Daar zitten wat mij betreft de zwaartepunten om op te leveren, ook voor de keten.

Ik heb van de heer Grinwis dezelfde vraag gekregen, dus die heb ik hierbij beantwoord.

De vraag van de heer Flach ging heel specifiek over de McDonald's en de Albert Heijn, maar dat komt precies op hetzelfde neer. Dat gaat om het zorgen voor en mogelijk maken van de afzet van de producten. Wat mij betreft gaat het ook om een bredere bijdrage aan de opgaven waar we voor staan.

Voorzitter. Dan resteren mij nog de laatste drie vragen van dit blok. Ik zie bijna alle Kamerleden hun hand omhoogsteken, dus ik denk ook dat we daaraan toe zijn.

De heer Grinwis vroeg naar financiële ondersteuning. Met het convenant worden er stevige afspraken gemaakt, die vaak bovenwettelijk zijn. In ruil daarvoor stellen we geld beschikbaar.

Verhoudt het beschikbare geld zich tot doelen? Zouden we niet grotere stappen kunnen zetten? Ik sta open voor grotere financiële ondersteuning voor het convenant, maar ik kijk daarbij ook echt nadrukkelijk naar partijen buiten het Rijk om hieraan bij te dragen. De heer Grinwis kent natuurlijk ook de discussies ten tijde van Rutte IV over onder andere landbouw, en ook wel andere discussies. Ik vind er ook een verantwoordelijkheid voor de keten in zitten om bij te dragen aan deze transitie, ook gezien het feit dat men in het verleden zelf ook goed geld verdiend heeft aan de effectiviteit van onze telers en het feit dat zij er ook belang bij hebben dat we deze transitie met elkaar op een goede manier vormgeven, zodat we in Nederland goed kunnen blijven telen met elkaar.

Voorzitter. Resteert dat de Kamer uiteraard via het begrotingsrecht altijd nog meer kan doen, zeg ik erbij. Maar dat is echt aan de Kamer zelf.

Wat gaat het Rijk bieden? De middelen die we gereserveerd hebben, zijn 250 miljoen ter ondersteuning van het convenant. Ik heb net zelf aangegeven dat we ook naar de keten kijken om dat bedrag te kunnen verhogen.

Voorzitter. De laatste vraag is van de heer Flach. Onderdeel van het kennis- en innovatieprogramma in het convenant is een investeringsregeling die telers ondersteunt bij investeringen in weerbare teelsystemen.

Er was een specifieke vraag over de relatie met stikstofeisen. Daar zullen we later op terugkomen.

De voorzitter:

Mevrouw Podt heeft een punt van orde.

Mevrouw **Podt** (D66):

Ja, voorzitter. Ik snap het idee dat we dit in blokjes doen en aan het eind interrupties doen, maar mijn probleem is dat eigenlijk al mijn vragen in dit blokje zitten. Het gaat mij er dus meer om: als we vragen in tweeën doen, kom ik niet helemaal uit, zeg maar.

Staatssecretaris **Erkens**:

In het volgende blokje ga ik nog in op de MIG, als u daar vragen over heeft. Daar kom ik dadelijk dus nog uitgebreid op terug.

De **voorzitter**:

We zullen ervoor zorgen dat u aan de bak komt. U bent ook meteen degene met de eerste interruptie.

Mevrouw **Podt** (D66):

Nou, dat is toch fijn, voorzitter. Ik ga even beginnen met een vraag die ik heb gemist. De staatssecretaris is wel ingegaan op het betrekken van de natuurorganisaties, maar ik had ook een vrij uitgebreid punt gemaakt over omwonenden en hun vertrouwen in hun proces. Hoe wil de staatssecretaris dat herstellen in het proces en de uitkomsten van het convenant?

Staatssecretaris **Erkens**:

Dat is tweevoudig. Eén is dat we werken aan een omgevingsdialoog om de discussie tussen telers en omwonenden meer op gang te krijgen. Dat is onderdeel van het convenantstraject, maar dat willen we ook nadrukkelijk gaan borgen na het convenantstraject, ook omdat wat mij betreft het vertrouwen niet in één keer hersteld kan worden. Wij moeten dus met goede afspraken komen waar wij als Kamer en kabinet vertrouwen in hebben. Ik denk wel dat het een zaak van lange adem gaat zijn om de polarisatie, de onrust en de onzekerheid uit deze discussie te krijgen. Daarom willen we dus nadrukkelijk de omgevingsdialoog structureel gaan borgen in de komende periode.

Mevrouw **Podt** (D66):

Mijn punt is: mensen hebben ook niet zo veel vertrouwen in die omgevingsdialoog. Ik denk dus inderdaad wel, en misschien zegt de staatssecretaris het zelf al, dat die afspraken heel goed zullen moeten zijn om mensen ervan te overtuigen dat het de moeite waard is om aan tafel te komen.

Staatssecretaris **Erkens**:

Dat kan ik beamen. Het beste dat we met elkaar kunnen doen, is een goed convenant sluiten, waarin enerzijds de landbouw en tuinbouw kunnen aangeven dat ze daarmee perspectief hebben om de transitie goed door te maken en andersom de omwonenden kunnen zeggen: hier worden serieuze stappen gezet waarmee onze zorgen zo veel als mogelijk verholpen kunnen worden.

Mevrouw **Bromet** (PRO):

Het is goed dat de staatssecretaris zegt: ik ga doelen stellen. Daar hebben de natuurclubs ook om gevraagd. Ik weet niet of hij hetzelfde bedoelt als zij, maar dat zou een reden kunnen zijn om weer aan tafel te gaan. Voor wanneer gelden die doelen? Wat bedoelt de staatssecretaris daarnaast met "aanvullend beleid dat volgt"? Zijn dat wetten? Wat kan je daarvan verwachten? Wat is nou de stok achter de deur?

Staatssecretaris **Erkens**:

Twee dingen. Wat betreft doelen komt er een generiek reductiedoel op gewasbescherming voor 2040. Daarbij komen er tussendoelen, zodat we ook tussentijds kunnen monitoren of dat doel bereikt gaat worden of niet. Denk bijvoorbeeld aan een doel voor 2030 en voor 2035. Volgens mij zit er nog één ander jaartal bij. Dat is 2033, hoor ik. We hebben dus een aantal tussenmomenten waarop wij kunnen meten: zijn we on track om dat doel te halen of niet? Als dat niet zo is, dan kunnen we ervoor zorgen dat we met aanvullend beleid komen. Dat kan dan inderdaad wet- en regelgeving zijn om die reductie verder te borgen. Daarnaast stellen we ook doelen om te voldoen aan wettelijke verplichten. Denk daarbij aan de Kaderrichtlijn Water en het behalen van de doelstellingen daarvan, maar denk ook aan de zorgen rondom leefomgeving en Natura 2000.

Mevrouw **Bromet** (PRO):

Wat is dan de status van zo'n tussendoel? Betekent dat dat als het tussendoel niet gehaald wordt, dat aanvullende beleid er dan ook al aan komt? Anders is het namelijk 2040 en zit daar een andere staatssecretaris en zit hier een ander Kamerlid.

Staatssecretaris **Erkens**:

Nee. Dat betekent dat wij een borgingsmechanisme ingebouwd hebben, namelijk dat we met de convenantpartijen, waar het Rijk trouwens onderdeel van is, om tafel gaan zitten om te bekijken a waarom het doel niet is gehaald en we niet on track zijn, en b welke verantwoordelijkheid wij daarin te nemen hebben. Mocht inderdaad blijken dat er vanuit een sector te weinig stappen gezet worden, dan kunnen wij met aanvullende wet- en regelgeving komen. Het zit er dus juist in als stok achter de deur.

Kamerlid **Kostić** (PvdD):

Dat is dus wat ik niet begrijp. We hebben dit eerder geprobeerd. Afspraken en doelen zijn niet nagekomen, dus eigenlijk zou je verwachten dat die regelgeving nu komt. Nu zegt de staatssecretaris "dat houden we nog even in de pocket", maar dat is dus na de regeerperiode van dit kabinet. Waarom dus niet nu maatregelen nemen, in plaats van vooruitschuiven naar een ander kabinet?

Staatssecretaris **Erkens**:

Nee, we schuiven het niet door naar een ander kabinet. Dan moet ik me beter uitdrukken. We komen met wet- en regelgeving op het gebied van leefomgeving, waterkwaliteit en natuurkwaliteit waarover we in het convenant afspraken maken. Die wet- en regelgeving wordt na het sluiten van het convenant vastgelegd. Daar zal uw Kamer uiteraard ook nog wat over te zeggen hebben, maar die leggen wij dan ook vast in de wet. Dat zal dit kabinet doen. Om de resultaten van het generieke reductiedoel te kunnen boeken, heb ik echt de sector nodig, want ik geloof er wel erg in dat als de sector hierin meegaat — die wil dat trouwens ook echt, merk ik in de meeste gesprekken — we de resultaten veel beter kunnen borgen dan als de sector dit niet wil. Daarvoor hebben we een soort van borgingsmechanisme, dus als blijkt dat de afspraken die wij nu maken onvoldoende zijn om het generieke reductiedoel te behalen, dan sturen we op een later moment nog bij met elkaar. Maar we toetsen natuurlijk aan de voorkant of we het vertrouwen hebben dat het hiervoor voldoende gaat zijn.

Kamerlid **Kostić** (PvdD):

Ik begrijp ook het volgende niet. Het doel van het kabinet was al om in 2030 ongeveer

nul emissies naar het milieu te hebben. Is dat dus nu afgezwakt of blijft dat nog het doel?

Staatssecretaris **Erkens**:

Dat was het doel van het uitvoeringsprogramma van 2019. Dat was dus ongeveer, nagenoeg, nul emissies. Dat is de ambitie die toendertijd gesteld was. In alle eerlijkheid kan ik zeggen dat, ten eerste, dat doel vrij moeilijk meetbaar was — sommige indicatoren daarin gaan wel goed en sommige gaan niet goed — en dat, ten tweede, als je inderdaad kijkt naar 2030 ... Wij werken nu aan doelen voor 2040, maar op het gebied van leefomgeving, natuur en waterkwaliteit zullen we ook veel eerder strenge doelen met elkaar moeten waarmaken. Terugkijkend op het uitvoeringsprogramma kunt u wel concluderen dat dat onvoldoende op koers ligt. Dat is de realiteit en daarom maken we trouwens nu ook niet voor niks een nieuw convenant, met nieuwe afspraken, om op koers te zitten en goeie stappen te zetten. Ik kijk wat dat betreft liever vooruit.

Mevrouw **Den Hollander** (VVD):

Ik zit even te puzzelen met het budgetrecht van de Kamer. Daar zei de staatssecretaris iets over. Er is op dit moment 250 miljoen beschikbaar. Kan de staatssecretaris kort toelichten waar dat geld nu in gaat en of er ook mogelijkheden zijn om daar een impulsgeld van te maken, zoals een Regio Deal, waarbij er ook nevangeld bij moet komen? Ik heb dus die twee vragen.

Staatssecretaris **Erkens**:

Ja. De inschatting van het kabinet is trouwens wel dat 250 miljoen een goed budget is om dit met elkaar te kunnen financieren. Ik vind ook dat wij de verantwoordelijkheid om dat bedrag te kunnen verhogen deels bij de keten moeten leggen. Wat wij met dat geld gaan doen, zit grotendeels op twee aspecten. Dat zit op toezicht en handhaving, dus zowel het inrichten van de monitoring en de meetsystemen alsook de gegevensautoriteit die daar mogelijk bij komt kijken. Aan de andere kant zit het bij de kennis- en innovatieprogramma's, maar bijvoorbeeld ook bij het afdekken van risico's voor telers die naar nieuwe teeltmethodes overstappen en daarmee ook het risico op een misoogst nemen. Daar wordt nu naar gekeken. Maar idealiter vullen we dat bedrag ook aan vanuit de keten.

Mevrouw **Den Hollander** (VVD):

Helder. Dank voor het antwoord. Dan heb ik even een hele andere vraag, maar daar gebruik ik dan mijn aanvullende interruptie graag voor. Is het uiteindelijk het doel van het convenant, dan wel van de wetgeving die de staatssecretaris gaat maken, om tot een afstandszone te komen?

Staatssecretaris **Erkens**:

Dat kan een onderdeel van het convenant zijn, namelijk op het aspect van het voldoen aan de doelen die wij stellen op het gebied van leefomgeving en op het gebied van natuur. Dat is dus een van de maatregelen die onderzocht worden, uitgewerkt worden en bij het convenant op tafel zullen komen.

De **voorzitter**:

Dank. Dan ga ik door naar de heer Jansen.

De heer **Chris Jansen** (PVV):

Misschien heb ik niet goed opgelet, zeg ik maar heel eerlijk. Ik had de vraag gesteld of de staatssecretaris bereid is om via het convenant afspraken te maken over zaadbehandelingen en precisietoepassingen en toe te zien op een gelijk Europees speelveld. Daar heb ik volgens mij eigenlijk geen antwoord op gekregen. De vraag is dus of dat elders komt. Ik zie al enkele gebaren; ik heb niks gevraagd, voorzitter.

De voorzitter:

Die komt nog. Dan de heer Goudzwaard.

De heer Goudzwaard (JA21):

Toch een vraag aan de staatssecretaris. De natuurpartners zijn op een gegeven moment weggegaan bij de overlegtafel. Is dat volgens de staatssecretaris een onderhandelingsstrategie geweest of waren de eisen van die partijen gewoon niet realistisch?

Staatssecretaris Erkens:

Daar ga ik geen waardeoordeel over geven. Het is aan de partners die onderhandelen om zelf de conclusie te trekken of ze willen meetekenen of niet. De natuurpartijen hebben in ieder geval tot het laatste moment meeonderhandeld over het akkoord. Uiteindelijk konden ze er niet mee instemmen. Het is aan hen om die afweging toe te lichten; dat is niet aan mij. Wat ik voor het vervolg van belang vind, is dat deze partijen wel aan tafel kunnen meespreken. Ze kunnen niet meer meeonderhandelen, want ze hebben niet meegetekend, maar ze kunnen wel meespreken, zodat hun punten wel aan bod komen in de gesprekken die we nog voeren en zodat wij als Rijk de scherpste erin kunnen houden die de Kamer van ons verwacht.

De heer Goudzwaard (JA21):

Dat roept bij mij een vervolgvraag op. Ik vind het heel genereus van de staatssecretaris dat deze partijen dan weer mogen aanschuiven, maar bestaat dan niet het gevaar dat dezelfde modus operandi weer wordt toegepast? Dan gaan ze mee in dat proces, met veel bombarie en niet-realistische eisen en dan is de conclusie weer: het is niet goed genoeg. Daarmee geeft de staatssecretaris dan weer allerlei munitie aan bepaalde partijen. Is dat wel wenselijk?

Staatssecretaris Erkens:

Ik heb de natuurpartijen gevraagd om nu aan tafel te komen om mee te spreken. Zij zullen niet meeonderhandelen. Zij zullen dus in een andere positie zitten dan voorheen. Het is uiteraard wel aan hen om na afloop iets te vinden van het convenant, maar dat kunnen ze uiteraard ook als ze geen input zouden leveren. Ik denk dat er waarde in zit voor de legitimiteit en de scherpste van het convenant. Ik denk ook dat het goed is dat er voldoende perspectieven aan bod komen bij het uitwerken hiervan. Vandaar dat ik er wel waarde aan hecht dat deze partijen aan tafel zitten, ook gezien het feit dat een deel van de Kamer dit belangrijk vindt, voor de borging van de afspraken en om ervoor te zorgen dat ze ambitieus genoeg zijn. Ik wil eind dit jaar wel met een convenant komen waarvan de Kamer in de breedte hopelijk zal concluderen dat er een hele goede stap gezet wordt en dat ze ermee kan instemmen.

De heer Lohman (CDA):

Ik stelde een vraag over het handelingsperspectief. Daar kwam ook een antwoord op, maar dat ging over een analyse, een onderzoek dat de universiteit van Wageningen nog

gaat doen. Ik denk dan: heel veel van de beperkingen zijn toch al bekend? Denk aan de toelating van groene middelen, de investeringen die nodig zijn voor integrated crop management en de acceptatie van robuuste rassen. Wat is dan het concrete handelingsperspectief waar boeren morgen mee aan de slag kunnen gaan?

Staatssecretaris **Erkens**:

Handelingsperspectief dat vanuit het convenant moet komen, eind dit jaar, zit op een aantal vlakken. Volgens mij zit het op wat we verder gaan ontwikkelen vanuit het Rijk op het gebied van innovatieve methodes, geïntegreerde gewasbescherming, precisietechnieken en ga zo maar door. Dat is gekoppeld aan de opgave — daar kom ik straks op terug — om wettelijke beperkingen weg te halen die er nu voor zorgen dat alternatieven ofwel te laat op de markt komen, ofwel wettelijk soms nog niet voldoende zijn toegestaan. Wij proberen via het convenant in den brede ook de beperkingen weg te halen die telers nu tegenhouden om over te stappen op duurzamere teeltmethodes.

De heer **Lohman** (CDA):

Een korte vervolgvraag daarover. De staatssecretaris had het ook over een bijdrage van de keten in financiële zin, een bijdrage van afzetmarkten. Zou u dat iets beter kunnen toelichten? Wat bedoelt u daarmee wat nu niet al gebeurt? Ketens betalen namelijk al mee aan verduurzaming en het verminderen van residuen, bijvoorbeeld.

Staatssecretaris **Erkens**:

Dat zit 'm bijvoorbeeld in mede-investeren in nieuwe technieken die nodig zijn. Ik geloof er erg in dat de keten er baat bij heeft als de teelt op een duurzame manier kan plaatsvinden in Nederland, ook in de toekomst. Het heeft inderdaad ook te maken met zorgen dat de producten afgezet kunnen worden in de keten. We weten dat als een teler op een andere manier gaat telen en de aardappeltjes er net iets anders uitzien of het fruit net een iets ander vormpje heeft, al heel snel gezegd wordt: we nemen uw product niet af. Daar moet wel ruimte voor komen vanuit de keten.

Mevrouw **Podt** (D66):

Toch nog heel even een vraag over de toegang tot die data. De staatssecretaris zegt dat hij de sector gerust wil stellen en dat die data niet op straat komen. Dat lijkt me logisch. Dit gaat over de NVWA en ik denk dat we gevoeglijk kunnen aannemen dat de NVWA niet allerlei data op straat gooit. Daarom ga ik mijn vraag herhalen: kan de staatssecretaris toezeggen dat organisaties als de NVWA en onderzoekers altijd toegang krijgen tot de gegevens die ze nodig hebben om hun werk te doen?

Staatssecretaris **Erkens**:

De NVWA zit trouwens ook aan tafel als het over deze discussie gaat, dus ik kan toezeggen dat wij ervoor zullen zorgen dat zij voldoende toegang krijgen en dat ze hun werk goed kunnen uitvoeren. Het gaat mij echt om de specifieke afbakening van die eerste data: welke timing is daarvoor nodig? Daar spreken we over. Dat de NVWA voldoende inzicht zal hebben om haar werk goed te kunnen doen, dit goed te kunnen borgen en te kunnen handhaven, kan ik toezeggen.

Mevrouw **Podt** (D66):

Geldt dat dan ook voor onderzoekers, die dan kunnen monitoren of het allemaal goed gaat?

Staatssecretaris **Erkens**:

Het lijkt mij in het verlengde hiervan liggen dat het onderzoek dat wij doen om te kijken of we de doelen gaan halen en of de afspraken goed geborgd zijn, daar onderdeel van is.

Mevrouw **Den Hollander** (VVD):

Ik had een vraag gesteld over de impactbeoordeling van het convenant. De staatssecretaris heeft, heel terecht, geantwoord dat de doelen bottom-up zijn, dus dat dat minder van toepassing is. Maar straks komt er wetgeving achteraan. Dan is mijn vervolgvraag: wordt bij die wetgeving dan wel een impactassessment gedaan? Daarin worden dan namelijk wel wettelijke taken vastgelegd.

Staatssecretaris **Erkens**:

Twee dingen daarover. De sectorpartijen zitten uiteraard zelf aan tafel. U kunt zich voorstellen dat zij bij alle afspraken die wij maken, gaan nadenken over de impact die het op hen zal hebben. Dat geeft mij dus al iets van vertrouwen dat we die impact kunnen inschatten met elkaar. Daarnaast ligt het echt aan de vorm van wetgeving die wij zullen kiezen. Als wij inderdaad wettelijke afspraken maken over de leefomgeving, zal de Kamer die ook moeten behandelen en daarmee moeten instemmen. Impacttoetsen zijn daar altijd een onderdeel van. Het hangt wel af van de gekozen maatregelen in welke vorm dat is.

Kamerlid **Kostić** (PvdD):

Klopt het dat omwonendenorganisaties zoals AARDige Buren en bijvoorbeeld artsen niet zijn uitgenodigd om mee te onderhandelen? Zo ja, waarom zijn zij dan niet uitgenodigd en kan dat dan alsnog worden gedaan?

Staatssecretaris **Erkens**:

Zij zijn inderdaad niet uitgenodigd om mee te onderhandelen, maar we zijn in dit traject, bij de deelconvenanten, nu wel aan het kijken of vertegenwoordigers van die geluiden ook aan tafel kunnen komen. We willen faciliteren dat zij ook hun input kunnen leveren.

Kamerlid **Kostić** (PvdD):

Maar welke echte invloed hebben ze dan nog? Ze mogen dan immers niet meer meeonderhandelen. Er zijn al kaders gesteld en daar kunnen ze dan niks meer aan doen. Of gaat het anders?

Staatssecretaris **Erkens**:

Het onderhandelen gebeurt door partijen die het medeondertekenen en daarna aan de lat staan om het uit te voeren. Het is, vind ik, aan mij als bewindspersoon en aan u als Kamer om een oordeel te vellen over de vraag of het voldoende is, ook richting omwonenden. Dat is de rol die wij daarin hebben.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):

Nog even over de afstandsnorm, waar ook collega Den Hollander het over had. Wat is nou precies de inzet van de staatssecretaris? Op welke manier wil hij daarbij wel of geen rekening houden met het verschil tussen lelies spuiten en appels of peren spuiten? Want dat speelt heel nadrukkelijk in het rivierengebied, waar je enerzijds economische rechtszekerheid wilt bieden en anderzijds woningen wilt bouwen.

Staatssecretaris **Erkens**:

We houden rekening met welke middelen gebruikt worden. Dat is, denk ik, belangrijker dan om welke teelt het gaat. Het gaat om middelengebruik, om de middelen die daar toegepast worden. In het kader van het convenant hebben we twee onderzoeken uitgezocht die de input voor de discussies gaan leveren. Het eerste betreft inderdaad een mogelijke afstandsnorm op het gebied van leefomgeving. Het tweede betreft een mogelijke afstandsnorm op het gebied van natuur. Dat wordt uitgewerkt en op tafel gelegd aan de convenantstafel. Dan gaan we met elkaar in gesprek over de vraag of dit de meest effectieve maatregelen zijn en of deze maatregelen ook te dragen zijn, of dat we met andere routes, die ook goed geborgd zijn, tot hetzelfde effect kunnen komen. Aan de hand daarvan zullen we het afwegen.

Wat is er van belang bij de afstandsnormen? De heer Jansen bracht een hele andere in, in het kader van windmolens op land. Die discussie ga ik nu niet opentrekken, maar er zitten wel een paar lessen in die ook hierbij van belang zijn. Afstandsnormen moeten wetenschappelijk onderbouwd kunnen worden; anders houden ze juridisch geen stand. Daarom heb ik die twee onderzoeken uitgezet, zodat we op basis van die feiten tot een gedegen onderbouwing kunnen komen van de vraag welke afstandsnorm effectief is, en daarmee ook hard te maken is, waardoor die daarna ook standhoudt bij de rechter. U kunt zich voorstellen dat, welke afstand wij ook kiezen, daartegen geprocedeerd zal worden.

De **voorzitter**:

Mevrouw Podt en daarna mevrouw Bromet. O, sorry, meneer Grinwis, u heeft nog een tweede interruptie. Excuus.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):

De staatssecretaris weet alles van tiphoogtes en zo. Als ik het goed begrijp, komt er in dit proces dus een uitkomst die goed onderbouwd is. Dat is belangrijk om te weten.

Ik heb nog een andere vraag, over de zonering. Als wij druk zetten op de veehouderij en mensen tegelijkertijd de kans willen bieden om over te stappen op bijvoorbeeld akkerbouw of plantaardige teelten, moet dat niet onmogelijk worden gemaakt door het dichtdraaien van de gasbeschermingsmiddelenkraan. In hoeverre wordt dat belang goed meegewogen en ingebracht in dat zoneringsbeleid, dat de collega van de staatssecretaris aan het implementeren is?

Staatssecretaris **Erkens**:

Ik spreek mijn collega hier ook vaak over, kan ik u vertellen. Het gaat erom dat wij de drukfactor gewasbescherming inderdaad ook adresseren. Dat is een van de opgaves die deels uit de taskforce komt, inderdaad, en die voor vergunningverlening noodzakelijk is. Je wilt niet dat je opnieuw op slot gaat, omdat we ineens naar hele intensieve vormen van teelt gaan met dusdanig veel middelengebruik dat er alsnog een slot blijft op die gebieden en de vergunningverlening eromheen. Tegelijkertijd wil je ook perspectief bieden aan andere manieren van boeren daarbinnen. We kijken dus gewoon naar gerichte maatregelen in die zones en daaromheen, die ervoor gaan zorgen dat die drukfactor afneemt, dat er daar geen nieuwe kwetsbaarheid ontstaat en dat de natuurkwaliteit daardoor niet extra onder druk komt te staan, maar juist minder onder druk komt te staan. Dat moeten we wel met gerichte maatregelen doen. In die onderzoeken die ik u net noemde, naar natuur- en leefomgeving, worden inderdaad

afstandsnormen, maar ook mogelijke andere maatregelen die je kan nemen om hetzelfde doel te borgen, onderzocht.

De **voorzitter**:

Dank u wel. We gaan zo door met de vragen die er nog liggen. Even een tussenstand. Het is 14.00 uur. Dat betekent dat we nog een uurtje hebben voor drie blokken. Ik check even bij de staatssecretaris hoe dik die mapjes zijn.

Staatssecretaris **Erkens**:

Minder dik dan de vorige.

De **voorzitter**:

Oké. Heel goed. Dan hebben we namelijk nog ruimte om in dit blokje alle vragen nog te beantwoorden, want anders had ik hier even een streep gezet. Dan wordt de tweede termijn wel wat lastig, denk ik. Dat is dan eventjes aan u, maar dan weet u in ieder geval waarop u kunt koersen.

Mevrouw **Podt** (D66):

Ja. Mijn laatste punt ging eigenlijk over van onderop beginnen. Daar ging het over. Ik denk dat de staatssecretaris het voor mij wel iets helderder heeft gemaakt door te zeggen dat die bovenwettelijke dingen van onderop komen en dat je daarnaast de rest hebt. Dus de sporen in de leefomgeving, water, natuur: dat gebeurt allemaal additioneel. Mijn vraag is dus eigenlijk: wil dat dan zeggen dat die doelen dan wel tot op zekere hoogte van boven worden bepaald? Kijk, er wordt geknikt. Nou, dat is fijn.

Staatssecretaris **Erkens**:

Zeker. Het antwoord is ja. Het Rijk is ook trekker van die trajecten. Daar zitten wij voor aan het stuur. Dat gaat echt om het voldoen aan de wettelijke verplichtingen die wij kennen op het gebied van de Kaderrichtlijn Water et cetera.

Mevrouw **Bromet** (PRO):

Even over die zones. Waar ligt die zone dan? Ligt die op het boerenland of ligt die op de grond eromheen? Stel dat iemand op een stuk grond woningen wil neerzetten. Moet de initiatiefnemer dan eerst die zone daarvan aftrekken, omdat die naast boerenland ligt? Of komt die zone op het boerenland? Dat is namelijk wel heel belangrijk voor het antwoord op de vraag wie uiteindelijk de prijs van de zone betaalt.

Staatssecretaris **Erkens**:

Met betrekking tot de leefomgeving zijn we dit aspect nu echt aan het uitwerken. Dit gaat dus echt om vragen als: wat zijn gevoelige functies daarbinnen en hoe ga je om met bestaande woonwijken en nieuwe woonwijktrajecten? Dat is echt een deel van de uitwerking van het onderzoek dat nu uitstaat.

Mevrouw **Bromet** (PRO):

Is het dan de bedoeling dat dat uniform gebeurt? Er zijn nu namelijk gemeentes die wel beleid hebben en gemeentes die geen beleid hebben. Er worden allerlei ad-hocbeslissingen genomen. Niemand weet eigenlijk meer wat er aan de hand is.

Staatssecretaris **Erkens**:

Nee, dit is trouwens ook waarom de VNG aan tafel zit. Dit is precies waar zij om vragen.

Als wij vanuit het Rijk met heldere beleidsregels komen op dit vlak, dan hoeven zij inderdaad ook niet relatief ad hoc lokaal beleid te maken en kunnen zij dat ook gewoon stutten op het juridische kader, dat houdbaar is vanuit onze kant. Dat is dus ook het doel van de uitwerking hiervan.

Mevrouw **Den Hollander** (VVD):

Ik ben ook bovenmatig geïnteresseerd in die zones, ook vanuit mijn vorige functie als wethouder in Westerveld, waar ik me daar ook mee bezig heb gehouden. De staatssecretaris zegt dat die zonering juridisch onderbouwd moet worden. Dat is helder. De meeste juridische onderbouwing komt er doordat de wetenschap daar in een rol in heeft. We hebben vorige week een brief gekregen waarin staat dat de staatssecretaris afziet van het vervolgonderzoek van de WUR en het RIVM. Daar zijn wel goede redenen voor, maar hoe gaat de staatssecretaris het dan uiteindelijk wetenschappelijk onderbouwen?

Staatssecretaris **Erkens**:

Dat gaan we juridisch onderbouwen op twee manieren. Een. We hebben die onderzoeken nu uitgezet op basis van de vaak beschikbare kennis, op basis van wat er is over welke maatregelen effectief zijn en wat we wetenschappelijk kunnen onderbouwen. Gegeven het feit dat we het convenant eind dit jaar willen sluiten en dat uw Kamer zegt snel resultaat en stappen te willen zien, zal niet alles honderd procent wetenschappelijk onderbouwd kunnen worden in het beleidskader, als we met elkaar nú concrete afspraken willen maken. Wij proberen de komende periode onderzoeken nog verder uit te zetten om zo veel mogelijk onderbouwing te hebben, maar uiteindelijk zal een beleidskader vastgesteld moeten worden op basis van de best beschikbare kennis die wij op dit moment hebben. U noemde een vervolgonderzoek dat wij stopgezet hebben. Het alternatief is inderdaad dat we nog een aantal jaren verder gaan onderzoeken met elkaar voordat we met beleid komen.

Mevrouw **Den Hollander** (VVD):

Toch aanvullend. In de gemeente Westerveld wordt er nu een zone voorgesteld in afwachting van waarmee het Rijk uiteindelijk komt. Die gaan daar dus alvast een aantal jaar op vooruitlopen. Dat zou de Rijksoverheid ook kunnen doen, denk ik. Ik denk dat het een groot goed is als niet alle gemeenten dat allemaal zelf hoeven te bedenken. In de tussentijd kan die dan ook het onderzoek, dat nog enige jaren nodig heeft, laten uitvoeren. Maar de heer Grinwis had het net ook al over bijvoorbeeld hoogopgaande beplanting, dus hoge heggen, bomenrijen et cetera, als vanggewassen.

Staatssecretaris **Erkens**:

Over dat uniformeren van het beleidskader: dat is precies het doel dat wij met het convenant voor ogen hebben. Het is trouwens zowel de VNG als de sector zelf die hierom vraagt, want ook voor de sector brengt dit veel onzekerheid met zich mee en ook moeilijke uitlegbaarheid als die regels verschillen per gemeente. De vraag of het gaat over struiken en gewassen die je tussen percelen in wil zetten is onderdeel van de discussie. Ik hoorde eerder in uw Kamerdebat ook dat er gesproken werd over het overwaaien van gewasbeschermingsmiddelen naar biologische percelen. Aan dit soort maatregelen wordt nu ook gedacht en daar wordt naar gekeken.

De heer **Flach** (SGP):

Ik heb een deel van de beantwoording van de staatssecretaris op afstand gevolgd, maar

volgens mij heb ik geen reactie langs horen komen op mijn suggestie aan hem om zijn licht op te steken in Zweden wat betreft het maatwerk dat daar wordt toegepast als het gaat om afstandsnormen en dergelijke. Daarbij krijgen telers die gebruikmaken van een online beslisboom en spuitlogboek andere afstanden dan andere telers.

Staatssecretaris **Erkens**:

Het zit in het blokje overig, dus het komt nog, maar ik kan er heel kort over zijn: ja, daar ben ik toe bereid en dat zullen we gaan doen. Ik vind het sowieso verfrissend dat we naast Denemarken een ander voorbeeld in het debat horen langskomen, dus ik zal mijn licht opsteken bij de Zweedse collega's en die inzichten snel delen aan de convenantstafel, zodat die onderdeel kunnen worden van de gesprekken. Als zij een aantal slimme oplossingen bedacht hebben die effectief zijn, zou het natuurlijk dom zijn vanuit ons om daar geen lering uit te trekken.

De heer **Chris Jansen** (PVV):

Heel kort. Ik werd getriggerd door de vraag van mevrouw Bromet rondom woningbouw. Ik mag toch hopen dat er een knip wordt gemaakt tussen bestaande bouw en nieuwbouwplannen.

Staatssecretaris **Erkens**:

Daar wordt deels een knip tussen gemaakt, maar de vraag hoe we daarmee omgaan is wel een onderdeel van de uitwerking die nu plaatsvindt, het onderzoek en de gesprekken

De heer **Chris Jansen** (PVV):

Dan zou mijn pleidooi zijn om in elk geval rekening te houden met nieuwbouwplannen rond bedrijven die er al zitten en die op dit moment wel middelen mogen gebruiken omdat zij niet met een zone te maken hebben rondom woningbouw, maar dit in de toekomst wel in één keer kan veranderen. Hoe is dan de zekerheid voor die bedrijven? Hoe moet ik dat dan zien?

Staatssecretaris **Erkens**:

Dat is een punt dat we de komende weken en maanden moeten uitwerken met elkaar. Dat is gewoon het antwoord hierop. Die afspraken hebben we nu niet gemaakt. Het ligt er natuurlijk ook aan welke maatregelen wij treffen rondom de leefomgeving. Als wij kiezen voor een hele stevige afstandsnorm, is de impact op ondernemers een stuk groter dan wanneer we een mix van maatregelen kiezen die minder verstrekkend zijn voor percelen die nabij een woonwijk liggen. Dat is de uitwerking die wij de komende weken moeten doen, maar ik kan toezeggen dat wij daar dieper op in zullen gaan bij een volgend overleg met de Kamer.

De **voorzitter**:

Volgens mij bent u daarmee beland bij het blokje indicatoren.

Staatssecretaris **Erkens**:

Dat klopt, voorzitter. Een aantal vragen heb ik al beantwoord in interruptiedebatjes, dus vanwege de tijd zal ik die gewoon overslaan.

De heer Lohman had een vraag over de nulmeting. Als we zeggen dat de milieubelasting fors omlaag moet, weten we dat dan voor iedere sector en teelt volgens

één consistente methodiek of spreken we straks over reductiedoelen zonder betrouwbare baseline? Voor het uitwerken van een kwantitatief reductiedoel hebben we een traject gestart met de WUR. De insteek is om voor elk van de plansectoren te analyseren welk reductiepotentieel mogelijk is, zodat vervolgens het overkoepelend doel kan worden vastgesteld. Daarvoor is een duidelijke referentieperiode nodig, die de uitgangsperiode voor de sectoren vormt. Dat is nog een punt van gesprek met de WUR. We kijken daarbij nog naar een aantal opties omdat de datakwaliteit uiteraard ook voldoende moet zijn om het daarna goed te kunnen benchmarken en baseren op die periode. Hierbij geef ik wel aan dat het referentiejaar niet bepalend is voor het ambitieniveau van het convenant, want een ambitie stel je natuurlijk op twee manieren vast in een doel. De ene is een relatief reductiedoel, namelijk het percentage. Het percentage is afhankelijk van het referentiejaar, maar het absolute doel, de reductie in milieubelastingspunten, is onafhankelijk van het referentiejaar. Wat dat betreft heeft het impact op het doel en tegelijkertijd zal dit het ambitieniveau niet moeten beïnvloeden.

Voorzitter. Mevrouw Bromet vroeg of er reductiedoelen voor 2030 komen. Ja, die komen er, zoals ik net heb aangegeven, zowel op het generieke reductiedoel alsook op de verschillende sporen die ik net noemde. Dat zal misschien niet allemaal in 2030 zijn, maar die zitten natuurlijk wel een stuk korter in de tijd dan 2040. Dat wordt nu uitgewerkt.

Mevrouw Bromet gaf daarbij ook aan: wat doen wij als Kamer wanneer wij allemaal strengere eisen willen stellen dan u van plan was, staatssecretaris? Ik hoop dat we aan de voorkant ervoor zorgen dat u met uw bezoek aan de kerntafel de boel al duidelijk genoeg kan maken aan de convenantpartijen, zodat we met een akkoord kunnen komen dat op draagvlak kan rekenen bij het kabinet alsook bij de Kamer. Idealiter hebben we een akkoord dat door alle stakeholders omarmd wordt en komen we niet in een situatie terecht waarin u allemaal gaat zeggen dat het onvoldoende is en waarin ik sta voor het convenant en dan met u een heel uitvoerig debat moet aangaan. Dat moeten we aan de voorkant goed borgen met elkaar.

Voorzitter. Dan een vraag van de heer Lohman over de milieu-indicator gewasbescherming. Hoe gaan we de scores benchmarken? Zijn de scores vergelijkbaar? In het hoofdlijnenakkoord is afgesproken om te sturen op een forse reductie van milieubelasting. We gebruiken twee indicatoren: de milieu-indicator gewasbescherming en de nationale milieu-indicator. Hoe we precies gaan benchmarken op bedrijfsniveau wordt nu nog uitgewerkt. Ik zal de Kamer hier later over informeren.

U had daarbij ook een vraag over de kritiek dat het te eenzijdig leunt op milieubelastingspunten. Dat kwam trouwens net in het interruptiedebatje met de minister van VWS ook naar voren, omdat gezondheidsinformatie daarin ontbreekt. Mijn collega heeft daar deels al een toelichting op gegeven. Maar het veilige gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en het realiseren van een gezonde leefomgeving zijn uitgangspunten van beleid. Het doel van het convenant is een forse reductie van schadelijke gewasbeschermingsmiddelen op basis van milieubelasting. Er is op dit moment geen vergelijkbare parameter voor de gezondheid. Wel geldt natuurlijk in algemene zin: als we het gebruik zouden halveren, halveert ook de blootstelling. Dat is gewoon de resultante van een generiek reductiedoel. Daarnaast hebben we niet voor niets ook een traject lopen op leefomgeving en afspraken op het gebied van gezondheid, die we ook wettelijk vastleggen en die dus niet leunen op de MIG, om dat verder te

borgen met elkaar.

Is de MIG uiteindelijk geschikt om bij telers te gaan handhaven, vroeg de heer Grinwis nog. Het is bedoeld om milieueffecten en belastingpunten weer te geven. Telpers kunnen die dus gebruiken om het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen te vergelijken en daarmee het gebruik te verduurzamen. De belastingpunten laten niet zien of regels worden overtreden of nageleefd. De handhaving wordt dus op een andere manier vormgegeven.

Voorzitter. De heer Grinwis had ook een vraag over de ontwikkeling. Hoever staan we daarmee? Er moet nog veel werk verzet worden. Waar ligt de tool? Ik snap dat u benieuwd bent naar die tool en naar wanneer die gereed is, zeg ik tegen de heer Grinwis. De MIG wordt ontwikkeld door een bredere coalitie, onder begeleiding van de WUR. Ze wordt ook met financiële ondersteuning van mijn ministerie ontwikkeld. Dit najaar is er een eerste werkbare versie beschikbaar. Vervolgens gaan we testen met telers en ketenpartijen of die goed werkt. Hopelijk hebben we dan eind dit jaar een MIG die in elk geval al voor een goed deel van toepassing is. Maar het eerlijke antwoord is ook: in het vervolg van '27 zal de verdere uitwerking moeten plaatsvinden, omdat waarschijnlijk niet alle teelten in één keer passen binnen de methodiek. Dat is dus ook het werk dat we met elkaar zullen voortzetten.

Dan de vraag: bent u bekend met de memo van CLM en het plan van de heer Hans Blonk? Persoonlijk ben ik niet bekend met het plan van de heer Hans Blonk, maar het departement gelukkig wel. Het voordeel is dat ik hier namens het kabinet spreek, dus "ik ben hiermee bekend", staat hier in mijn antwoord. Een mogelijkheid hierbij is dat we vanuit Foodlog het plan laten overbrengen naar het convenantssecretariaat en het daar onder de aandacht brengen. Volgens mij is dat de beste route.

Dat was het blokje indicatoren.

De **voorzitter**:

Dan beginnen we bij mevrouw Bromet en daarna ga ik naar de heer Lohman.

Mevrouw **Bromet** (PRO):

Dus het convenant geldt tot 2040. Daar zitten minstens drie à vier verkiezingen tussen. Ik kan me voorstellen dat er dan wetgeving nodig is, omdat de politieke werkelijkheid dat vereist. Hoe verhoudt zich dat dan tot die afspraak in het convenant?

Staatssecretaris **Erkens**:

Tweevoudig. Aan de ene kant hebben wij vanuit het convenant een overlegstructuur, waarbij het Rijk aan tafel zit. Dat draait echt om het generieke reductiedoel op het gebied van het gebruik van schadelijke gewasbeschermingsmiddelen. Daar zitten meerdere meetmomenten en bijsturingsmomenten in. We ontwikkelen wetgeving op het gebied van de leefomgeving, op het gebied van waterkwaliteit en op het gebied van natuurkwaliteit. Dus daarvoor komt er deze periode wel degelijk wetgeving aan.

Mevrouw **Bromet** (PRO):

Het gaat mij ook een beetje om het verwachtingsmanagement. Er kan namelijk een politieke situatie ontstaan waarin milieudoelen ernstig aangescherpt worden en verder gaan dan wat er wordt afgesproken in het convenant.

Staatssecretaris **Erkens**:

Daar hebben we in het hoofdlijnenconvenant ook een afspraak over gemaakt. Dus als dat het geval is, als er nieuwe kennis blijkt te zijn of als er aanleiding toe blijkt te zijn, dan kan het convenant ook eerder worden gevraagd om aan tafel te komen en om bij te sturen. Dus in het hoofdlijnenakkoord is daar een clause voor opgenomen. Naast mij wordt driftig gescrold naar waar dat staat, maar ik zal u ook nog los laten weten wat die specifieke clause is. Er is dus een waarborg voor opgenomen.

De heer **Lohman** (CDA):

Ik ben weer even met mijn administratie bezig. De vragenadministratie, voor de duidelijkheid. "Boekhouding" had ook gekund, maar dat was mijn vorige leven. Ik ben toch nog steeds een beetje op zoek — en velen met mij, denk ik — naar hoe ik kan pakken wat die reductie nou betekent: de reductie van wat, uitgedrukt in wat, ten opzichte van wat? Ik begrijp dat daarover gesproken wordt. Ik begrijp dat de WUR daarmee bezig is. Dat geeft toch weinig houvast; daar krijg je weinig gevoel bij. Ik lees bijvoorbeeld op de site van het CLM over het realiseren van de milieubelastingspunten: "Het realiseren van de daling van milieubelastingspunten geeft geen garantie voor het realiseren van milieukwaliteitsnormen." Met andere woorden, die systematiek is daar niet helemaal geschikt voor. Mijn eerdere vragen gingen daar ook al over. Kunt u daar toch wat meer houvast in geven? Ik begrijp het niet helemaal.

Staatssecretaris **Erkens**:

Het klopt dat het daar niet honderd procent geschikt voor is. We gebruiken dat inderdaad voor het generieke reductiedoel. We hebben daarnaast niet voor niets die drie sporen voor leefomgeving, natuurkwaliteit en waterkwaliteit met elkaar afgesproken, juist om het verder te borgen en tegemoet te komen aan de zorgen die er zijn.

De heer **Lohman** (CDA):

Ik heb een korte vervolgvraag. Mijn vraag was ook hoe we er nou voor zorgen dat dat gesprek niet doorgaat. Dat vindt nu eigenlijk plaats terwijl er gesproken wordt over doelen. Is er een risico dat dat niet gaat lukken, dus dat die meetmethodes en die benchmark niet vastgesteld worden terwijl we nog bezig zijn met onderhandelen in het convenant?

Staatssecretaris **Erkens**:

De insteek is dat dat gelijktijdig gaat lukken. Wij krijgen die onderzoeken van de WUR. Dat zal in de komende weken moeten zijn, gegeven dat we eind dit jaar een akkoord moeten sluiten. Dan worden de doelen besproken aan de verschillende deelconvenanttafels. Daarna wordt het aan de hoofdtafel samengebracht en dan is het aan ons als kabinet om te zeggen of we dat voldoende ambitieus vinden. Dit moet dus met elkaar vastgelegd worden voordat wij een convenant afsluiten.

Kamerlid **Kostić** (PvdD):

Dan blijft bij mij de vraag bestaan: hoe toets je dan dat dit voldoende is voor de gezondheid? Kijk naar alle zorgen, ook vanuit de wetenschappers. Worden er dan aan al die tafels gezondheidsexperts gezet om mee te denken en te toetsen, en worden omwonenden ook op die manier betrokken?

Staatssecretaris **Erkens**:

Nee, aan de tafel gezondheid komen inderdaad experts te zitten. Ik heb deze week trouwens ook het RIVM gesproken over wat zij vanuit hun onderzoek zien. Dat soort partijen zullen dus aansluiten en zullen daar hun inzichten en wetenschappelijke kennis delen. De inzichten die we daaruit opdoen, uiteraard ook vanuit het voorzorgbeginsel, waar uw Kamer vaak over spreekt, worden meegenomen in de afspraken die we maken op het gebied van leefomgeving. Daarnaast gaf ik al aan dat het generieke reductiedoel in het hele land natuurlijk zorgt voor minder blootstelling aan gewasbeschermingsmiddelen. Dat heeft natuurlijk ook een positief effect op gezondheid, maar daarnaast hebben we niet voor niets afspraken op het gebied van leefomgeving die heel concreet in wetgeving vastgelegd worden, om de zorgen die er zijn weg te kunnen halen.

Mevrouw **Den Hollander** (VVD):

We zijn nu al best wel lang aan het praten over het convenant en alles wat daarbij komt kijken. Nou is ook al drie jaar op rij de naleving van de voorschriften onder de 70%. Dat constateert de NVWA al een aantal jaar. Hoe zinvol is het om met de sectorpartijen afspraken te maken als er vervolgens in de praktijk niet wordt nageleefd?

Staatssecretaris **Erkens**:

Het is heel zinvol om die afspraken te maken, omdat een groot deel van de sectorpartijen gelukkig wel doet aan naleving. Als je dan kijkt naar het blokje dat niet aan naleving doet, moet je volgens mij wel een knip leggen tussen twee soorten partijen. Zijn het onbedoelde foutjes door complexiteit of is het bewuste overtreding? Om dat te borgen, doen we twee dingen met elkaar. Een is dat ik recentelijk de boetes op niet-naleving fors heb verhoogd om ervoor te zorgen dat de sanctionering groter is, mocht je daarop betrappt worden. Ten tweede hebben we de NVWA ook aan tafel gezet bij het convenant om die borging echt goed met elkaar op te zetten. Ook als je dus kijkt naar die 250 miljoen die wij gereserveerd hebben, zie je dat een deel van het budget bedoeld is voor monitoring en naleving, inderdaad ook voor handhaving door de NVWA, om die cijfers echt omhoog te krijgen. Ik gaf al aan dat het merendeel van de sector aan naleving doet, maar dat percentage moet echt fors omhoog.

Mevrouw **Den Hollander** (VVD):

Mijn microfoon stond uit. Ik word gewoon monddood gemaakt hier in de commissie. Kan de staatssecretaris dan toezeggen dat echt onderdeel van het convenant wordt dat er bindende afspraken gemaakt worden met de NVWA dat die naleving omhoog moet, dat dus ook de NVWA daar een inspanningsverplichting op krijgt?

Staatssecretaris **Erkens**:

Nee. Ik kan toezeggen dat ondernemers moeten doen aan naleving en dat de NVWA aan tafel komt te zitten om het goed te borgen. Dat moet gewoon omhoog.

Kamerlid **Kostić** (PvdD):

Komt er dan extra geld voor de NVWA om dat goed te borgen? We weten namelijk allemaal dat het knelt.

Staatssecretaris **Erkens**:

In die 250 miljoen zit ook extra geld voor handhaving en naleving.

De **voorzitter**:

Heel goed. Dan zijn we volgens mij aangekomen bij het blokje water, leefomgeving en Natura 2000.

Staatssecretaris **Erkens**:

Ja. Dan kan ik niet verwijzen naar de collega van IenW, want die is weg.

Voorzitter. Het lid Podt had een vraag over een motie voor een Europees verbod op pfas, om te kijken welke nationale maatregelen genomen kunnen worden om het uit het drinkwater te houden. Hoe staat het ermee, vraagt ze. Nou, de betreffende motie gaat over pfas-houdende biociden. Mijn collega van IenW streeft naar een Europees verbod op pfas-houdende biociden. Mits er alternatieven zijn, stemt IenW ook tegen nieuwe goedkeuring van pfas als werkzame stof. Nederland deelt ook actief kennis met gelijkgestemde lidstaten, net als dat Nederland inzet op het uitschakelen van pfas en daarbij ook coalities vormt met andere lidstaten om dat voor elkaar te krijgen.

Het Ctgb kan pas per '28 een aantal middelen beoordelen. Dat was ook een vraag van het lid Podt, die daar eerder ook een interruptiedebatje over had. Vindt u het verdedigbaar dat het nog een aantal jaar op de markt blijft, vraagt ze. Pfas kent risico's voor onze gezondheid en leefomgeving. Het kabinet wil daarom de vraag naar pfas-houdende producten terugdringen en helpen om tot alternatieven te komen. De toelating van middelen loopt via het Europese goedkeuringskader. Nederland pleit ervoor om versneld Europees pfas-houdende stoffen te herbeoordelen, maar vindt het daarbij wel belangrijk dat telers ook beschikking hebben over alternatieven om hun teelt gezond te houden. In het convenant gewasbescherming zetten we specifiek in op samen met de sector pfas-emissies uitschakelen en alternatieven ontwikkelen.

Kijk naar het voorbeeld van Denemarken, waar het in het interruptiedebatje van net ook over ging. Dat heeft te maken met het feit dat in Denemarken die herbeoordeling al heeft plaatsgevonden, aan de hand van nieuwe wetenschappelijke inzichten. Zodra dat geconstateerd was in Denemarken, heeft de Ctgb in Nederland besloten om datzelfde proces te gaan doorlopen, dus datzelfde onderzoeken te gaan doen in Nederland en diezelfde middelen te gaan herbeoordelen. Dat duurt inderdaad tot 2028. Dat heeft ermee te maken dat dit processen zijn die we volgens standaardprocedures met elkaar doorlopen. Daarbij wil ik wel benadrukken dat de impact van de besluiten die er uitkomen ook heel groot kunnen zijn voor de sector. We hebben ook gezegd dat we daarop gaan anticiperen. Met de convenantspartijen samen wordt er dus ook al nagedacht over hoe we ervoor zorgen dat we die teelt op een andere manier kunnen beschermen als het in besluit in 2028 tot uitschakelen of het vrij snel van de markt halen van die middelen inderdaad valt.

Voorzitter. Dan was er nog een vraag van het lid Podt: "Het Ctgb lijkt onvoldoende mandaat te hebben, volgens de ILT, om de overige stoffen zelf te onderzoeken. Wat gaat de staatssecretaris daaraan doen?" Ik ben met het Ctgb in gesprek om te bepalen welke additionele informatie zij nodig hebben om overige pfas-middelen te kunnen beoordelen. Het Ctgb is zelf geen onderzoeksinstituut en kan daarom zelf ook geen onderzoek doen naar middelen die ze nog niet herbeoordelen. Op basis van het gesprek dat ik met het Ctgb heb, ben ik bereid dat onderzoek om te bepalen welke overige pfas-middelen tot TFA kunnen afbreken, uit te zetten, zodat ze ook die middelen kunnen herbeoordelen aan de hand van dat onderzoek. Daaraan wil ik nog toevoegen dat de herbeoordeling die op dit moment plaatsvindt 46 middelen betreft. Dat is ongeveer 64%

van het volume van die stof in Nederland. Ongeveer twee derde daarvan is nu dus onderdeel van die herbeoordeling. Voor die overige een derde ga ik met het Ctgb in gesprek om een goed onderzoek uit te zetten daarvoor.

Voorzitter. De heer Goudzwaard had het over alternatieven en vroeg of ik per relevante teelt kan aangeven waar het wegvallen van TFA-vormende middelen tot knelpunten gaat leiden en welke alternatieven er beschikbaar zijn. Zoals ik net aangaf, zal het grote impact op verschillende teelten hebben als die wegvallen. Twee jaar is wat dat betreft ook niet heel lang. Ik heb uw Kamer voor de zomer een eerste impactanalyse gestuurd. Ik ben in gesprek met de partijen in het convenant over hoe we alternatieven sneller op de markt kunnen krijgen. Uiteraard kijken we daarbij ook naar de betaalbaarheid en uitvoerbaarheid voor telers. Dit zal waarschijnlijk echt betekenen dat we vrij snel moeten schakelen in de komende maanden. 2028 lijkt namelijk te lang aan de ene kant, vanuit de zorgen op het gebied van pfas en TFA, maar is tegelijkertijd al heel snel voor telers, gezien het belang van die middelen.

Mevrouw Van der Plas had een vraag over de waterkwaliteit. In het convenant op hoofdlijnen is afgesproken om gegevens over waterkwaliteit sneller te delen, zodat we die ook in gebiedsprocessen kunnen benutten. In de glastuinbouw zijn er trouwens al goede voorbeelden van dat sneller terugkoppelen van normoverschrijdingen helpt om de problemen aan te pakken in specifieke regio's. De waterkwaliteit wordt structureel gemeten in de Bestrijdingsmiddelen Atlas. De resultaten gebruiken we ook om met de sector in gesprek te gaan, zeg ik tegen mevrouw Van der Plas.

Mevrouw Van der Plas had ook een vraag over welke mogelijkheden er bestaan voor maatregelen rond specifieke stoffen en gebieden, zoals emissiereducerende technieken en passende afstanden tot sloten in plaats van generieke maatregelen en verboden. In het Besluit activiteiten leefomgeving zijn specifieke regels opgenomen over het toepassen van gewasbeschermingsmiddelen, zoals het aanhouden van bufferzones. Daarnaast wordt ingezet op innovatieve technieken om gebruik en emissies te reduceren. In het convenant werken we met de sector aan maatregelen, waarbij het opstellen van maatregelen en gebiedsprocessen ook nadrukkelijk op tafel ligt. Als uit een gebiedsproces maatregelen komen die tot hetzelfde doelbereik leiden als generieke maatregelen, kun je ook met gebiedsgerichte maatregelen het doel invullen. Dan is er dus ook een alternatief. Dan is er volgens mij ook een prikkel om te werken aan dat alternatief.

De heer Flach vroeg nog over gebiedsprocessen voor overschrijdingen van de Kaderrichtlijn Water. Daar lopen een aantal gebiedsprocessen op, om normoverschrijdingen in water aan te pakken. Zoals ik ook al aangaf, werk ik in het convenant met de sector aan maatregelen, waarbij het opstellen van maatregelen voor het doelbereik van de Kaderrichtlijn Water in gebiedsprocessen nadrukkelijk op tafel komt te liggen, conform de vorige vraag, die ik net beantwoord heb. De voorwaarde daarvoor is wel dat die gebiedsgerichte maatregelen tot hetzelfde doelbereik moeten komen als de generieke maatregelen, maar die route is beschikbaar en die werken we ook verder uit op het gebied van Kaderrichtlijn Water en gewasbescherming.

Voorzitter. De heer Lohman vroeg wat op dit moment eigenlijk aantoonbaar veilig is en op basis van welke kennis we de afstand tot woningen, scholen en andere gevoelige locaties bepalen. Ik heb dat volgens mij net al aangegeven in de discussie over de

afstanden en de verschillende afstandsnormen waarover je kan nadenken. Resteert mij wel om te zeggen dat gewasbeschermingsmiddelen alleen worden toegelaten na strenge en wetenschappelijke Europese beoordeling. Die beoordeling biedt belangrijke waarborgen en laat alleen middelen toe waarbij geen schadelijke effecten op de gezondheid van mensen en geen onaanvaardbare effecten voor het milieu zijn aangetoond. De beoordeling geeft echter niet voor iedere lokale situatie een generiek antwoord op de vraag of het verantwoord is en wat de afstand zou moeten zijn. We hebben het met Kamer uiteraard ook al vaak gehad over nieuwe wetenschappelijke kennis en inzichten, die we inderdaad veel beter moeten verwerken in het gebruik van middelen.

De vaak genoemde afstand van 50 meter is in rechtszaken niet onredelijk geacht, maar kan ook niet gezien worden als een wetenschappelijk onderbouwde veilige afstand, omdat het onderzoek op dat vlak gewoon nog niet toereikend is. Vandaar dat ik net tegen uw Kamer zei: wij hebben onderzoek naar de effectiviteit van maatregelen uitgezet. Daarbij kijken we naar effectiviteit, proportionaliteit en juridische houdbaarheid. Als u, net als ik, van mening bent dat we snel met een beleidskader moeten komen, zullen we die maatregelen ook niet honderd procent wetenschappelijk onderbouwd kunnen krijgen. Dat zal namelijk meer jaren aan onderzoek vergen. Volgens mij is dat ook niet wat uw Kamer van mij vraagt.

Voorzitter. Dan ben ik bij de vraag over middelen in de natuur van mevrouw Bromet. Ik vind het belangrijk dat gewasbeschermingsmiddelen alleen worden toegepast wanneer dat veilig kan voor natuur en milieu. Het Ctgb beoordeelt dit en hanteert strenge Europese eisen. Specifiek voor Natura 2000-gebieden zetten we nu aanvullend in op het onderzoek dat ik net noemde. We kijken specifiek naar verdere minimalisatie van de emissies van schadelijke gewasbeschermingsmiddelen in de zoneringsaanpak, samen met de minister. Er zijn namelijk ook bedrijven die in Natura 2000-gebieden zitten. Daar moet je natuurlijk wel een goed antwoord op hebben.

Voorzitter. Hoe gaat de staatssecretaris voor duidelijkheid en rechtszekerheid met gestelde regels, vraagt het lid Den Hollander. Ik onderken het belang van de duidelijkheid en rechtszekerheid die regels bieden. Er wordt ook gestreefd naar uniformiteit bij bovenwettelijke afspraken in het convenant. Ook bij de verdere ontwikkeling van wettelijke regels rondom emissies en toepassing van middelen zetten we hier op in. Het wettelijke gebruiksvoorschrift is de centrale plek voor regels rondom de toepassing van middelen. Het Besluit activiteiten leefomgeving bevat de aanvullende milieuregels. Rechtszekerheid en juridische houdbaarheid hangen inderdaad ook af van de onderbouwing van de maatregelen die wij met elkaar kiezen. Daarbij is trouwens niet altijd een volledig wetenschappelijke onderbouwing nodig voor rechtszekerheid en juridische houdbaarheid, maar we proberen het wel zo goed mogelijk te onderbouwen met elkaar.

Dan was dit het blokje.

De voorzitter:

Goed. Dan heb ik inmiddels een aantal aanmeldingen. Ik begin bij mevrouw Bromet.

Mevrouw Bromet (PRO):

Allereerst: het is fijn dat de staatssecretaris zegt dat hij 64 middelen aan het

onderzoeken is. Dat is meer dan in Denemarken, wilde ik er wel bij gezegd hebben. O, dat klopt niet, zie ik. Dat horen we dan zo wel.

Staatssecretaris **Erkens**:

64% van de volumes wordt onderzocht.

Mevrouw **Bromet** (PRO):

Oké, nou goed. Het is in ieder geval iets. Wat ik eigenlijk wou zeggen, is het volgende. Ik hoor in een bijzin: "Het heeft wel grote gevolgen voor de sector". Nou ja, het heeft ook grote gevolgen voor de drinkwatervoorzieningen. Maar ik snap gewoon het systeem niet. We hebben een staatssecretaris van een partij die het altijd heeft over deregulering. Dan heeft Denemarken iets ontdekt en dan gaan wij het ook doen. Moet nou in alle lidstaten datzelfde onderzoek gedaan worden, voordat we in kunnen ingrijpen? Dat vind ik nou niet echt typisch deregulering, eerlijk gezegd.

Staatssecretaris **Erkens**:

Dat is het proces dat je moet doorlopen zolang de middelen, de stoffen, in Europees verband niet verboden zijn. Dan moeten we dit proces nationaal doorlopen, omdat we aanvullend aan Europa, dus extra, maatregelen treffen.

De **voorzitter**:

Mevrouw Podt. Nee, sorry, meneer Jansen is. Wie het eerst komt, die het eerst maalt. De heer Jansen.

De heer **Chris Jansen** (PVV):

Dat komt mooi uit, want mijn vraag ligt precies in het verlengde hiervan. De staatssecretaris zegt dat dat moet, omdat het in Europees verband moet worden doorlopen. Dan is mijn vraag: hoe voorkomen we dan een nationale kop, als andere landen daarin nog niet zover zijn?

Staatssecretaris **Erkens**:

Dit is nationale implementatie van Europese wetgeving, dus dat is niet per se een nationale kop. Dit is de ruimte die wij hebben binnen Europese wetgeving om daar keuzes in te maken. Het Ctgb als onafhankelijk toezichthouder heeft besloten om te acteren op basis van onderzoek van zijn collega's in Denemarken. In zijn onafhankelijke rol als toezichthouder kan ik hen daar alleen maar in steunen.

De heer **Chris Jansen** (PVV):

Dat is altijd een leuke discussie: wanneer is het nationaal beleid of een nationale kop? Heel simpel: op het moment dat ondernemers hier in Nederland geconfronteerd worden met richtlijnen of voorschriften die in andere landen niet gelden, is er automatisch sprake van een nationale kop. We kunnen het anders noemen of anders inkleden, maar als er hier meer moet worden gedaan dan elders, is er een nationale kop. Is de staatssecretaris dat met mij eens?

Staatssecretaris **Erkens**:

Ja, maar Denemarken heeft deze maatregelen eerder getroffen, zou ik daarbij zeggen. Op het gebied van gewasbeschermingsmiddelen geeft Nederland op sommige vlakken meer ruimte en op andere vlakken minder ruimte dan andere lidstaten. Bij mijn Franse collega's zijn middelen soms unilateraal, nationaal, verboden, zonder dat er

alternatieven beschikbaar waren. Dat heeft voor best grote problemen in de akker- en tuinbouw in Frankrijk gezorgd. Die zijn daarna weer toegestaan omdat de effecten daarvan te groot waren. Dit is dus echt iets wat in de bevoegdheden van lidstaten zit.

De voorzitter:

Dan nu wel mevrouw Podt.

Mevrouw **Podt** (D66):

Toch nog heel eventjes over pfas en de herbeoordeling daarvan. Mevrouw Bromet zei het eigenlijk ook al een beetje: de staatssecretaris zegt dat de impact op de sector groot is en dat we moeten anticiperen voor de sector. Allemaal helemaal prima, maar ik heb echt wel grote zorgen over stoffen die niet meer weggaan, die overal in komen, ook in ons drinkwater, en die hele, hele grote gezondheidseffecten hebben. De vraag is dus een beetje wat de staatssecretaris in de tussentijd, naast die herbeoordeling, gaat doen om te zorgen dat dat gebruik van die middelen ook echt naar beneden gaat. Dan is het antwoord niet per se "het convenant".

Staatssecretaris **Erkens:**

Het antwoord is ten dele het convenant. Tegelijkertijd is de realiteit dat als wij inderdaad juridisch houdbare maatregelen willen treffen, dat ook onderbouwd moet kunnen worden. Die herbeoordeling is dus inderdaad noodzakelijk om daar een grote stap in te zetten. Dat is wel het eerlijke verhaal hierbij. Ik snap het ongeduld bij een groot deel van de Kamer omdat TFA-houdende stoffen inderdaad impact hebben. Het betekent immers wat voor je drinkwater en je drinkwaterzuivering. Tegelijkertijd noopt het mij ook om snel met de sector te kijken wat de impact daarvan is. We moeten ons namelijk voorbereiden op de situatie dat het besluit over de herbeoordeling op dezelfde manier uitvalt als in Denemarken, omdat de impact daarvan vrij groot is. Die twee belangen moet ik hier wel bij elkaar brengen.

De voorzitter:

Nee, u bent door uw interrupties heen, mevrouw Podt. Ja, u ook, mevrouw Bromet. Jazeker. Meneer Flach.

De heer **Flach** (SGP):

Ik kom even terug op wat de staatssecretaris zei over de gebiedsprocessen. Ik stelde die vraag niet om dat naast het generieke beleid te doen maar om meer risicogericht te kijken. Ik heb namelijk aangekaart dat in slechts acht gebieden bij een handvol stoffen sprake was van een structurele normoverschrijding. Met andere woorden: generiek beleid lijkt hier juist minder passend en maatwerk effectiever.

Staatssecretaris **Erkens:**

Als we kijken naar de maatregelen die wij treffen ten aanzien van waterkwaliteit, dan moet het gaan om het voorkomen van normoverschrijdingen. Daarbij houden we ook rekening met de uitwerking van het beleid hierbinnen. Het is niet zo dat we heel veel aanvullende eisen gaan stellen op de plekken waar het ontzettend goed gaat, als de heer Flach zich daar zorgen over maakt.

De voorzitter:

Lid Kostić. Daarna meneer Lohman.

Kamerlid **Kostić** (PvdD):

Onze juristen zeggen: juist omdat het zo duidelijk is dat het schadelijk is voor water en de naleving van onze wetten, gaat het om een groot algemeen belang en kun je als Nederland daar juist sneller maatregelen treffen. Daarom gaan wij onze motie wel doorzetten. Gaat de staatssecretaris terugkomen op onze vraag over de beperking van sierteelt?

Staatssecretaris **Erkens**:

Dat was een van de negen of tien maatregelen die het lid Kostić volgens mij voorstelde, maar ze poneerde het wel als stellingen en niet als vragen. Dus die zitten niet in mijn mapje, maar ik ben bereid om op deze in de tweede termijn terug te komen. Nee, laat ik het uit mijn hoofd doen: wij zijn niet bereid om in Nederland de uitbreiding van bepaalde teelten beperkingen op te leggen. Volgens mij richt ons beleid zich echt op welk middelengebruik er is en hoe we dat met elkaar omlaag krijgen. Het antwoord zou dus zijn: nee, daar ben ik niet toe bereid.

Kamerlid **Kostić** (PvdD):

Dan is het wel fundamenteel, want we hebben weinig ruimte in Nederland. De heer Grinwis zei het ook: dan moet je wel kijken wat er echt nodig is. Volgens mij willen mensen liever schoon water en schoon voedsel dan een bosje bloemen, dat met name voor het buitenland bestemd is. Wil de staatssecretaris daar toch nog even naar kijken als een overweging, om in ieder geval een stop te zetten op uitbreiding van verdere chemische sierteelt?

Staatssecretaris **Erkens**:

Nee. Ik ga echt niet sturen op welke teelt we toepassen in Nederland, dus daar ben ik niet toe bereid. Ik denk dat een mooi bosje bloemen ook geluk brengt. Het is ook een mooi exportproduct in het buitenland. Nederland verdient er ook veel geld mee. Het gaat wel echt om het middelengebruik dat we omlaag willen krijgen.

De heer **Lohman** (CDA):

In een eerder debat stelden we vast dat het doel van de uitvoeringsagenda van 2019 ambitieus en moeilijk meetbaar was. Zoals u heeft gemerkt, ben ik allerlei vragen aan het stellen over het vat krijgen op de reductiecijfers nu en dus het doen van metingen en het beslissen over van wat naar wat we gaan, en krijg ik daar toch onvoldoende grip op. Dan vraag ik me ook af hoe wij dan straks kunnen beoordelen of dat voldoende is voor de Kamer. Mijn vraag is eigenlijk of u misschien kunt toezeggen of u ergens in de looptijd voordat daar handtekeningen over worden gezet, de Kamer schriftelijk zou willen en kunnen informeren over de stand van zaken in die onderhandelingen.

Staatssecretaris **Erkens**:

Ik kan u zelfs twee dingen toezeggen. Eén is die uitnodiging aan u die ik net al gedaan heb om u in november aan te sluiten, met daarbij het punt dat we aan de kerntafel specifiek blijven stilstaan bij dit onderwerp. Het tweede is inderdaad dat als de WUR haar onderzoek opgeleverd heeft we dat ook op tijd met u kunnen delen. Dan weet u ook wat we met elkaar bespreken.

De **voorzitter**:

Ik zie dat u nog een interruptie wilt plaatsen, meneer Lohman, maar u bent door uw interrupties heen. Ik kijk even of we nog een interruptie hebben. Nee. Dan is volgens mij

het blokje varia, overig, aan de beurt, staatssecretaris.

Staatssecretaris **Erkens**:

Dat is het grootste blokje, dus dat komt goed uit. Het lid Van der Plas vroeg hoe het verschil tussen grondsoorten en weersomstandigheden eerlijk meegewogen wordt. Benchmarking is een manier om op teeltniveau te kunnen vergelijken. Een systeem zou mogelijk op gebiedsniveau kunnen worden ingericht, waardoor die vergelijkingen ook mogelijk zijn. Dat zijn we nu aan het onderzoeken. Daar komen we dus op terug aan de hand van het onderzoek.

Het lid Van der Plas had vragen over knelpunten op precisietechnieken en gebruiksvoorschriften, die soms bijten. Ze vroeg of we dat met het Ctgb willen gaan verkennen. Ik zie ook het belang van precisietechnieken voor een toekomstbestendige teelt. Het afgelopen jaar heeft er trouwens om die reden al een behoorlijke verkenning plaatsgevonden. Er is nauw samengewerkt met diverse sectorpartijen, de toezichthouder en ook het Ctgb om te bezien hoe belemmeringen voor het gebruik van precisietechnieken kunnen worden weggenomen. Hierbij wordt zowel gewerkt aan verbeterde communicatie naar telers alsook aan verduidelijking over het kader van veiligheid voor mens en milieu, zowel de borging binnen techniek als het toelatingsproces van nieuwe middelen. Er zijn dit jaar twee onderzoeken uitgezet bij de Wageningen Universiteit om dit proces te ondersteunen. In de zomer van 2027 moeten die uitkomsten er zijn. Aan de hand daarvan kunnen we inderdaad hopelijk verdere belemmeringen die we zien wegnemen.

Het lid Van der Plas vroeg welke mogelijkheden er zijn om gewasbeschermingsadviseurs te belonen bij verminderingen van gewasbeschermingsmiddelen. Minder gebruik van middelen wanneer dit kan, is ook voor de telers zelf goed, omdat deze middelen ook gewoon duur zijn. Adviseurs van telers die gewasbeschermingsmiddelen gebruiken, dienen gecertificeerd te zijn, waarbij ook kennis over niet-chemische alternatieven wordt vereist. Daarnaast zullen telers en adviseurs gebruik kunnen gaan maken van een benchmarkingsysteem, waarbij ook de teler natuurlijk aan de adviseur zou kunnen vragen: ik zie dat mijn collega minder gebruikt en daar komen minder kosten bij kijken, terwijl de teelt tegelijkertijd goed lijkt te gaan, dus hoe kan ik dat ook bereiken? Voor adviseurs is er dus wel degelijk de rol om daarin te helpen.

Wil de staatssecretaris via het convenant afspraken maken over zaadbehandelingen binnen een gelijk speelveld? Er zijn op dit moment geen bijzondere beperkingen opgelegd aan het behandelen van zaaizaad met gewasbeschermingsmiddelen. Als een gewasbeschermingsmiddel als zaadbehandeling toegepast wordt, dient hier echter een toelating voor te zijn. Indien er geen reguliere toelating is, kan de sector mij verzoeken hiervoor een vrijstelling te verlenen. Voor die vrijstellingen vragen we advies aan het Ctgb en de NVWA omtrent de noodzakelijkheid en ook de risico's voor mens, dier en milieu. Als blijkt dat ze aan die eisen kunnen voldoen, sta ik daar welwillend tegenover. Dus als er een specifieke casus is, is dit het traject om te doorlopen.

De heer Jansen vroeg of ik kan toezeggen dat we voldoende middelen in het medicijnkastje hebben. Ik vind het belangrijk dat middelen alleen op de markt mogen wanneer wetenschappelijk is aangetoond dat deze veilig kunnen worden toegepast, dus ik leun wel echt op het Ctgb voor de vraag wat er toegestaan en niet toegestaan is. Daar

vertrouw ik ook erg op, maar het is wel van groot belang dat telers alternatieven krijgen. We zetten, zoals ik net aangaf, op meerdere manieren in op het snel ontwikkelen en toelaten van alternatieven, zowel via het Ctgb als via de Europese inzet met EFSA. Aan de andere kant is dat inderdaad ook met CRISPR-Cas en zaadveredeling, met innovaties en precisietechnieken. Op veel mogelijke manieren proberen we dat perspectief voor die telers dus juist te verbeteren.

Het lid Den Hollander had gevraagd: hoe voorkomt de staatssecretaris dat middelen sneller verdwijnen? Dat is, denk ik, een beetje het dilemma in dit dossier dat we met elkaar bespreken. We leunen op de wetenschappelijke adviezen. Dat betekent dat wij er op het gebied van waterkwaliteit, leefomgeving en natuurkwaliteit voor zorgen dat middelen alleen op de markt kunnen komen en blijven als dat verantwoord kan. Dat betekent ook dat er soms middelen verdwijnen. Het grote probleem waar we wel tegenaan lopen, is dat die alternatieven onvoldoende snel ontwikkeld en toegelaten worden. Er kwam mij gisteren een voorbeeld ter ore. Er was een alternatief middel ontwikkeld door een ondernemer in Nederland. De inschatting was dat hij tien, vijftien jaar moest wachten voor zijn alternatieve biologische gewasbeschermingsmiddel op de markt zou komen. Dat is echt een onderdeel van het convenant, hoe we dat bovenop wat we al doen met het Ctgb — het amendement- Podt/Bromet helpt daarmee en de green lanes helpen daarmee — verder kunnen versnellen, want dat is wel echt de enige route om voor de telers een uitgebreider medicijnkistje te ontwikkelen.

Dan de vraag van de heer Flach of ik precisietechnieken ook mooi vind. Ja, dat vind ik inderdaad ook heel mooi en daar gaan we meer op inzetten. Ik gun telers die zich inzetten voor een toekomstbestendig teelsysteem een brede keuze aan middelen en maatregelen. Daar zet ik me ook voor in. Dat betekent niet per se dat er meer middelen beschikbaar zijn. Het Ctgb laat inderdaad soms al middelen toe onder strenge gebruiksvoorschriften, die je dus in het uiterste geval onder strenge voorwaarden wel mag gebruiken. We hebben ook het instrument van de vrijstelling, dat ik net beschreven heb. Soms worden er inderdaad als er geen alternatieven zijn aanvullend middelen vrijgesteld. Vaak komen die met aanvullende verplichtingen op hoe je die toepast, dus met driftreductie et cetera. Die route staan we dus al toe. Het is natuurlijk wel een vrij onzekere route voor telers, omdat je elk jaar afhankelijk bent van opnieuw het wel of niet verlenen van een vrijstelling. Het belangrijkste is dus wat mij betreft dat we met het convenant echt tot versnelling aanzetten van de ontwikkeling van de alternatieven en de precisietechniek eigenlijk gebruiken om niet continu in een situatie te komen dat men mij moet verzoeken om een vrijstelling, want als ondernemer neem je daar wel altijd veel risico.

Welke concrete stappen zet het kabinet om de systematiek van het Ctgb te versnellen bij het groene loket, vraagt de heer Jansen. Ik ondersteun, ook op nadrukkelijk verzoek van de Kamer, het versnellen daarvan. Het Ctgb krijgt extra capaciteit voor het groene loket aan de hand van het amendement dat ik net genoemd heb, waarbij ook aanvragen voor groene middelen voorrang krijgen. Daarnaast investeren we in kennis en expertise bij EFSA voor de Europese goedkeuring van groene stoffen. Een deel ligt nationaal op middelenniveau. Dat hebben we nu volgens mij nu veel beter ingericht met elkaar, maar de goedkeuring van stoffen gaat heel traag. Daar heb ik uiteraard al vaak met uw Kamer van gedachten over gewisseld in onze omnibusdebatten. Daarnaast werken we dus ook aan de versterking van EFSA, los van de Omnibus, zodat daar ook meer capaciteit is om inderdaad die backlog op die groene middelen, die groene stoffen weggerukt te

krijgen.

Wat kan Nederland zelf doen om de toelating te versnellen? Die heb ik volgens mij net al beantwoord. De vraag over de extra middelen voor het Ctgb heb ik ook beantwoord.

Verder loopt er samen met de sector een pilot die experimenteerruimte gaat bieden voorafgaand aan de toelevering op het gebied van groene middelen.

Waarom worden de toelating van en de ontheffingen voor middelen buiten het convenant gehouden? De heer Flach vroeg dat. Het toelatingskader is vastgelegd in Europese regelgeving en aanpassing dient dan ook daar te gebeuren. Zie ook het recente Omnibusvoorstel. De regels voor ontheffingen zijn grotendeels ook vastgesteld. Ik vind het echt belangrijk dat ontheffingen voor en toelating van middelen alleen ingezet worden bij daadwerkelijke landbouwkundige noodzaken. De toelatingscriteria voor middelen heb ik ook buiten het convenant gehouden, omdat ik dat gewoon niet politiek wil maken. Dat zou namelijk aan de ene kant kunnen betekenen dat we zaken langer toe zouden staan die bijvoorbeeld effecten hebben op de volksgezondheid, natuurkwaliteit of waterkwaliteit en aan de andere kant zou het ook kunnen betekenen dat er eerder middelen van de markt gehaald worden dan wetenschappelijk onderbouwd kan worden. Ik wil dat proces echt zo zuiver mogelijk bij de wetenschap en het Ctgb houden. Dus dat is de reden dat het erbuiten geplaatst is.

Het lid Den Hollander had een vraag — misschien met nog iemand, maar daar kom ik op terug — over welke concrete nationale en Europese belemmeringen voor geïntegreerde gewasbescherming geïnventariseerd zijn en wanneer die worden weggenomen. Zoals verzocht via de motie-Den Hollander van afgelopen zomer, zijn we op dit moment bezig met het onderzoeken van de wettelijke belemmeringen. Graag wil ik de focus hierbij leggen op wettelijke belemmeringen bij de toelating van groene middelen specifiek. Daarbij kijken we nu naar regulatory sandboxes. Die kunnen bijdragen aan het wegnemen van belemmeringen en echt voor versnelling zorgen. Voor het einde van het jaar kan ik uw Kamer schriftelijk verder informeren over de uitvoering van de motie.

Dan heb ik een vraag van het lid Bromet over glyfosaat. De Europese goedkeuring van glyfosaat is in 2023 verlengd. Uw Kamer heeft zich echter nadrukkelijk uitgesproken om het gebruik van glyfosaat zo veel mogelijk te beperken. Ik heb uw Kamer er begin dit jaar over geïnformeerd dat de Raad van State niet positief heeft geadviseerd over een generieke verplichting voor het gebruik van alternatieven voor glyfosaat. Binnen het convenant maken we wel afspraken over het terugdringen van het gebruik van glyfosaat, bijvoorbeeld op graslanden. Dat werd in het voorbeeld al genoemd. Met het kennis- en innovatieprogramma van het convenant ondersteun ik tevens innovatieve projecten, ook op het gebied van onkruidbestrijding om zodoende het gebruik van glyfosaat te kunnen verminderen. Ik ben ook bereid dit onderwerp met klem in te brengen aan de convenanttafel. Dat kan ik toezeggen. Ik kan daarbij ook zeker de zorgen van de Kamer overbrengen. Ik denk dat u zelf in november aanwezig bent om een soortgelijk geluid te verkondigen aan de kerntafel. Uiteindelijk is het ook aan de politiek en de Kamer om een oordeel te vellen over het convenant, om te beoordelen of u dat voldoende vindt of niet. De hele commissie is uitgenodigd, u allen. Ik hoorde iemand vragen: ik ook? Inderdaad, de hele commissie is uitgenodigd. We verheugen ons op uw aanwezigheid.

Mevrouw Van der Plas vroeg: wil u onderzoeken of toegelaten gewasbeschermingsmiddelen alleen onder aanvullende voorwaarden toegepast kunnen worden? Ik heb net al aangegeven dat het Ctgb echt die beoordeling doet en dat ik het ook daar wil laten. Er bestaat trouwens wel een mogelijkheid om vrijstellingen te geven bij landbouwkundige noodzaken, maar wel met die extra toets van de NVWA op handhaving en van het Ctgb op de veiligheid van mens, dier en milieu daarbinnen.

Is het behoud van de productie van Hollandse aardappelen, groente en fruit een uitgangspunt, vroeg de heer Flach. Er zijn verschillende deelconvenanten voor verschillende sectoren. Per sector kijken we dus ook naar afzonderlijke reductiedoelstellingen. Het moet geen automatisme zijn dat er meteen aan middelen wordt gedacht als de gezondheid van de teelt wordt bedreigd. We willen de teelt weerbaarder maken. In het convenant zijn er eigenlijk twee uitgangspunten. Het ene uitgangspunt is dat we de schadelijke effecten fors gaan verminderen met elkaar, met een specifieke focus op leefomgeving, water en natuur. Het andere uitgangspunt draait inderdaad om het perspectief voor de telers en de overgang naar een geïntegreerde en meer duurzame gewasbescherming. Dus dat is inderdaad een uitgangspunt.

Kan het kabinet reageren op de brief van onderzoeker Homberg over wat Nederland van Denemarken kan leren met betrekking tot bestrijdingsmiddelen? Ik zal de brief bekijken en de Kamer hier schriftelijk op terugkoppelen. Mijn voorstel is om daar ook Zweden in mee te nemen, gegeven de vraag van de heer Flach. Dan krijgt u informatie over het beleid in Denemarken en Zweden, over wat werkt en wat we ervan kunnen leren. Als ik u echt van een goede reactie wil voorzien, moet ik de brief wel afstemmen met het Ctgb en de NVWA. Het zal dus niet op heel korte termijn zijn. Ik kom voor de afronding van het debat met een termijn. Ik zie dat u dat mij wilde vragen, voorzitter. Dan kan er naast mij driftig nagedacht worden over wat haalbaar is daarbinnen.

Is de staatssecretaris het met de ChristenUnie eens dat dit een belangrijke route is naar het verminderen van gewasbeschermingsmiddelen? Die vraag heb ik al beantwoord. De vraag over bovenwettelijke financiering heb ik ook beantwoord. De vraag over naleving en handhaving is beantwoord en die over Zweden ook.

Dan de motie-Goudzwaard. De heer Goudzwaard is net vertrokken zie ik, maar ik ga zijn vraag toch beantwoorden. Ik heb in mijn brief van 5 oktober aangegeven hoe ik uitvoering geef aan de motie en ik ben niet voornemens om daar nog een andere koers op te varen, omdat het ons gewoon ontbreekt aan de kennis en capaciteit om een goede invulling aan de motie te geven. Het is voor ons als ministerie heel moeilijk om afzonderlijk zonder veel input van de sector voor elke teelt de knelpunten en de effectiviteit te gaan vastleggen. Dat zou betekenen dat ik een groot deel van mijn ambtelijke capaciteit hieraan kwijt zou zijn, capaciteit die ook ingezet moet worden voor alle andere verzoeken van de Kamer en het succesvol afronden van het convenant. Ik ben dus niet bereid om die motie van de heer Goudzwaard anders uit te voeren.

De voorzitter:

Dank u wel, staatssecretaris. Ik heb vier aanmeldingen voor dit laatste rondje. We hebben nog tien minuten. Dat moet lukken, denk ik.

Staatssecretaris Erkens:

U krijgt de brief over Zweden en Denemarken sowieso dit jaar, maar ik wil het ook laten

meenemen aan de convenantstafels. Ik zal streven naar eind november, maar gunt u daar wel iets van marge voor de mensen. Het zou kunnen dat het een weekje later is, omdat we het ook moeten met het Ctgb en de NVWA.

De voorzitter:

Ja. Dan begin ik bij mevrouw Den Hollander.

Mevrouw **Den Hollander** (VVD):

De staatssecretaris is ingegaan op de voortgang van de uitvoering van de motie, waarvoor dank. Hij zegt daarbij ook: we gaan vooral kijken naar groene middelen en die regulary sandboxes. Ik wil nog wel even terugkijken naar het debat dat we er toen over gevoerd hebben. Dat ging over die glasvleugelcicades. Het volwassen diertje is heel moeilijk te bestrijden. De larvale stadia zijn heel goed te bestrijden via die zaadcoating, maar dan wel in een ander gewas. Nu zegt de staatssecretaris dat hij wel uitzonderingen kan geven, maar dat het dan passend moet zijn bij het gewas. Het gaat juist om 90% mogelijkheid tot reductie als we dus die regels doorbreken en niet naar een bepaald gewas kijken, maar naar heel teeltplan. Kan de staatssecretaris daar nog op ingaan?

Staatssecretaris Erkens:

De beoordelingscriteria zijn echt aan het Ctgb, maar ik kom eind van dit jaar in een brief nog terug op de uitvoering van de motie. Laat ik daar dan specifiek op ingaan. Dat zou mijn voorstel zijn.

De voorzitter:

Nee, mevrouw Den Hollander, u heeft geen interrupties meer.

De heer **Flach** (SGP):

De staatssecretaris gaf in zijn beantwoording aan dat vrijstellingen en ontheffingen geen onderdeel zijn van de convenantsonderhandelingen. De staatssecretaris zei dat hij vertrouwt op de wetenschap en de wetenschap daarin volgt. De achtergrond van mijn vraag is dat er tegelijkertijd echt veel nationale bewegingsruimte is. We hebben rondom vrijstellingen in de kersenteelt regelmatig gezien dat er in het buitenland echt andere normen worden toegepast dan in Nederland. Met andere woorden: in de fase van transitie naar groenere middelen moet er ruimte blijven voor voldoende vrijstellingen en ontheffingen. Daar heeft de staatssecretaris wel degelijk nationale speelruimte in. Mijn vraag is: zou die die meer willen toepassen en bij de convenantstrajecten willen betrekken?

Staatssecretaris Erkens:

Ik wil het niet bij het convenantstraject betrekken, omdat ik echt vind dat het uiteindelijk aan de adviserende instanties is om mij daarop van goed advies te voorzien. Hoe het nu werkt met vrijstellingen en ontheffingen, is dat ik ze op mijn bureau krijg, dat de NVWA uitspraken doet over de handhaafbaarheid van de vrijstelling, dus of ze daarop kunnen toezien, en dat het Ctgb uitspraken doet over de impact op mens, dier en milieu en over wat de risico's zijn die daarbij komen kijken. In sommige gevallen gaan alle lichten op groen, in sommige gevallen gaan alle lichten op rood. Dan verlenen we die ook niet. Sommige gevallen zijn gewoon vrij complex en vallen ertussenin. Daar kijken we altijd met een constructieve blik naar. Het zou mij daarbij wel helpen als de naleving van de ontheffing een stuk beter is, want soms krijg ik ook jaar op jaar het verzoek voor een ontheffing. Dat gold ook voor mijn voorgangers op deze functie. We zien gewoon dat de

naleving van de voorwaarden die erbij komen kijken, soms heel laag is. Dat zorgt er ook niet voor dat er nog veel vaker een ontheffing verleend kan worden. Via de heer Flach doe ik dus de oproep aan de sector om de naleving bij ontheffingen echt te borgen. Wij zijn vanuit het kabinet echt bereid om, wanneer er een landbouwkundige noodzaak is en het risico inderdaad acceptabel is, met coulance naar ontheffingen te kijken, maar dan moet de naleving daarbinnen wel echt goed zijn.

Kamerlid **Kostić** (PvdD):

Ik heb nog twee laatste vragen. De eerste gaat over de bufferzone, de spuitvrije zone: kan het niet en-en? Dus we beslissen samen om uit voorzorg in ieder geval een bepaalde zone in te stellen, maar ondertussen laten we de wetenschappers wel hun werk doen, zodat ze zo snel mogelijk met een wetenschappelijk onderbouwde zone komen.

Staatssecretaris **Erkens**:

Dat zou kunnen, is mijn antwoord daarop. Wij hebben een onderzoek uitstaan naar verschillende afstandsnormen, maar ook naar andere maatregelen die je kunt treffen op het gebied van natuurkwaliteit en leefomgeving. Een afstandsnorm kan daar een onderdeel van zijn, maar uiteindelijk is het wel een politiek-bestuurlijke keuze welke je kiest en of je die combineert met andere maatregelen of niet. Dus daarvoor hoeft je niet nog drie jaar onderzoek te doen.

Kamerlid **Kostić** (PvdD):

Je moet het natuurlijk wel wetenschappelijk onderbouwen. Het is voor ons in ieder geval belangrijk om en-en te doen, dus daar zullen we met een voorstel voor komen. Tot slot, ik had in mijn voorstellen een voorstel om te kijken naar een soort pesticidetaks, zoals in Denemarken, waarmee je vervolgens innovatie binnen de sector kunt stimuleren en schade kunt oplossen. Ik wil de staatssecretaris vragen om daar later met een brief op terug te komen, het liefst voor het tweeminutendebat, zodat ik weet welke richting ik wel of niet op kan gaan.

Staatssecretaris **Erkens**:

Daar kunnen we schriftelijk op terugkomen. Het idee van zo'n taks is ook bij een aantal convenantspartijen meermaals ter sprake gekomen. Ik ben bereid om in het convenant daarover te spreken. Ik denk dat het wel een belangrijke randvoorwaarde is dat die middelen dan terugvloeien naar de verduurzaming van de teelt en dat ze daarvoor ingezet kunnen worden. Dat vergt natuurlijk ook bredere afspraken in het kabinet, mochten we zo'n instrument overwegen. Daar kunnen we schriftelijk op terugkomen.

De heer **Chris Jansen** (PVV):

Ik heb nog steeds geen antwoord gekregen op de vraag die ik twintig minuten geleden herhaald heb. Daar is wel een beetje omheen gefietst bij de beantwoording van de vragen van de heer Grinwis en de heer Flach.

De **voorzitter**:

Stelt u hem dan nog eens.

De heer **Chris Jansen** (PVV):

Dat was de vraag of de staatssecretaris bereid is om via het convenant afspraken te maken over zaadbehandeling en precisietoepassingen én toe te zien op een gelijk

Europees speelveld. Datzelfde geldt voor de vraag of de staatssecretaris het met ons eens is dat de wetenschappelijke oordelen van het Ctgb, EFSA en EEA leidend zijn en dat Nederland geen nationale extra verboden oplegt voor middelen die Europees veilig zijn bevonden. Daar vind ik de staatssecretaris — laat ik zeggen — wazig over, of hij is er niet op ingegaan.

Staatssecretaris **Erkens**:

Ik weet niet of het wazig is of dat u het niet eens bent met mijn antwoord. Dat kan natuurlijk ook een rol spelen. Ik ben bereid om in het convenant te kijken naar welke oplossingen er zijn om het gebruik van schadelijke gewasbeschermingsmiddelen te laten afnemen. Zaadcoating kan daar een rol in spelen. Dat is daar uiteraard ook een techniek in. Precisietechnieken spelen er een rol in. Die nemen we allemaal mee in het convenant. Als het specifiek gaat over de toelating of het op de markt houden van middelen waarvan het Ctgb gezegd heeft dat die niet meer kunnen, berust ik echt in het advies van het Ctgb. Die hebben ook de positie om ons adviezen te geven daarover.

Dan de invalshoek van nationale koppen. Wanneer stoffen Europees zijn goedgekeurd, worden middelen vervolgens nationaal toegelaten. Die toelating volgt in de basis een gemeenschappelijk Europees beoordelingskader, waardoor er ook geen grote verschillen tussen lidstaten ontstaan. We kijken op nationaal niveau wel naar specifieke nationale omstandigheden. In Nederland leven we gewoon in een waterrijk gebied, dus daarbij hebben we vaak ook aanvullende verplichtingen. U weet op dat vlak zelf veel af van IenW. Vanuit onze wetgeving en vanuit Europa komen er extra verplichtingen bij kijken op het gebied van waterkwaliteit. U kunt zich voorstellen dat dat in Nederland een grotere uitdaging is dan in landen die wat minder water hebben.

De heer **Chris Jansen** (PVV):

Heel kort. Ik snap dat antwoord wel, maar dat betekent dus wel dat de staatssecretaris gezien de specifieke situatie van Nederland afwijkt van de zinsnede uit het coalitieakkoord over "geen nationale koppen". Dat is mijn conclusie. Ik denk dat ik daar een motie over ga indienen.

Staatssecretaris **Erkens**:

Ik weet niet of u het een nationale kop kan noemen en het mij kwalijk kan nemen dat wij een deltarijk land zijn, met veel water. Zuid-Europa houdt in zijn beleid op dit vlak rekening met een warmer klimaat. Denemarken heeft extra beleid op het gebied van grondwater. Dat is gewoon een nationale bevoegdheid.

De **voorzitter**:

Dank. Volgens mij zijn we daarmee aan het einde gekomen van de beantwoording van de zijde van het kabinet in eerste termijn. Wij hebben geen tijd meer voor een tweede termijn, maar ik kijk even naar mevrouw Podt, want ik verwacht ...

Mevrouw **Podt** (D66):

Het zou zomaar kunnen, inderdaad. Ik ga toch eventjes een tweeminutendebat aanvragen.

De **voorzitter**:

Dan hebben we dat genoteerd. Dank u wel daarvoor. Dan ga ik nog even in navolging

van de heer Lohman de administratie doen met u. Wij hebben een aantal toezeggingen genoteerd.

- De staatssecretaris van IenW zegt toe om voorafgaand aan het wetgevingsoverleg Water op 23 november 2026 een brief aan de Kamer te sturen over de gesprekken die zullen worden gevoerd met de drinkwaterbedrijven over de zorgen over pfas. Dat is een toezegging aan mevrouw Bromet.
- De staatssecretaris van LVVN zegt toe om in november een brief aan de Kamer te sturen met betrekking tot de uitvoeringsagenda 2019, met daarin de stand van zaken van de onderhandelingen aan de kerntafel van het convenant.
- Aan de Kamer zal het onderzoek van de WUR worden toegestuurd wanneer dit is opgeleverd.

Dan is mijn vraag aan de staatssecretaris wanneer we het onderzoek ongeveer kunnen verwachten.

Staatssecretaris **Erkens**:

Volgens mij komt er een brief over de voortgang van de onderhandelingen. Daarbij zal ik specifiek ook de onderzoeken van de WUR toesturen. Dat zal in november zijn.

De **voorzitter**:

In november, dank u wel.

Staatssecretaris **Erkens**:

Daarnaast — er lopen twee dingen door elkaar — is er volgens mij een uitnodiging aan de commissie om aan te sluiten in november. Die komt nog.

De **voorzitter**:

Ja. Dat is een toezegging aan de heer Lohman. Die herkent hij ook, zie ik.

- De staatssecretaris van LVVN zal de Kamer voor het einde van het jaar informeren over de uitvoering van de motie-Den Hollander over de wettelijke belemmeringen bij de toelating van groene middelen, waarbij hij kijkt naar de regulatory sandboxes. Daarbij zal hij ingaan op de opties van teeltplannen. Dat is een toezegging aan mevrouw Den Hollander.

Die herkent zij, net als de staatssecretaris volgens mij. Volgens mij zijn we daarmee rond. Nee, niet rond? Zweden, Denemarken?

Kamerlid **Kostić** (PvdD):

Nee, ik had meerdere toezeggingen. Staan die nog niet op papier?

De **voorzitter**:

Ik heb hier niks meer staan.

Kamerlid **Kostić** (PvdD):

Oké. Dan moet ik het zelf even terughalen. Er was inderdaad een toezegging van de

staatssecretaris om te kijken naar wat de expert hier heeft ingebracht over wat we kunnen leren vanuit Denemarken om de gezondheid en het milieu beter te beschermen. Dat betreft biologische landbouw.

De **voorzitter**:

En Zweden daarbij. Daar komt een brief over.

Kamerlid **Kostić** (PvdD):

Ja, Zweden is erbij gekomen.

De **voorzitter**:

Ja, die staat hier op.

Kamerlid **Kostić** (PvdD):

Dat zou — wat zei u net? — ergens eind november, begin ...

De **voorzitter**:

Eind "november-ish".

Kamerlid **Kostić** (PvdD):

En de staatssecretaris had net ook toegezegd om terug te komen op de pesticidetaks, in ieder geval voor het tweeminutendebat.

Staatssecretaris **Erkens**:

Dat zal een korte brief zijn, voorafgaand aan het tweeminutendebat.

Kamerlid **Kostić** (PvdD):

Ja. Ik denk nog even na en check een en ander bij mijn beleidsmedewerker.

De **voorzitter**:

Oké, dan ziet u die later terug. Dan dank ik u allen heel hartelijk voor dit goede, levendige debat. Ik dank de staatssecretaris voor de aanwezigheid en de antwoorden. Ik wens u allen om 14.59 uur nog een prachtige middag.

Sluiting 14.59 uur.